

วารสาร วนัฅฅองแหรกพุทธศศศตรปรรศรณั

Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak

ISSN: 2465-3683 (Print)

ปึที่ 6 ฉบบัที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

Vol.6. No.1 January - June 2019

- กัฅนตการเผยแพร์ ปึละ 2 ฉบบั

ฉบบัที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบบัที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

- วัตถุประสงค์

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวณัฅฅองแหรกพุทธศศศตรปรรศรณั (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) บัณตติศึษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ เป็นวารสารวิชาการ ราย 6 เดือน (ปึละ 2 ฉบบั) คือ ฉบบัที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน, ฉบบัที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม เป็นวารสารมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีจุดเน้นในมิติด้านศาสนาและปรัชญา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร์บทความวิชาการ และบทความวิจัย ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีจุดเน้นในมิติด้านศาสนาและปรัชญา แก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร์ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่านต่อบทความ

- ทรศณะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารวณัฅฅองแหรกพุทธศศศตรปรรศรณั บัณตติศึษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความเท่านั้น และไม่ถือเป็นทรศณะของผู้รับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารวณัฅฅองแหรกพุทธศศศตรปรรศรณั บัณตติศึษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชปรีดีติกวี, ศ.ดร.
พระธรรมโมลี, ดร.
พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.ดร.

อธิการบดี
รองอธิการบดี วิทยาเขตสุรินทร์
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ผศ.บรรจง โสดาดี
ดร.ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระอธิการเวียง กิตติวณโณ, ผศ.ดร.
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง
ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี
ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
พระมหามหวินทร์ ปุริสสุตโต, ผศ.ดร.
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม
ผศ.ดร.อัศวิน ธีระไธสง
ผศ.ดร.สุชาติ บุญขจรานนท์

มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง
ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์
รศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ผศ.ดร.วัชร งามวิจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.สุนันท์ เสนารัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.มนูญ สอนโพนงาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สงวน เหล่าโพนทัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชญาณนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.พีรวัส อินทวิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.วิโรจน์ ทองปลิว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วิทยาเขตสุรินทร์

ผศ.ดร.อภิญาวัฒน์ โพธิ์सान

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผศ.ดร.ธีรพงษ์ มีไธสง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร : จิรรัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

ออกแบบปก : เอกภาพ แยกดี

พิมพ์ที่ : บริษัท ไอพริ้นท์แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด

433/8-9 ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

สารจาการองอธิการบดี

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้ผลิตวารสารวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือ วารสารวรมัญจกแหกรพุทธศาสตรปริทรรศน์ ซึ่งเป็นวารสารที่มีคุณภาพด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยได้เปิดโอกาสให้นักวิชาการทั่วไปได้นำเสนอผลงานทางวิชาการ เพื่อเข้ารับการพิจารณากลับกรองจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้บทความวิจัย และบทความทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้ เป็นข้อมูลทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สิ่งหนึ่งที่นักวิชาการพึงตระหนักและพัฒนาควบคู่กับวิชาการ คือ ความมีศีลธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นนักวิชาการเชิงพุทธ กล่าวคือ ต้องมีการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดและลึกซึ้ง เข้าถึงแหล่งปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก และคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีความเคารพในกฎกติกาและเคารพสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผลของการวิจัย และข้อที่ค้นพบตามความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์บนฐานข้อมูลและหลักแห่งเหตุผล และที่สำคัญนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา พึงปลูกศรัทธาให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา สร้างสรรค์งานเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศชาติและเกิดทุนไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

ขออนุโมทนาและชื่นชมต่อคณะทำงานวารสารวรมัญจกแหกรพุทธศาสตรปริทรรศน์ ที่ได้มีวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่ง ท่วมเทกาลังสติปัญญาช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานนี้ขึ้นมา เพื่อบริการวิชาการแก่สังคม สร้างองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้ปรากฏในบรรณพิภพทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการและประชาชนผู้สนใจทั่วไป

(พระธรรมโมลี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บทบรรณาธิการ

วารสารวณัฏฐองแหกรพุทธศาสตรปริทรรศน์ (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) ฉบับนี้ ได้ออกสู่สายตาของท่านผู้อ่านเป็น ปีที่ 6 แล้ว วัตถุประสงค์ยังคงครอบคลุมเป็นวารสารทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีจุดเน้นในมิติด้านศาสนา ปรัชญา และบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ฉบับนี้ยังรักษาความเข้มข้นของเนื้อหาคงเดิมในการเป็นสื่อกลางการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา บทความลงตีพิมพ์ในฉบับนี้เป็นเรื่องที่ยกย่องบรรณาธิการร่วมประชุมพิจารณาคัดเลือกเรื่องซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ของวารสาร โดยมีผลงานถูกเลือกจัดพิมพ์เผยแพร่ภายในเล่ม ๘ บทความ ดังนี้

การนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก, ความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน, แนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์, ชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษ, การพัฒนานวัตวิชุมชนกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ฉบับที่ 12, การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดเพชรบูรณ์, วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญูผ่านประเพณีผีปู่ตาของชาวอีสาน และวิเคราะห์ ศรัทธาในระบบความเชื่อจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตามลำดับ

สำหรับวารสารวณัฏฐองแหกรฉบับนี้ก็เช่นเคยทางกองบรรณาธิการยังคงความเป็นเอกลักษณ์วารสารทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยมีจุดเน้นในมิติด้านศาสนา ปรัชญา และบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เป็นหลัก บทความที่น่าสนใจลงตีพิมพ์ในวารสารทุกฉบับล้วนผ่านการกลั่นกรองจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้น เพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพ แลคมคม น่าสนใจ ถูกต้องครบถ้วนตามหลักวิชาการ ท่านใดมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อวารสาร สามารถส่งมาได้ตามช่องทางที่ให้ไว้แล้วตามวารสารนี้ ทางกองบรรณาธิการจะนำไปพิจารณาปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์สูงสุด

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

บรรณาธิการ

สารบัญ

สารจารองอธิการบดี	[ก]
บทบรรณาธิการ	[ข]
สารบัญ	[ค]

บทความวิจัย : Research Article

การนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	1
รัตน์ชนก แสงอ่วม และคณะ	
การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์	19
พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์ และคณะ	
วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญูผ่านประเพณีผีปอบของชาวอีสาน	29
พระพัชรพล ปญญาธโร และคณะ	
แนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์	39
ชงโค เกตุทิพย์ และคณะ	

บทความวิชาการ : Academic Article

ความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน	51
ชบาไพร ชัยหาเนตร์ และคณะ	
ชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษ	61
ธัญพงค์ สารรัตน์ และคณะ	
การพัฒนานวัตกรรมชุมชนกับแผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับที่ 12	77
ภาศิณี โกมลศิริ และคณะ	
วิเคราะห์ ศรัทธาในระบบความเชื่อจากคำสอนของพระพุทธศาสนา	91
พระอธิการสมพร อนาลโย และคณะ	

การนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

THE IMPLEMENTATION OF THE STRATEGIC PLAN OF LOCAL
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN MUANG DISTRICT,
PHITSANULOK PROVINCE

รัตน์ชนก แสงอ่วม¹, โชติ บดีรัฐ²

Ratchanok Seang-uam¹, Chot Bodeerat²

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม^{1,2}

Pibulsongkram Rajabhat University^{1,2}

E-mail: ratchanok.s@psru.ac.th

ได้รับบทความ: 4 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 10 กุมภาพันธ์ 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 12 มีนาคม 2562

Received: January 4, 2019; Revised: February 10, 2019; Accepted: March 12, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษานำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรการศึกษานำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 3) เพื่อศึกษาแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในเชิงปริมาณ จำนวน 400 คน และเชิงคุณภาพ จำนวน 22 คน เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมานนำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าสถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษานำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 8 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ 2. เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรการศึกษานำแผนยุทธศาสตร์การ

พัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และปัจจัยการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติ มีผลต่อการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่นไม่มีความต่าง 3. แนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้จะต้องเริ่มมาจากแนวคิดในการบริหารของผู้บริหาร การประเมินสภาพแวดล้อมสภาพแวดล้อมในทุกๆ ด้าน ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนา สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของหน่วยงานโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ SWOT Analysis จะต้องดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ระดมความคิดเห็น ระดมสมอง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน ต้องร่วมแรงร่วมใจช่วยกันดำเนินการ ก็เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของคนในองค์กร และต้องมีการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเป็นแกนหลักในการดำเนินการทุกเรื่องโดยให้ภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น มุ่งเน้นประชาชนเป็นหลัก โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่างๆ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน การนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด

คำสำคัญ: แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา, การนำแผนไปปฏิบัติ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the opinions of personnel on the study of the implementation of the strategic development plan of the local government organization in Mueang District, Phitsanulok Province, 2) to compare the factors affecting the opinions of the personnel to study of the implementation of the strategic development plan of the local government organization in the Mueang District, and 3) to study the guidelines for the implementation of the strategic development plan of the local government organization in Mueang District Phitsanulok Province. It was the quantitative research and qualitative research. The samples used for quantity with 400 informants and for quality with 22 key informants. The research tools used for collecting data were questionnaires and interview forms. Data analysis was used by frequency, distribution, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test. The results of the research showed that 1. The opinions of personnel on the

study of the implementation of the strategic development plan of the local administrative organization in Mueang District Phitsanulok Province were in high level of all 8 aspects. And when considered in each aspect, the highest average value was infrastructure and public utilities, followed respectively by the good management of the local government organization, and the lowest average value was the career development and the income increase. 2. Comparison the factors affecting the opinions of the personnel, the study, the implementation of the strategic development plan of the local administrative organization in Mueang District Phitsanulok Province Classified by personal factors was found that the duration of work in the department and the factors for implementing the development strategy affecting differently in implementation of strategic development plan to the local government organization in Mueang District, Phitsanulok Province. 3. Guidelines for implementing the strategic development plan of the local government organization in Mueang District Phitsanulok province was found that the guidelines for driving development strategies to be effective had to start from the management concepts of the executives, assessing the environment in all aspects, analyzing the agency's potential using SWOT Analysis techniques, conducting with participation from all sectors, brainstorming both from government and private sectors, the collaboration of people in the organization, providing public relations, and public participation. The government should be the only supporter, but focused mainly on the people by allowing them to participate in driving various strategies which was a direct solution to the problem, resulting in lasting achievement. The implementation of the development strategic plan of the local government organization should focus on solving the problems of the people in the area as much as possible.

Keywords: Development Strategic Plan, Implementation, Local Government Organization

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นตนเอง แผนยุทธศาสตร์เปรียบเสมือนวิธีการที่ถูกนำมาใช้ในการดำเนินงานขององค์การและนำมาใช้ในการแข่งขันทางธุรกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่องค์การได้กำหนดไว้ แต่อาจเปลี่ยนแปลง

ได้หากสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไป ประกอบไปด้วยการบริหารจัดการแผนยุทธศาสตร์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นกระบวนการดำเนินงานหรือ การปฏิบัติงานของท้องถิ่น กระบวนการหนึ่งใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ลุ่มลึกหรือแยบยন เพื่อกำหนดทิศทาง แนวทาง แผนงาน กระบวนการในการดำเนินงาน และการควบคุมตรวจสอบให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ เพื่อช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพในการบริหารและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเฉพาะของหน่วยงาน

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดย สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และ นโยบายในการพัฒนาท้องถิ่น

ในระดับการปกครองท้องถิ่นนั้น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นถือว่าเป็นแผนที่สำคัญ แผนหนึ่ง เพราะในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานั้นจะมีการพัฒนาในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการ บริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ ด้านการท่องเที่ยวและบริการ ด้านการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของประชาชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการเพิ่มศักยภาพของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างภาคีเครือข่าย และด้านโครงสร้างพื้นฐานและ สาธารณูปโภคสาธารณูปการ ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนมาก เพราะในแต่ละด้าน นั้นจะช่วยพัฒนาแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในท้องถิ่น ทำให้เมื่อมีการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ท้องถิ่นไปปฏิบัตินั้นก็จะมีทั้งโครงการ นโยบาย ที่เป็นไปตามเป้าหมาย และที่เกิดปัญหาอุปสรรคใน การปฏิบัติงาน

สำหรับการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญว่า การมีส่วนร่วมนั้นถือเป็นรากฐานสำคัญของหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการปกครองในระดับท้องถิ่นที่ จะต้องมุ่งตระหนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นอันเป็นที่อยู่ของตนเอง เกิดความหวงแหนและความ รับผิดชอบต่อชุมชนท้องถิ่นของตน ที่สำคัญ ในฐานะที่ผู้นำเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากที่สุด เพราะผู้นำ เป็นผู้กำหนดนโยบายกำหนดจุดมุ่งหมาย วางแผน และกำหนดเป้าหมาย ตลอดจนวิธีการดำเนินงาน เปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางเพื่อให้การปกครองบรรลุผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายของ รัฐและจะต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานกิจการต่างๆ มีส่วนรับผิดชอบ ผู้นำจึงเป็นผู้ที่มีบทบาท

สำคัญในการกำหนดนโยบายการนำแผนยุทธศาสตร์และน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามผลการปฏิบัติงาน การปรับปรุงคุณภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัด เพื่อศึกษาแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลที่ได้จากการวิจัยจะนำมาสู่ การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเพิ่มการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 22 แห่ง จำนวน 3,141 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของ “Taro Yamane” ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และที่ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม คือ 400 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสุ่ม จำนวน 22 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้มีการดำเนินการสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี จากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน (อปท.) ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และปัจจัยการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติ เป็นแบบสอบถามลักษณะให้เลือกตอบ (Checklists)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกประกอบด้วย 8 ด้าน คือ

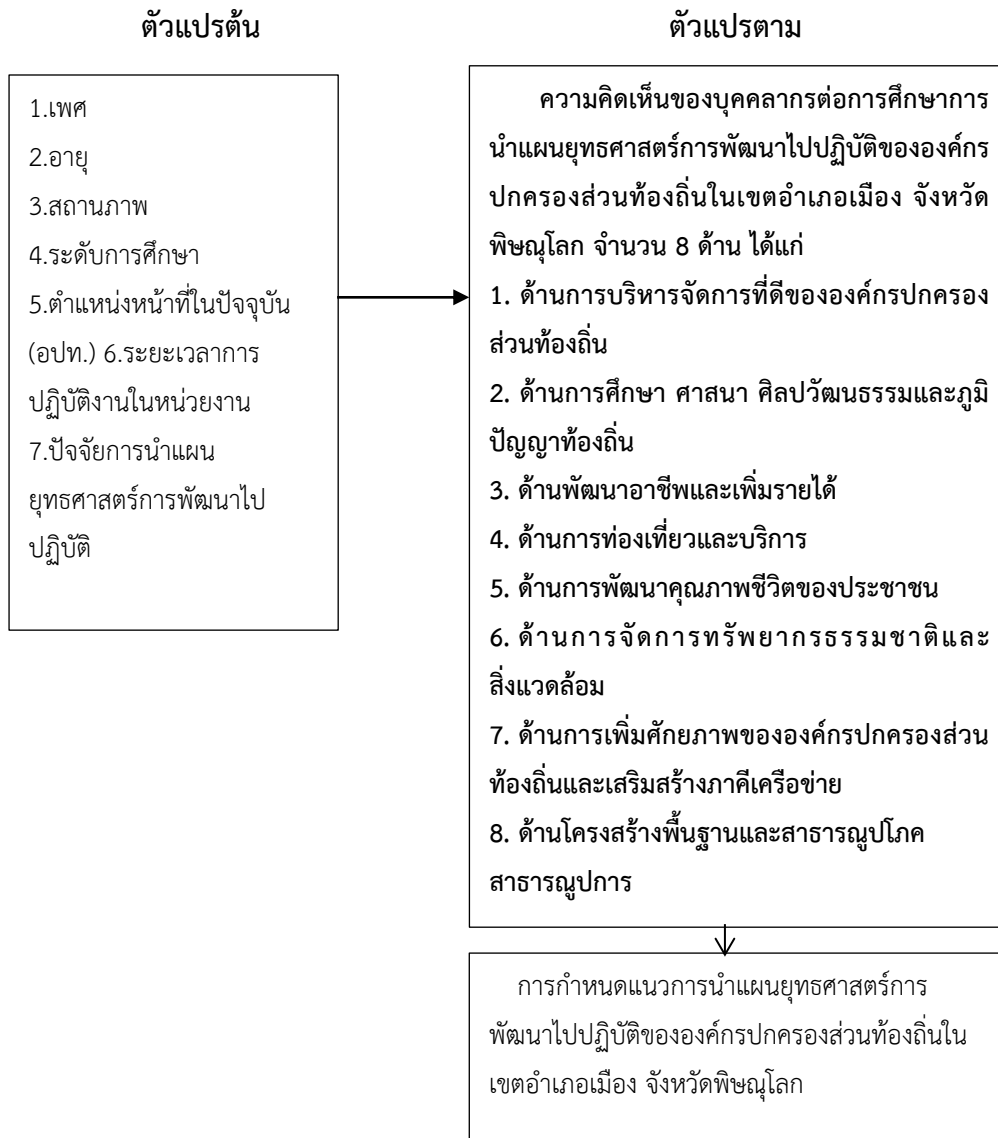
- 1) ด้านการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) ด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้
- 4) ด้านการท่องเที่ยวและบริการ
- 5) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
- 6) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 7) ด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างภาคีเครือข่าย
- 8) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็นต่อแนวการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ ในการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมืองในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 8 ด้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1: วิเคราะห์ความคิดเห็นของบุคคลากรต่อการศึกษานำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ข้อมูล	$\bar{x}$	S. D.	แปลผล
ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ	3.94	.62	มาก
ด้านการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3.90	.57	มาก
ด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างเครือข่ายทุกภาคส่วน	3.86	.65	มาก

ด้านการศกษา ศาสนา ศลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทอถน	3.84	.65	มาก
ด้านการพัฒนาคุณภาพชวตของประชาชน	3.81	.65	มาก
ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสวแวดล้อม	3.80	.67	มาก
ด้านการทอเทยและบริการ	3.59	.73	มาก
ด้านพัฒนาอาชีพและเพมรายได	3.57	.87	มาก
ผลรวม	3.79	.56	มาก

จากตาราง พบว่า ความคตเห็นของบุคคลการตอการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตรการ พัฒนาไปปฏิบัติขององคกรปกครองสวนทอถนในเขตอำเภอมอเมือง จังหวดพิษณุโลก ทังหมด 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.79, S.D. = .56) และเมอพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุด คอ ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.94, S.D. = .62) และรองลงมาตามลำดับ คอ ด้านการบริหารจัดการที่ดีขององคกรปกครองสวนทอถน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.90, S.D. = .57) ด้านการเพมศกยภาพขององคกรปกครองสวนทอถนและเสริมสร้างเครือขาย ทุกภาคสวน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.86, S.D. = .65) ด้านการศกษา ศาสนา ศลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ทอถน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.84, S.D. = .65) ด้านการพัฒนาคุณภาพชวตของประชาชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.81, S.D. = .65) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสวแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.80, S.D. = .67) ด้านการทอเทยและบริการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.59, S.D. = .73) และ ด้านพัฒนาอาชีพและเพม รายได มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.57, S.D. = .87)

ความคตเห็นของบุคคลการตอด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ อยู่ ในระดับมาก และสำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคอ การให้ความสำคัญด้าน สาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง ได้อย่างทัวถถึง สะดวกสบาย และรองลงมา ตามลำดับ คอ การให้ความสำคัญด้าน สาธารณูปการ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาลได้อย่างทัวถถึง สะดวกสบาย การส่งเสริมการจัดให้มีการพัฒนาที่อยู่อาศัยของประชาชนให้มีสภาพทน แข็งแรง สะอาด ถูกสุขอนามัย การให้ความสำคัญด้านการขุดลอกคลองเพอถกเก็บน้ำให้ประชาชนได้ใช้สอยใน การทำเกษตรกรรมในช่วงฤดูขาดแคลนน้ำ และการให้ความสำคัญด้านสิทธิและโอกาสในการเข้าถึง เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ

ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ องค์กรปกครองสวนทอถน ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากที่สุดตั้งแต่ปี 2540 มีการถ่ายโอนอำนาจจากสวนกลาง ลงสู่ทอถน ทำให้องคกรปกครองสวนทอถนมีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทัวประเทศมีการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการอย่างเป็นรูปธรรมจนปัจจุบันนี้ทุกหมู่บ้านทุกชุมชน จะมีถนนลาดยาง ถนน คสล. รางระบายน้ำ แหล่งกักเก็บน้ำ ระบบประปาหมู่บ้าน ระบบไฟฟ้าส่ง สว่างรอบบ้านเรือนอย่างทัวถถึงทุกแห่งในประเทศไทย โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณ

การที่ปฏิบัติงานอยู่นั้น มีการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่เพียงพอ มีการบริหารจัดการที่ดีในพื้นที่ ประชาชนได้รับสิทธิเต็มที่ในโครงสร้างพื้นฐานและระบบต่างๆ ของหน่วยงานท้องถิ่นที่ดูแลอยู่ ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญกับโครงการพื้นฐานมากที่สุด เนื่องจากมีความต้องการให้เดินทางไปมาสะดวก น้ำไหล ไฟสว่าง ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นค่อนข้างจะเน้นเรื่องนี้เป็นอันดับแรกในการวางแผนการดำเนินงาน ดูได้จากแผนพัฒนาท้องถิ่น ส่วนมากโครงการที่จะเสนอจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานเป็นส่วนมาก มีการตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างมาก เนื่องจากในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้ดีที่สุด และผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มาจากการเลือกตั้งของประชาชน หากไม่ดูแลประชาชนให้ดี สมัยของการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็อาจจะไม่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาบริหารองค์กรอีก โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่ปฏิบัติงานอยู่มีการตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ครบถ้วนครอบคลุมพื้นที่ เนื่องจากมีเขตพื้นที่กว้าง มีหลายหมู่บ้าน มีงบประมาณการพัฒนาจำกัด ซึ่งในแต่ละปีการตั้งงบประมาณการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้กับหมู่บ้านหรือพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อนก่อน ประกอบกับท้องถิ่นมีการขยายตัวเป็นชุมชนเมือง จึงทำให้การพัฒนาค่อยเป็น ค่อยไปเท่าที่งบประมาณมี

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังนี้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายไปปฏิบัติ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) แผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแนวทางใหม่ตามกฎบัตรโตรอนโต และนโยบายรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี รวมถึงได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ และใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 8 ด้าน พบว่า

โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และรองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างเครือข่ายทุกภาคส่วน ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยวและบริการ และด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2549 ที่ระบุไว้ว่า “อำนาจในการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2549 มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองตามมาตรา 16 ดังนี้ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การจัดให้มี และบำรุงรักษาทางบกทางน้ำ และทางระบายน้ำ การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือท่าข้ามและที่จอดรถ การสาธารณูปโภค และการก่อสร้างอื่น ๆ การสาธารณูปการ การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดการศึกษา การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การจัดให้มี และบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริมกีฬา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล การจัดให้มี และควบคุมสุสาน และฌาปนสถาน การควบคุมการเลี้ยงสัตว์ การจัดให้มี และควบคุมการฆ่าสัตว์การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณะสถานอื่น ๆ การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การขนส่ง และการวิศวกรรมจราจร การดูแลรักษาที่สาธารณะ การควบคุมอาหาร การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และกิจอื่นใด ที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศ และในส่วนของรายชื่อในแต่ละด้าน พบว่า

ด้านการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายชื่อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผู้นำองค์กรที่ดี มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการครบถ้วนสมบูรณ์ และ

รองลงมาตามลำดับ คือ ผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำสูงและบุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถและมีความรับผิดชอบ และมีการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ให้กับภายในระหว่างบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเมธ แสงนันทน์ นวล ที่กล่าวไว้ว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมของกรณีศึกษาทั้งจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพและผลการวิจัย เชิงปริมาณ สามารถนำมาสรุปเป็นต้นแบบ (Prototype) การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ได้ 9 ประการ ได้แก่ มีผู้นำองค์กรดี มีการมีส่วนร่วม มีการบริหารจัดการครบถ้วนสมบูรณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่น แก้ปัญหา พัฒนาคุณภาพชีวิต มีจิตใจ “ธรรมาภิบาล” มีความสามัคคีปรองดอง มีนวัตกรรม มีมาตรฐาน และมีต้นทุนที่ดี ซึ่งต้นแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (สุเมธ แสงนันทน์ นวล, 2557).

ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ส่งเสริมให้มีการทำงานด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม และการกีฬาแบบบูรณาการ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรองลงมาตามลำดับ คือ ส่งเสริมและสนับสนุน อนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลกให้เป็นที่รู้จัก อย่างแพร่หลายและกว้างขวาง และส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดชุมชน ศูนย์ข้อมูล IT ชุมชน อย่างแพร่หลาย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ที่กล่าวไว้ในวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557 ว่า “รัฐบาลจะนำการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นปึกแผ่นในประวัติศาสตร์และความเป็นไทยมาใช้สร้างสังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมควบคู่กัน”

ด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเสริม และรองลงมาตามลำดับ คือ การฝึกอบรมและพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น การอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มอาชีพในเรื่อง การคิดต้นทุน การทำบัญชีต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่ม สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง จัดหาตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มอาชีพ เช่น ร้านภูฟ้า ร้านในงานกาชาด และร้านในตลาดท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพ และจัดตั้งกองทุนพระราชทาน เพื่อให้กลุ่มใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตสินค้าของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 3 ที่มุ่งสนับสนุนการอบรม ให้ความรู้ และการรวมกลุ่มการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการท่องเที่ยวและบริการ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้พิการและผู้สูงอายุ และรองลงมาตามลำดับ คือ พัฒนา

บูรณะ และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้ว การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสวนสาธารณะ และสถานบริการต่างๆ ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน และผลักดันความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ วิคินิยา มายอร์ ที่กล่าวไว้ว่า ภาครัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบควรส่งเสริมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ให้คงเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์อยู่ตลอดไป รวมถึงควรผลักดันและเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความทันสมัย แต่ยังคงเป็นความธรรมชาติเอาไว้ ซึ่งเชื่อว่าถ้ามีการประชาสัมพันธ์มากขึ้น กลุ่มนักท่องเที่ยวจะได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกใหม่อยู่เสมอ จะสามารถเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ถือเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศได้อย่างมหาศาลอีกด้วย (วิกินิยา มายอร์, 2554)

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง และทั่วถึง และรองลงมาตามลำดับ คือ การจัดให้มีการจัดฝึกอบรม สัมมนา หรือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และมีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและพัฒนาความรู้ให้กับประชาชน การให้ความสำคัญในเรื่องของน้ำที่สะอาด เพื่อใช้ทั้งการอุปโภคและบริโภค การจัดกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพให้ประชาชน รักการออกกำลังกายและสนใจดูแลสุขภาพของตนเอง และการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนปลูกพืชผักสวนครัวที่ปลอดสารพิษเพื่อการบริโภคที่ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแนวทางใหม่ตามกฎบัตรโทรอนโต ที่กล่าวไว้ว่า ตามแนวคิดกฎบัตรโทรอนโตเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ที่เป็นข้อเสนอระดับโลกเพื่อมุ่งให้เกิดการปฏิบัติ นั้น ตามที่เราเข้าใจว่า กิจกรรมในการส่งเสริมให้ประชาชนทุกคน อยู่ดีมีสุข ทั้งสุขภาพกายสุขภาพจิต การป้องกันโรคการพัฒนาความเชื่อมโยงทางสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตเอื้อคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจและมีคุณภาพการต่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยมองว่าชุมชนที่ให้การสนับสนุนการมีสุขภาพด้วยการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ที่จะก่อให้เกิดความหลากหลายด้วยวิธีง่ายและสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึงในทุกองค์กรและอย่างถ้วนทั่วตลอดช่วงชีวิตของบุคคล ย่อมบังเกิดผลสัมฤทธิ์ในคุณประโยชน์ดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่ากฎบัตรโทรอนโตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ที่มุ่งเน้นให้เกิดการปฏิบัติการณ์ อันมีพื้นฐานมาจากแนวทางหลักและเป็นการเรียกร้องให้ทุกประเทศทุกภูมิภาคและทุกชุมชนทุ่มเทกระบวนการทำงานการเมืองและสัญญาประชาคมเพื่อให้การสนับสนุนการมีสุขภาวะด้วยการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับทุกคน

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม ชยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสียในชุมชน มลพิษทางอากาศ ตลอดจนรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยและรองลงมาตามลำดับ คือ การ

ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ พื้นฟู ดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเกษตร
ทฤษฎีใหม่ตลอดจนการห้ามใช้สารเคมีทางการเกษตรในพื้นที่สูงและพื้นที่ต้นน้ำโดยเด็ดขาด

ด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างภาคีเครือข่าย
สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายชื่อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาทักษะความรู้
ความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากร และรองลงมาตามลำดับ คือ พัฒนาระบบเทคโนโลยีใน
การปฏิบัติงาน และจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน อย่างเพียงพอ พัฒนาระบบการ
ประชาธิปไตยและกระบวนการทางสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งเพื่อเป็นหลักทาง
ประชาธิปไตยให้กับท้องถิ่น และประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ
ตามหลักธรรมาภิบาล และมีการปรับปรุงพัฒนาอาคารสถานที่ปฏิบัติงาน และสถานที่อื่น ๆ ที่อยู่ใน
ความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับ อลงกต สารกาล และ ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ ที่กล่าวไว้ว่า การริเริ่ม
เครือข่ายความร่วมมือร่วมกัน มีตัวแสดงทั้งจากภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาค ประชาสังคม ที่เข้า
มาทำงานร่วมกัน มีการวางแผน ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ และระดมทรัพยากรร่วมกัน มีการจัด
โครงสร้างการทำงานร่วมกันและมีเป้าหมายร่วมกัน และผลจากการศึกษานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้
สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสภาพปัญหา ใกล้เคียงกัน มีความพร้อมในด้านงบประมาณ
สถานที่ และบุคลากร โดยเน้นการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบายหรือการสนับสนุนของรัฐบาล
รวมถึงศักยภาพขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการแสวงหาและรักษาภาคีความร่วมมือในการ
สนับสนุนงานต่าง ๆ (อลงกต สารกาล และ ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ,2561)

ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายชื่อ
ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การให้ความสำคัญด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง ได้
อย่างทั่วถึง สะดวกสบาย และรองลงมาตามลำดับ คือ การให้ความสำคัญด้าน สาธารณูปการ เช่น
โรงเรียน โรงพยาบาลได้อย่างทั่วถึง สะดวกสบาย การส่งเสริมการจัดให้มีการพัฒนาที่อยู่อาศัยของ
ประชาชนให้มีสภาพคงทน แข็งแรง สะอาด ถูกสุขอนามัย การให้ความสำคัญด้านการขุดลอกคลอง
เพื่อกักเก็บน้ำให้ประชาชนได้ใช้สอยในการทำเกษตรกรรมในช่วงฤดูขาดแคลนน้ำ และการให้
ความสำคัญด้านสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ นาย
สามารถ ยิ่งกำแหง ที่กล่าวไว้ว่า ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความ
ต้องการถนน ระบบประปา และระบบไฟฟ้าเป็นลำดับต้นๆ (สามารถ ยิ่งกำแหง,2553)

2. เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์
การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตาม
ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณด้านเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากร
การศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอ

เมือง จังหวัดพิษณุโลกที่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลนั้น พบว่า ในปัจจัยทั้ง 7 ด้าน การมีนัยสำคัญของทั้ง 2 ปัจจัย ส่งผลต่อการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ประกอบไปด้วย ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และปัจจัยการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติ รวมทั้งปัจจัยด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน (อปท.) ที่ไม่ก่อให้เกิดผลต่อการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลของการวิจัยนั้นซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และปัจจัยการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติ นับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการด้านการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างเครือข่ายทุกภาคส่วน ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยวและบริการ และด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีเก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม

3. แนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้จากแบบสัมภาษณ์โดยการสุ่มตัวอย่างจำนวน 22 คน พบว่า

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 8 ด้าน สรุปโดยรวมแล้ว จะเห็นได้ว่า ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยงานของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผลต่อทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพราะถ้าบุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานท้องถิ่นมีระยะเวลาในการปฏิบัติต่ำกว่า 5 ปี ก็จะมีผลให้การที่จะนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติมีความไม่ชำนาญในการนำไปปฏิบัติได้เต็มที่เนื่องจากอายุการทำงานน้อย จึงทำให้ยังไม่รู้ถึงบริบทหรือความต้องการของคนในท้องถิ่น ไม่รู้ระเบียบหน้าที่หลักที่ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ ไม่เหมือนบุคลากรที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยงานมานาน รู้ระเบียบ ข้อบังคับ ขั้นตอนการนำแผนยุทธศาสตร์การ

พัฒนาไปปฏิบัติได้ดีกว่าและทำแล้วเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม รวมถึงปัจจัยการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับผู้นำ งบประมาณ ทรัพยากร และการบริหารจัดการ ต้องอาศัยความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ทั้งภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติ โดยการระดมความคิดในการที่จะจัดทำบริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้อยู่ดี กินดี มีความสุข อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยการให้บริการที่ดีของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ที่นำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน (อปท.) ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และปัจจัยการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติ สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี สถานภาพที่มีจำนวนมากที่สุด คือ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาอยู่ในระดับ ปริญญาตรี ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน (อปท.) จำนวนมากที่สุด คือ ตำแหน่งข้าราชการระดับปฏิบัติการ-เชี่ยวชาญ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยงาน 5-10 ปี และปัจจัยการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติที่สำคัญที่สุด คือด้านการบริหารจัดการ

ความคิดเห็นของบุคลากรต่อแนวทางการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้จากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 22 คน พบว่า

ด้านการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า งานด้านการบริหารถือเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการในองค์กร โดยเฉพาะบุคลากร ต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลมาบริหารงานจึงจะทำให้การปฏิบัติงานขององค์กรเป็นไปในทิศทางที่ดี เจริญก้าวหน้า พัฒนามั่นคง และยั่งยืนตลอดไป และควรมีการสนับสนุนให้มีการประสานงานการพัฒนาระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น สนับสนุน ส่งเสริมงานบรรเทาสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาองค์กรให้มีความเหมาะสมตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง การบริหาร และด้านบุคลากร จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ และเครื่องจักรกลที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ และส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการขององค์กรชุมชน

ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สนับสนุน ส่งเสริมและบูรณาการด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสศึกษา ค้นคว้า วิจัยมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม

ศิลปวัตถุและโบราณสถาน สนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษา สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาการให้มีความรู้คู่คุณธรรมและจริยธรรม สนับสนุนโภชนาการให้แก่เด็กนักเรียนก่อนปฐมวัยและประถมศึกษาทุกโรงเรียน

ด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ พบว่า มีการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของประชาชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีทักษะ ไม่ว่าจะเป็นด้าน งานด้านการจักสาน งานเย็บปักถักร้อย การผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ ข้าวปลอดสาร น้ำสมุนไพร ไข่เค็ม กระถางต้นไม้ จากยางล้อรถยนต์ และน้ำพริก ทำให้มีรายได้และมีงานเพิ่มขึ้น เป็นการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนมีการจัดช่องทางรวมถึงสถานที่จำหน่ายสินค้า ส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอินทรีย์ ให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ

ด้านการท่องเที่ยวและบริการ พบว่า มีการพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว พัฒนา บุคลากร การบริการ และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว พัฒนา ปรับปรุง เส้นทางคมนาคมสู่แหล่งท่องเที่ยวและมีเส้นทางขนถ่ายผลผลิตที่สะดวกปลอดภัย อาทิ หมู่ที่ 1 บ้านวังส้มซ่า ตำบลท่าโพธิ์ ที่มีการส่งเสริมด้านการทำงานฝีมือ การทำน้ายาชีวภาพ (น้ายาล้างจาน น้ายาซักผ้า น้ายาปรับผ้านุ่ม) ศูนย์พันธุ์บางแก้ว ที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ปัจจุบันได้จัดเป็นที่ศึกษาดูงาน เพื่อให้ชุมชนใกล้เคียงได้มาศึกษาเรียนรู้และขั้นตอน กระบวนการ ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งชุมชนต้นแบบที่มีการจัดท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้า โดยคนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการร่วมกัน มีการลองผิดลองถูก จนในปัจจุบันได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน พบว่า มีการสนับสนุนและส่งเสริมกิจการด้านสาธารณสุข ส่งเสริมการจัดสวัสดิการและนันทนาการแก่ประชาชนในทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมให้มีสิทธิในการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค รวมถึงสนับสนุนให้มีการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และตลอดจนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมด้านสุขภาพ เช่น ลานกิจกรรมออกกำลังกายตอนเย็น จัดกีฬาสัมพันธ์ระหว่างชุมชน การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำข้าวอินทรีย์ และมีการรณรงค์เรื่องของการจัดการขยะมูลฝอยที่เริ่มต้นจากครัวเรือน ให้รู้จักคัดแยกขยะ และวิธีการกำจัดขยะที่ถูกต้องเพื่อลดมลพิษทางอากาศและทางน้ำ เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีที่จะส่งผลต่อสุขภาพและการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกคนได้อย่างปกติสุข

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการส่งเสริม สนับสนุน สร้างจิตสำนึก และความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการเฝ้าระวังการเผาป่า เผาตอซังข้าว ไร่อ้อย เพื่อลดมลพิษทางอากาศ และฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการรณรงค์

ให้ประชาชนมีการปลูกป่าทดแทน และลดการใช้พลังงานที่สิ้นเปลือง สร้างจิตสำนึก ส่งเสริมและพัฒนาการจัดระบบบำบัดน้ำเสีย และกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างภาคีเครือข่าย พบว่า สนับสนุนส่งเสริมประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่จะเข้ามาช่วยในการสนับสนุนให้มีการประสานงานการพัฒนา ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบบูรณาการ ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านการจัดบริการสาธารณะ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งอัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย และภัยที่เกิดจากธรรมชาติ เนื่องด้วยปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมีความหลากหลายจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนทุกฝ่ายเป็นสำคัญ

ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ พบว่า การจัดโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ไม่ว่าจะเป็น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา สถานีอนามัย โรงเรียน วัด และบ้านจะต้องมีมาตรฐาน ปลอดภัย โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในพื้นที่ให้ได้มาตรฐาน ครอบคลุมและทั่วถึง และเพียงพอต่อการใช้บริการของประชาชน เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดี กินดี มีความสุข อย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่ได้รับจากการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 22 คน เกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรต่อแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใน พบว่า ด้านการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ ด้านการท่องเที่ยวและบริการ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างภาคีเครือข่าย และด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีแผนยุทธศาสตร์ที่ดี มีเนื้อหาครบกลุ่มตามภารกิจทุกด้าน ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้ คือ ผู้บริหารระดับสูงควรกำหนดเป็นนโยบายสำคัญให้บุคลากรที่รับผิดชอบได้ทำความเข้าใจในแผนอย่างถ่องแท้ โดยให้มีการร่วมประชุมสัมมนาแผนยุทธศาสตร์ร่วมกับบุคลากรทุกต้นปีงบประมาณเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรที่รับผิดชอบไปปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนด

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลการวิจัยที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่าง คือ 400 คน เกี่ยวกับการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าบุคลากรในส่วนงานได้มีการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ในระดับมาก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ควรมีการประเมินแผนปฏิบัติการประจำปีอย่างรอบด้านและเที่ยงธรรมเมื่อสิ้นปีงบประมาณของแต่ละปีเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานแต่ละด้านให้สำเร็จบรรลุตามนโยบายและเป้าหมายที่วางไว้และเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยอย่างต่อเนื่องถึงการศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

2) ควรมีการจัดทำสนทนากลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาช่วยกันสะท้อนมุมมองและความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในท้องถิ่นของตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการให้ทั้งผู้นำท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรภายในหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนร่วมประชุมเสนอความคิดเห็น

เอกสารอ้างอิง

- สามารถ ยิ่งกำแหง. (2553). **แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชาวบ้านหินหล่องในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียน อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา**. คลังปัญญา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- วิคเนีย มายอร์. (2554). **การศึกษาแรงจูงใจการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ่อน้ำร้อนรักษะวารินและบ่อน้ำร้อนพรรั้ง จังหวัดระนอง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุเมธ แสงนิมมว. (2557). **ต้นแบบการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.

การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา
ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
ELDERLY HEATH CARE WITH BUDDHIST PRNCIPLE IN ELDERLY
SCHOOL OF PHETCHABUN PROVINCE

พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ¹, พระครูปริยัติพัชรธรรม²,
พระมหาธนกร กิตติปัญญา³, พระสมุห์ชาญชัย ญาณชาโต⁴
Phraplad Wutthipong Kittiwanno¹, Phrakhrupariyadbhacharadhamm²,
Phramaha Thanakorn Kittipanyo³, Phrasama Chanchai Yanajoto⁴
วิทยาลัยสงฆ์พอขุนผาเมือง เพชรบูรณ์¹⁻⁴
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phokhunphamueang Buddhist College¹⁻⁴
E-mail: wut.2939@hotmail.com

ได้รับบทความ: 10 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 มกราคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 20 กุมภาพันธ์ 2562

Received: January 10, 2019; Revised: January 28, 2019; Accepted: February 20, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา และ ศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงเอกสาร และคุณภาพในภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน ด้วยบริบทและแนวคิดของผู้สูงอายุแต่ละโรงเรียนแต่ละท่านได้พูดถึงสาเหตุและสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุอยากเข้ามาเรียน คือ อยากมีความรู้ อยากมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย อยากมีเพื่อน อยากมีวิชาชีพทำกับเพื่อนๆ เพื่อคลายเหงาและเสริมสร้างของผู้สูงอายุเอง ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนมากในอยู่หัวข้อธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ คือ ไตรสิกขา 3 ภาวนา 4 อายุสธรรม 5 อิทธิบาท 4 สปปายะ 7 โพชฌงค์ 7 หลักธรรมทั้งหมดผู้สูงอายุนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองที่แตกต่างกันออกไป ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุส่วนมากแนวคิดของแต่ละท่านจะแตกต่างกันออกไป

จากจำนวนโรงเรียนทั้ง 8 แห่ง แต่ละแห่งโรงเรียนผู้สูงอายุมีแนวคิดแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านทางจิตใจ การอยู่ร่วมกันในสังคม เศรษฐกิจ และมีรายได้ในแต่ละด้านผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 8 แห่ง มีแนวทางการนำหลักธรรมมาใช้ของแต่ละท่านแตกต่างกันออกไป

สรุปผลการศึกษา การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ จากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงทั้ง 8 แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกันออกไปตามแนวความคิด หลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน การวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างออกไปตามแนวคิดของผู้สูงอายุ ส่วนปัญหาต่าง ๆ และอยากให้ผู้วิจัยช่วยแก้ไข้ปัญหา คือ ให้ช่วยแก้้ปัญหาทางด้านงบประมาณเพราะงบประมาณไม่มีเพียงพอสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ มีครูทำการสอนที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ให้มีหลักสูตรผู้สูงอายุที่ได้มาตรฐาน อยากให้มีพยาบาลเข้ามาช่วยรักษาเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนอยากให้พระสงฆ์เข้ามาช่วยพัฒนาจิตใจของผู้สูงอายุให้มากขึ้น ทั้งหมดเป็นปัญหาและให้ช่วยแก้ไข้ของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

คำสำคัญ: การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ, พระพุทธศาสนา, โรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

Study results; Sample group of both male and female elderly in all 8 elderly schools. The research team analyzed the application of Buddhist principles in different ways of life, but most of them are on the topic of Dharma in Buddhism. There is the Threefold Training, cultivation, things conducive to long life, path of accomplishment, suitable things, and enlightenment factors. All the principles are used by the elderly in their own lives. Study results; Sample group of both male and female elderly in all 8 elderly schools. The research team analyzed, evaluated, and applied the principles in daily life of the elderly. In most cases, the ideas of each of you will be different from the total of 8 schools. Each of the schools of the elderly has different concepts in all 4 areas, namely physical, mental, and living in society, economy and income. In each area, the both male and female elderly in Phetchabun province, all 8 places have different concepts of applying the principles of each person. Summary of the study theelderly health care with Buddhist principle in elderly school of Phetchabun province. From the opinions of those who are involved with the elderly

and the elderly both men and women all 8 places. There are different causes and conditions. According to the Buddhist dharma principles used in daily life is different. An analysis and evaluation of the application of the Buddhist principles in life that is different according to the concepts of the elderly. As for the problems and wanting the researcher to help solve the problem, that is to help solve the budget problems because the budget is not enough for the elderly schools. There are more teachers for teaching, to have a standardized elderly course, would like more nurses to help heal. As well as wanting monks to help develop the minds of the elderly. All are problems and help solve the problems of the elderly in the Elderly School of Phetchabun province.

Keywords: elderly health care, Buddhist, School of Phetchabun Province

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิคการแพทย์การรู้จักดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุการลดอัตราการเกิดและอัตราการตายจึงทำให้โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนสูงขึ้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้กำลังนำไปสู่ภาวะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ” (Population Aging) ทำให้ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเพราะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ10 ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมาประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ10.6 และในปี2549 มีประมาณร้อยละ11(มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2549) คาดว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุถึง10.7ล้านคนหรือร้อยละ15.28 ใน ปี2563 องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมที่กรุงเวียนนาประเทศออสเตรียเมื่อพ.ศ.2525 มติสมัชชาโลกได้ให้ความหมายผู้สูงอายุว่าหมายถึงบุคคลที่มีอายุมากกว่า60 ปีขึ้นไปและใช้มาตรฐานเดียวกันทั่วโลก (กองสาธารณสุขต่างประเทศกระทรวงสาธารณสุข, 2532) ส่วนอายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยเมื่อแรกเกิดแยกตามเพศพบว่าเพศหญิงมีอายุยืนยาวกว่าเพศชายกล่าวคือเพศหญิงมีอายุคาดหมายเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด74ปี, 75ปี, และ75.2ปีในปีพ.ศ.2548, 2549, และ2550ตามลำดับส่วนเพศชายมีอายุคาดหมายเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดสั้นกว่าคือ 66 ปี, 68.2 ปี, และ68.4 ปีในช่วงเวลาเดียวกัน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2549) เมื่อเข้าสู่วัยชราผู้สูงอายุจะประสบภาวะพึ่งพิงหลายด้านได้แก่ด้านความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันด้านเศรษฐกิจด้านสุขภาพด้านสังคมและจิตใจผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์มากมายอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจิตใจและสังคมการสูญเสียปัจจัยทางสังคม (social factor) ของผู้สูงอายุอันได้แก่การสูญเสียบทบาทการปลดเกษียณจากการทำงานทั้ง ๆที่บางคนยังมีสภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงพอจะทำงานได้

อีกจึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกการสูญเสียอำนาจ (power) และคุณค่า (value) ของตนเองลดลง เกิดมีปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมตามมาเช่นไม่มีรายได้หรือรายได้ลดลงไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ในบางรายถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังส่วนปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุมักจะเป็นโรคเรื้อรัง หรือโรคประจำตัวที่สำคัญได้แก่โรคหัวใจและหลอดเลือดโรคของต่อมไร้ท่อโรคระบบกล้ามเนื้อ เส้นเอ็นกระดูกและโรคข้อเสื่อมโรคระบบทางเดินอาหารและโรคระบบทางเดินหายใจสำหรับผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงก็ยังสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้และมีจำนวนน้อยมากที่ไม่มีรายได้และอาศัยอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขแต่ในบางรายเจ็บป่วยมีโรคประจำตัวดังกล่าวข้างต้นที่ไม่มีรายได้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้และถูกทอดทิ้งจากบุตรหลานจึงต้องสมัครใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์การก้าวสู่ผู้สูงอายุมีผลทำให้ต้องเปลี่ยนสถานภาพและบทบาททางสังคมจากที่เคยเป็นผู้ดูแลคนอื่นมาเป็น“ผู้พึ่งพา”

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสาเหตุและสภาพปัญหาการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุที่เข้าอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จึงจะต้องมีเหตุผลที่สำคัญจึงตัดสินใจเลือกเป็นทางสุดท้ายของผู้สูงอายุที่จะมาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นทั้ง ๆที่เคยมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างอิสระจะทำอะไรได้ตามความต้องการของตัวเองเคยมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งมีบุตรหลานญาติมิตรอยู่รอบข้างการจะตัดสินใจต่าง ๆในการคิดการพูดการกระทำเคยทำได้อย่างอิสระเมื่อเข้าไปอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่เช่นเพื่อนใหม่การกินอยู่หลับนอนและการปฏิบัติตามระเบียบในการอยู่ร่วมกันอย่างเคร่งครัดเป็นต้นและผู้วิจัยจะทำการศึกษาลักษณะที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุพร้อมกับการวิเคราะห์ประเมินผลการนำลักษณะที่เกี่ยวข้องไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขสงบทั้งด้านภาวะสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาและการดูแลผู้สูงอายุของตนเองให้ถึงพร้อมในทุกด้านขณะที่อยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุจนสามารถพึ่งตนเองได้บ้างตามสมควรและเกิดการยอมรับสภาพความเป็นจริงของชีวิตให้ถึงความดับทุกข์ทางกายและทางจิตใจซึ่งจะทำให้การมีชีวิตในช่วงเวลาที่เหลืออยู่เพื่อเป็นการพักผ่อนปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ผู้สูงอายุเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์
- 2 เพื่อศึกษาลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา
- 3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลการนำลักษณะมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนามโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนี้

1. การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย ภาพถ่าย และเอกสารอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึง แนวคิด หลักการ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีกระบวนการศึกษาดังต่อไปนี้

1) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงาน การวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิด หลักการการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นกรอบในการศึกษา

2) ทำการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา

3) ทำการศึกษาวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

4) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงหลักการการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด หลักการ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งในระดับนโยบาย ผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาโดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1) ทำการศึกษาและคัดเลือก โรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ถึงหลักการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย

(1) ครูใหญ่หรือครูผู้สอน	จำนวน 2 คน
(2) เจ้าหน้าที่พยาบาล	จำนวน 2 คน
(3) วิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ	จำนวน 2 คน
(4) โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า	จำนวน 80 คน
รวม	จำนวน 86 คน

3) ดำเนินการศึกษา เพื่อศึกษาสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา

และเพื่อวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามโดยนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุและสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา และเพื่อวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

5) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน ด้วยบริบทและแนวคิดของผู้สูงอายุแต่ละโรงเรียนแต่ละท่านได้พูดถึงสาเหตุและสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุอยากเข้ามาเรียน คืออยากมีความรู้ อยากมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย อยากมีเพื่อน อยากมีวิชาชีพทำกับเพื่อน ๆ เพื่อคลายเหงาและซึมเศร้าของผู้สูงอายุเอง

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนมากในอยู่หัวข้อธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ คือ ไตรสิกขา 3 ภavana 4 อายุสธรรม 5 อิทธิบาท 4 สปปายะ 7 โพชฌงค์ 7 หลักธรรมทั้งหมดผู้สูงอายุนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองที่แตกต่างกันออกไป

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุส่วนมากแนวคิดของแต่ละท่านจะแตกต่างกันออกไป จากจำนวนโรงเรียนทั้ง 8 แห่ง แต่ละแห่งโรงเรียนผู้สูงอายุมีแนวคิดแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านทางจิตใจ การอยู่ร่วมกันในสังคม เศรษฐกิจและมีรายได้ ในแต่ละด้านผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 8 แห่ง มีแนวคิดการนำหลักธรรมมาใช้ของแต่ละท่านแตกต่างกันออกไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน ด้วยบริบทและแนวคิดของผู้สูงอายุแต่ละโรงเรียนแต่ละท่านได้พูดถึงสาเหตุและสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุอยากเข้ามาเรียน คืออยากมีความรู้ อยากมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย อยากมีเพื่อน อยากมีวิชาชีพทำกับเพื่อน ๆ เพื่อคลายเหงาและซึมเศร้าของผู้สูงอายุเอง

ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนมากในอยู่หัวข้อธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ คือ ไตรสิกขา 3 ภาวนา 4 อายุสธรรม 5 อิทธิบาท 4 สัปายะ 7 โพชฌงค์ 7 หลักธรรมทั้งหมดผู้สูงอายุนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองที่แตกต่างกันออกไป

ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 8 แห่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุส่วนมากแนวคิดของแต่ละท่านจะแตกต่างกันออกไป จากจำนวนโรงเรียนทั้ง 8 แห่ง แต่ละแห่งโรงเรียนผู้สูงอายุมีแนวคิดแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านทางจิตใจ การอยู่ร่วมกันในสังคม เศรษฐกิจและมีรายได้ ในแต่ละด้านผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 8 แห่ง มีแนวคิดการนำหลักธรรมมาใช้ของแต่ละท่านแตกต่างกันออกไป

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ จากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงทั้ง 8 แห่ง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่แตกต่างกันออกไปตามแนวความคิด หลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน การวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของผู้สูงอายุ ส่วนปัญหาต่าง ๆ และอยากให้ผู้วิจัยช่วยแก้ไขปัญหาคือ ให้ช่วยแก้ปัญหาทางด้านงบประมาณเพราะงบประมาณไม่มีเพียงพอสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ มีครูทำการสอนที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ให้มีหลักสูตรผู้สูงอายุที่ได้มาตรฐาน อยากให้มหาวิทยาลัยเข้ามาช่วยรักษาเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนอยากให้พระสงฆ์เข้ามาช่วยพัฒนาจิตใจของผู้สูงอายุให้มากขึ้น ทั้งหมดเป็นปัญหาและให้ช่วยแก้ไขของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยที่ได้ค้นพบดังที่ได้ค้นพบและได้นำเสนอไว้แล้วในเบื้องต้นนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้ เนื่องจากโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 เป็นยุทธศาสตร์และแนวทางที่ให้หน่วยงานหลัก 3 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ประจำตำบล ร่วมกันส่งเสริมการเรียนรู้และดูแล

ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นทั้ง ๓ หน่วยงานควรมีแผนพัฒนาผู้สูงอายุทั้งระยะยาว ระยะกลาง และแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อดำเนินการพัฒนาผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิผลตามแผนที่กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยที่ได้ค้นพบดังที่ได้นำเสนอไว้แล้วนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้ คือ กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ในการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ เช่น พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน และพระพุทธศาสนากับการวิจัยชั้นสูง ทั้งในระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ 2.กิจกรรมด้านการพัฒนาการของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถพัฒนาเป็นโครงการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนผู้สูงอายุสามารถนำผลการวิจัยไปสะท้อนแก่องค์การบริหารส่วนตำบลและท้องถิ่น และเทศบาล เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาและสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ได้ 3.กิจกรรมด้านวิชาการ มีการอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยให้กับทีมงานวิจัยในครั้งนี้ มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

หากจะมีการทำวิจัยต่อยอดในเรื่องดังกล่าวต่ออีกผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้ คือ ควรมีการทำวิจัยเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในบริบททาง สังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นต่อการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือ ควรมีการทำวิจัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงาน โรงเรียนผู้สูงอายุและได้องค์ความรู้ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุที่พึ่งพาตนเองได้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กุลยาตันติผลาชีวะ. (2551). การพยาบาลผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กิจเจริญ. คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). มงคลทิปนีเล่ม 2. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จิรวิมล ศิริรัตน์. (2546). การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ในทัศนะของผู้ปฏิบัติงาน. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จุฑา จิรชีวะ. (2553). หนังสือคัมภีร์พบความสุขหลังเกษียณปฏิบัติธรรมอยู่บ้าน. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- เนก ธนะสิริ. (2550). ทำอย่างไร จะปราศจากโรคและชะลอความแก่, กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.

- เดชา เสงเมือง. (2539). พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท. **วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทียมศรี คำจักร. (2536). พุทธธรรมกับปรัชญาการรักษาโดยกิจกรรมบำบัด. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนเนตร ฉันทลักษณ์วงศ์. (2546). ความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ต่อบทบาทการ
ให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2538). **ปรัชญา 201 พุทธศาสน์**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้า.
- นิตยา ศรีสังวาล. (2541). **อนามัยสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- นิสารัตน์ ศิลปะเดช. (ม.ป.ป.). **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพฯ: พิธีการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญูผ่านประเพณีผีปู่ตาของชาวอีสาน ANALYZE BUDDHIST ETHICS ABOUT GRATITUDE THROUGH THE TRADITION OF THE SPIRIT ANCESTORS OF THE ISAN PEOPLE

พระพัชรพล ปณฺญาโร (วาสรส)¹, วิเชียร ชาบุดรบุญทริก², บรรพต แคะไธสง³
Phra Phatcharaphon Panyataro (Wassarod)¹, Vician Chabutbuntarik², Banpoth Khathaisong³
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹⁻³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buriram Buddhist College¹⁻³
E-mail: Phatchawat@gmail.com

ได้รับบทความ: 9 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 18 เมษายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 29 เมษายน 2562
Received: March 9, 2019; Revised: April 18, 2019; Accepted: April 29, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาว่าด้วยพุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญูและ 2) เพื่อวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญูผ่านประเพณีผีปู่ตาของชาวอีสาน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางปรัชญาพุทธศาสนามีแนวคิดทางปรัชญาปรากฏอยู่ โดยเฉพาะแนวคิดทางจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยความดี ความชั่ว ความถูก ความผิดสิ่งที่ควรเว้นสิ่งที่ควรทำหมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม หลักศีลธรรม กฎที่ว่าด้วยความประพฤดีและพฤติกรรมของมนุษย์ แนวคิดทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในความกตัญญูทเวทในประเพณีเช่นผีปู่ตาของชุมชนชาวอีสานนี้ตั้งอยู่บนฐานแนวคิด มโนธรรมนิยม หมายถึง การรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่วนั้น เป็นความรู้สึกนึกถึงในใจหรือสามัญสำนึก ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ต้องใช้เหตุผลในการพิจารณา ไม่ต้องใช้คุณค่า หรือผลของการกระทำในการพิจารณา อะไรถูกหรือผิด สามัญสำนึกของเราเองจะบอกได้ดีว่าการหาเหตุผลซึ่งสามัญสำนึกของคนเรา มีอยู่เองแล้วตามธรรมชาติ

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์, ความกตัญญู, ผีปู่ตา

Abstract

The thesis has two objectives, namely 1) to study the philosophical concepts of Buddhist ethics on gratitude and 2) to analyze Buddhist ethics on gratitude through the spirit ancestor traditions of the Isan people. The study found that From the study of philosophical concepts, it is found that in Buddhism there are philosophical

concepts, especially ethical concepts. Which is a course on good, evil, right, wrong, what should be omitted What should be done means The science of morality, morality, the law of human behavior and behavior The ethical theories that appear in gratitude in the spirit offerings of the northeastern community are based on conscience, meaning knowing what is good and evil. Is a feeling of self-awareness or common sense Which is a matter that does not require reasoning No need to use value Or the result of the action in consideration What is right or wrong is that our own common sense can be better than to find the reason for which our common sense is Exists naturally

Keywords: Buddhist ethics, gratitude,

บทนำ

พระพุทธศาสนา ได้บังเกิดขึ้นหลังจากการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อ 2600 ปี ล่วงไปแล้ว ณ ประเทศอินเดีย หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น โดยภาพรวมเรียกว่า พระไตรปิฎก ซึ่งหมายถึง ธรรมะ 3 ไบ อันประกอบไปด้วยหลักของกฎเกณฑ์ทั้งข้อห้ามและข้ออนุญาต เรียกว่า พระวินัยปิฎก หลักธรรมที่ประกอบด้วยเรื่องราวทั้งตัวบุคคล สถานที่ เรียกว่า พระสุตตันตปิฎก และหลักแก่นธรรมเพียงอย่างเดียว เรียกว่า อภิธรรมปิฎก โดยย่อสั้น เรียกว่า ธรรมวินัย “โย โว อานนทมยาธโม จ วินโย จ เทสิโต ปญญโต โส โว มม จูเจยน สตถา ดูก่อนอานนท ธรรมและวินัยใด ที่เราได้แสดงและบัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้นแล จัดเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย โดยกาลที่เราล่วงลับไปแล้ว” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/141 : 179) ในส่วนของหลักที่พุทธศาสนิกชนควรประพฤติเรียกว่า พุทธจริยศาสตร์ พุทธจริยศาสตร์นั้น เป็นเกณฑ์การควบคุมการกระทำทางกาย วาจา และใจ เป็นพื้นฐานเพื่อให้บุคคลเกิดคุณธรรมขั้นสูง ๆ ขึ้นไปเท่านั้น เพราะ พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานว่าด้วยคุณค่าของการกระทำที่มีค่าในระดับโลกียธรรมเท่านั้น ไม่ใช่อยู่ในขั้นปรมาตมหรือโลกุตระธรรม 1) ระดับโลกียธรรม เป็นเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในสภาวะที่สืบเนื่องอยู่ในโลกแห่งปรากฏการณ์ สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เป้าหมายของชีวิตในระดับนี้จึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพราะเป้าหมายในระดับนี้วัดจากรูปธรรมอันปรากฏให้เห็นเท่านั้น แต่ไม่ได้หมายความว่า อุดมคติของชีวิตในระดับนี้จะเป็นสิ่งเลวร้าย ในทางตรงกันข้ามหากสร้างและดำเนินชีวิตตามอุดมคติที่วางไว้ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายศีลธรรมแล้ว ชีวิตก็จะสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง 2) ระดับโลกุตระธรรม เป็นเป้าหมายของมนุษย์อันอยู่ในสภาวะที่พ้นจากโลก เป้าหมายในระดับนี้ไม่ได้สามารถวัดได้ด้วยวัตถุ สิ่งของ หรือประสาทสัมผัสทั้ง 5

เพราะเป็นขั้นที่หลุดพ้นจากอำนาจกิเลสทั้งปวง เป็นเป้าหมายในระดับปรมัตถะ เป็นความสุขที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะอื่นใด อันได้แก่ พระนิพพาน

ศาลเจ้าปู่ หรือดอนปู่ตา มีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ปรากฏในจารีตประเพณีการทำบุญ 12 เดือน หรือ ราชประเพณี 12 เดือน จัดอยู่ในอันดับที่ 7 เรียกว่าการทำ บุญข้าชะ หรือ บุญเบิกบ้าน ในบางท้องถิ่นเรียกว่า บุญข้าชะเบเบิก หมายถึงการทำบุญ เพื่อปัดรังควานและขับไล่สิ่งอัปมงคล สิ่งไม่ดีออกไปจากหมู่บ้านหรือชุมชน หรือ ตัวตนของบุคคล ขับไล่สิ่งเสนียดจัญไรออกไปให้หมด บุญข้าชะ หรือ บุญเบิกบ้าน หรือ บุญเดือน 6-7 มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะทำบุญโดยชาวบ้าน นิมนต์พระภิกษุสงฆ์สามเณรมาเจริญพระพุทธมนต์ รับบิณฑบาต ภัตตาหาร ที่หอดักบาตร กลางบ้านก็ได้ ในวัดก็ได้ ทั้งชาววัดและชาวบ้าน ต่างมีความสามัคคี ชื่นชมยินดี อนุโมทนาร่วมจิตร่วมใจกัน

ความกตัญญูกตเวที คือ คุณธรรมที่สำคัญยิ่งในสังคม เป็นหลักธรรมเชื่อมสัมพันธ์คนในสังคมให้เกิดความสำนึกในพระคุณและตอบแทนพระคุณซึ่งกันและกัน อันเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยค้ำจุนสังคมให้มีความมั่นคงและสันติสุข พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของความกตัญญูกตเวทีไว้มากมาย ดังเช่น ในพระสูตรตันตปิฎก ความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ เหมือนลูกเขยมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ ธรรม 4 ประการนั้นเป็นไฉน คือ 1) กายสุจริต 2) วจีสุจริต 3) มโนสุจริต 4) ความเป็นคนกตัญญูกตเวที ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการนี้แล เหมือนลูกเขยมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์” อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับความกตัญญูกตเวทีนี้ คนในสังคมปัจจุบันยังมีความเข้าใจความหมายหรือขอบข่ายของความกตัญญูกตเวทีคลาดเคลื่อนเปลี่ยนไป โดยมุ่งเน้นที่การตอบแทนบุญคุณ กับคนที่ทำอุปการะต่อตน แต่ไม่ได้เข้าใจในความหมายของความกตัญญูกตเวทีในทัศนะของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงมีบางคนหลงทำทุจริตผิดศีลธรรม เพื่อตอบแทนคุณเช่น ทำอาชีพทุจริตเลี้ยมมาดาบิดา เพื่อเป็นการตอบแทนท่านด้วยอ้างว่า เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวที เป็นเหตุให้สังคมสับสนในบทบาทหน้าที่ของผู้มีอุปการคุณและผู้กตัญญูกตเวทีและคนในสังคมยังละเลยคุณธรรมข้อนี้ ลูกหลานทั้งพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ศิษย์ไม่เคารพครู คนในสังคมเบียดเบียนกันเพราะไม่ระลึกถึงคุณค่าและความดีของผู้อื่น ประชาชนไม่เห็นคุณค่าของแผ่นดินทำให้เกิดปัญหาสังคม เช่น ครอบครัวแตกแยก การฉ้อโกง การทำลายสาธารณะสมบัติ

ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ผู้ศึกษาได้สนใจที่จะทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญูผ่านประเพณีผีปู่ตาของชาวอีสาน ที่มีปรากฏในวิถีชีวิตของชาวชุมชนนี้ โดยใช้หลักการวิเคราะห์ตามหลักการของพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นข้อมูลไว้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของอนุชนคนรุ่นหลัง และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจใฝ่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีแขนงปู่ ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาว่าด้วยพุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญู
2. เพื่อวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญูผ่านประเพณีผีปูดตาของชาวอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์หลักพุทธจริยศาสตร์ในเรื่องความกตัญญูและวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เรื่องความกตัญญูผ่านประเพณีผีปูดตาของชาวอีสาน ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้คือผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน คือขั้นแรกดำเนินการศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการ งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ขั้นที่ 2 เป็นการวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในเรื่องความกตัญญูผ่านประเพณีผีปูดตาของชาวอีสาน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องเช่นพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จริยศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความผิดสิ่งที่ควรเว้น สิ่งที่ไม่ควรทำ หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม หลักศีลธรรม กฎที่ว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม ลักษณะเนื้อหาและขอบเขตของจริยศาสตร์ได้เน้นหนักในลักษณะเรื่องความดีอันควรจะเป็น ควรจะทำและคุณค่าต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์อันเกิดมาจากการมีเสรีภาพในการตัดสินใจ อยู่ในวงขอบเขตเกี่ยวกับอุดมคติทางศีลธรรม เกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติว่าดีหรือชั่ว กล่าวถึงเสรีภาพแห่งเจตจำนง อิสระภาพของมนุษย์ ความรับผิดชอบ สิทธิ หน้าที่ และเป็นศาสตร์ที่เน้นคุณค่าทางศีลธรรม ให้อิสระในการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ตนปรารถนา

หลักพุทธจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนา เป็นแบบสมบูรณ์นิยม ความดี ความชั่วในการกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดไว้แล้วโดยธรรมชาติ มนุษย์ไม่ใช่ผู้ตัดสินว่าการกระทำใดเป็นความดีการกระทำใดเป็นความชั่ว เพราะวาระบบพุทธจริยศาสตร์วางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า มีความเป็นระเบียบสม่ำเสมออยู่แล้วธรรมชาติ คือความเป็นระเบียบเรื่องจิตนิยาม กับ ธรรมเนียมพุทธจริยศาสตร์ มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวมีลักษณะไม่บังคับให้เชื่อหรือให้นับถือ แต่จะกล่าวถึงเหตุและผล ความจริงที่สมบูรณ์ ความรอบรู้รอบคอบ ความเข้าใจ ความรู้แจ้งชัดเจน ความตื่นตัวแจ่มใสเบิกบาน สามารถจัดตามลักษณะหลักศาสนแบบที่สำคัญซึ่งมีลักษณะเป็นทั้ง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม อุดมคติสูงสุด และทฤษฎีหลักที่สำคัญ หลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักศีลธรรม จริยธรรม

ในทางพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาบูรณาการในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม โดยได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อเป็นฐานรองรับคุณภาพต่าง ๆ และเพื่อความสันติในสังคม คือ เบญจศีล และเบญจธรรม 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อพัฒนาจิตใจและขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น คือ ศีล 8 และกุศลกรรมบถ 10 ประการ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติให้ถึงความเป็นอริยชน หรือบรรลุมรรคผลนิพพาน คือ มรรคมงคล 8 เกณฑ์ตัดสินความดีของพุทธจริยศาสตร์นั้น มีเกณฑ์ตัดสินถึงคุณค่าเชิงจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักการสำหรับเป็นเกณฑ์วินิจฉัยความดีและความชั่ว ลักษณะที่เป็นข้อตัดสินความดีในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น โดยอาศัยการกระทำ 2 ลักษณะเป็นตัวจำแนก คือ การกระทำใดที่มีรากฐานมาจากกุศลมูล ถือว่าเป็นการกระทำที่ดี มีประโยชน์มีคุณค่า ส่วนการกระทำที่มีรากฐานมาจากอกุศลมูล ถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นฝ่ายชั่ว ซึ่งมีหลักสำหรับพิจารณาตัดสินว่าอะไรดี อะไรชั่วอะไรผิด อะไรถูก อะไรควร อะไรไม่ควร โดยสามารถสรุปเป็นหลักพิจารณาได้ดังนี้ คือ เจตนาของการกระทำบัพพุทธานุญติ พฤติกรรมของจิต ผลของการกระทำ และผลของการปฏิบัติ จากการตัดสินความดีสูงสุดในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้นั้น ต้องลงมือปฏิบัติเอง พิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยตนเองนั้นแหละจึงจะได้ชื่อว่า รู้จักกฎเกณฑ์ในการตัดสินความดีที่ถูกต้องและจริงแท้โดยไม่ต้องให้ใครมาหาลองได้ จากพุทธจริยศาสตร์ดังกล่าวทำให้ทราบว่าพุทธจริยศาสตร์มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายและมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีการพัฒนาตนอยู่ตลอดเวลาจึงสามารถพัฒนาตนได้ตามหลักการพุทธจริยศาสตร์เพื่อความสุขและความสงบในสังคม

แนวคิดทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในความกตัญญูกตเวทีต่อประเพณีเช่นผีปู่ตาของชาวอีสานนี้ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดมโนธรรมนิยมหมายถึงการรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่วนั้นเป็นความรู้สึกนึกรู้ขึ้นเองในใจหรือสามัญสำนึกซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ต้องใช้เหตุผลในการพิจารณาไม่ต้องใช้คุณค่าหรือผลของการกระทำในการพิจารณาอะไรถูกหรือผิดสามัญสำนึกของเราเองจะบอกได้ดีว่าการหาเหตุผลซึ่งสามัญสำนึกของคนเรามีอยู่เองแล้วตามธรรมชาติดังนั้นแนวคิดทฤษฎีมโนธรรมนิยมจึงเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยเรื่องมโนธรรมคือความรู้สึกกระลึกได้เองรู้เองได้ว่าอะไรดีอะไรชั่วในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยไม่ต้องมีใครแนะนำสั่งสอนมนุษย์เป็นผู้มีจิตใจสูงรู้เหตุรู้ผลรู้ดีรู้ชั่วโดยไม่ต้องพิสูจน์หรือไม่ต้องหาเหตุผลใดๆมาประกอบทฤษฎีมโนธรรมนิยมนี้มี 2 แบบ คือ ทฤษฎีความรู้สึกทางด้านศีลธรรม และทฤษฎีความรู้สึกทางสุนทรียะ แนวคิดทฤษฎีมโนธรรมนิยม เป็นทฤษฎีความรู้สึกทางศีลธรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่าคุณภาพทางศีลธรรม คือ ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิดเราสามารถรับรู้ได้โดยผ่านทางมโนธรรมซึ่งจริงๆแล้วมโนธรรมไม่ใช่ความรู้สึก มโนธรรมเป็นเรื่องของศีลธรรมและเหตุผลทางด้านปฏิบัติ

ดังนั้น หลักความกตัญญูทวทในประเพณีพิธีกรรมเช่นผีปุตของประชนชาวอีสานจึงเป็นหลกมโนธรรม ที่ป็นรื่องของการใช้เหตุผลทงศีลธรรม คือ หลกเบญจศีล ได้แก่การไม่เบียดเบียนทำร้ายชีวิตผู้อื่น ไม่ลักขโมยหลกเบญจธรรม ได้แก่ควมมีเมตตากรุณตอกันประกอบอาชีพในทงสุจริต ส่วนหลกมโนธรรมที่ใช้ป็นเหตุผลในทงปฏิบัติ ก็คือการทำหน้ที่ของบุตรธิดาตอบุพการี

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถนำมอภิปรายผลได้ดังนี้ หลกพุทธจริยศาสตร์มีพื้นฐานแนวคิดคำสอนมจากพระพุทศาสน ป็นจริยศาสตร์ศาสนโดยมีลักษณะป็นคำสอนข้อชี้แนะนทงในการดำเนินชีวิต ไม่มีข้อบังคับ ไม่มีการลงโทษ โดยนักวิชาการสยพุทศาสนได้แบ่งพุทธจริยศาสตร์ออกเป็น 3 ระดับคือ พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น พุทธจริยศาสตร์ระดับกลและพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง พุทธจริยศาสตร์ในพุทศาสนนันป็นแบบสมบูรณนิยม ซึ่งถือว่าควมดี ควมชั่ว ป็นรื่องของกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ ที่มีความแน่นอนไม่มีใครบิดเบือนได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปริยติธรรมวงศ์ ที่กล่าวว่า “พุทธจริยศาสตร์ มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวมีลักษณะไม่บังคับให้เชื่อหรือให้นับถือ แต่จะกล่าวถึงเหตุและผล ควมจริงที่สมบูรณ ควมรอบรู้รอบคอบ ควมเข้าใจ ควมรู้แจ้งชัดเจน ควมตื่นตัว แจ่มใสเบิกบาน สามารถจัดตามลักษณะหลกคำสอนแบบที่สำคัญซึ่งมีลักษณะป็นทั้ง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม อุดมคติสูงสุด” (พระครูปริยติธรรมวงศ์, 2553) ประเพณีพิธีกรรมแซนตาปูของชุมชนตำบลสลงทอน อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์นั้น ป็นประเพณีดั้งเดิมของชุมชนที่ได้รับการสืบทอดอนุรักษ์ไว้ป็นระยะเวลาาร่วมร้อยปีมาแล้ว ประเพณีการแซนตาปูตั้งอยู่บนพื้นฐานควมเชื่อในผีบรรพบุรุษหรือควมเชื่อที่อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ เพราะคนในชุมชนเชื่อว่า “ตาปู” สามารถดลบันดาลควมสุข ควมทุกข์ หรือสมหวังให้แก่ ผู้ที่นับถือหรือดูหมิ่นตาปูได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นายโสรัจ นามอ่อนและคณะ ที่กล่าวว่า “ควมสำคัญและควมศักดิ์สิทธิ์ ของศาลดอนเจ้าปู่ประจำแต่ละหมู่บ้านป็นที่เคารพยำเกรงของชาวบ้านยิ่งนัก เพราะผีปุตเทพาอารักษ์ที่ปกปักรักษา ศาลดอนเจ้าปู่ันๆ สามารถสำแดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้ชาวบ้านได้รู้เห็นป็นประจักษ์บ่อยครั้งเกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนในถิ่นันๆ เช่นถ้ามีคนในหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งประพตติผิตจาริตประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้าน เช่นบุกรุกเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าที่ดอนปู่ตาโดยไม่บอกกล่าวรูกขเทว ก็จะทำให้มันป็นไป ปวดหัว ตัวร้อน ป็นหวัดป็นไข้ เจ็บหนักและถึงชีวิตก็เคยมีบ่อยครั้ง” (โสรัจ นามอ่อน และคณะ, 2555)

สรุปการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดประเพณีเช่นผีปูดตาของประชาชนชาวอีสาน พบว่าชุมชนชาวอีสานมีความเชื่อว่าผีปูดตาสามารถพิทักษ์คุ้มครองได้ทุกอย่าง ตั้งแต่ชีวิตชาวบ้าน สัตว์เลี้ยง ตลอดจนทรัพย์สินส่วนรวมของหมู่บ้าน อีกทั้งสามารถป้องกันผีป่าและผีที่มาจากที่อื่นไม่ให้รบกวนชาวบ้านได้อีกด้วย ผีปูดตาจะช่วยคนที่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม หรือกติกาหรือกฎเกณฑ์ของสังคม จะลงโทษผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ ดังนั้นพืชหรือสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นก็就会有ความศักดิ์สิทธิ์ไปด้วย คือถือว่าเป็นต้นไม้ของปูดตา เป็นสัตว์ของปูดตา เป็นต้น ชาวบ้านจะเคารพยำเกรงต่อผีปูดตา หากมีเรื่องเดือดร้อนหรือขอร้องให้ปูดตาช่วยเหลือ มักจะไปกราบไหว้แล้วบน หรือขอให้ปูดตาช่วย ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัด บิดพลิ้วไม่ได้ ชุมชนตำบลแสงโสมจึงมีพิธีเลี้ยงปูดตาพร้อมกับทำบุญหมู่บ้านให้เป็นประจำทุกปี

หลักพุทธจริยศาสตร์ในเรื่องความกตัญญูทวนเวียนผ่านประเพณีเช่นผีปูดตาของชุมชนชาวอีสานจัดเป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่เป็นศาสตร์แห่งการดำเนินชีวิต ที่จะต้องกำกับด้วยความประพฤติปฏิบัติที่สำคัญต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งการอนุเคราะห์สงเคราะห์ แก่บุคคลผู้ที่มีสัมพันธ์ด้วย คือบุพการีบุคคลกับกตัญญูทวนเวียนที่บุคคล ความกตัญญูทวนเวียนที่ดาต่อบุพการีจึงเป็นเรื่องของมโนธรรม เป็นเรื่องของสามัญสำนึก ที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล ที่จะสามารถแยกแยะความดี ความชั่ว ความถูกความผิด ที่เป็นเหตุผลทั้งทางศีลธรรมและทั้งเหตุผลทางด้านปฏิบัติ ที่มีสัมพันธ์กัน ทำหน้าที่ควบคุมกันไปเสมอ เมื่อนำไปปฏิบัติตามหลักทางศีลธรรม ก็เรียกว่า เป็นผู้ที่มีศีลธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมกำกับชีวิต เมื่อปฏิบัติตามเหตุผลทางด้านปฏิบัติแล้วก็จะกลายเป็นหลักกำกับความประพฤติของมนุษย์ที่เรียกว่า คุณธรรม เมื่อนำหลักศีลธรรมและคุณธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมแล้ว ย่อมทำให้สังคม ตั้งแต่สถาบันครอบครัว จนถึงสถาบันใหญ่สุดของสังคมคือ สถาบันชาติ ย่อมอยู่อย่างสงบ สันติสุขหรือเมื่อบุคคลใดเมื่อนำไปประพฤติปฏิบัติแล้ว ย่อมมีอันสืบต่อการดำเนินชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งในประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยที่ได้ค้นพบและได้นำเสนอไว้แล้วนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้ ศาลปูดตาหรือตาปู่เป็นภูมิปัญญาสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อดังกล่าวชาวอีสานได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัดต่อเนื่องเป็นเวลานาน ความเชื่อดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลทำให้มนุษย์เป็นผู้มีคุณธรรม เช่น ความ

กตัญญู รู้คุณของธรรมชาติ การปฏิบัติต่อธรรมชาติด้วยความเคารพ ยำเกรง ตัวอย่างที่ดีเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้เห็นได้จากชุมชนของหมู่บ้านชาวอีสานมักสร้างศาลปู่ตาหรือตาปู่ไว้ในที่เป็นที่ดอนหรือเนินที่เป็นป่าเมื่อมีศาลปู่ตาทำให้ไม่มีคนในชุมชนเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าผลที่ดีตามมาคือทำให้ป่าสาธารณะของชุมชนยังอยู่ควบคู่กับประเพณีพิธีกรรมการสักการะบูชาดอนปู่ตาให้ อนุชนรุ่นหลังได้สืบทอดกันต่อ ๆ ไป ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรมีนโยบายศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อในประเพณีการสร้างศาลปู่ตาหรือตาปู่ ที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งถอดแนวคิดเชิงปรัชญาที่มีอยู่ในประเพณีพิธีกรรมการสักการะบูชาศาลปู่ตามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนให้เกิดสันติสุขด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยที่ได้ค้นพบซึ่งได้นำเสนอไว้แล้วก่อนหน้านี้ คือ จริยศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด สิ่งที่ควรเว้น สิ่งที่ควรทำ หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรมหลักศีลธรรม กฎที่ว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม ลักษณะเนื้อหาและขอบเขตของจริยศาสตร์ได้เน้นหนักในลักษณะเรื่องความดีอันควรจะเป็น ควรจะทำและคุณค่าต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์อันเกิดมาจากการมีเสรีภาพในการตัดสินใจ อยู่ในวงขอบเขตเกี่ยวกับอุดมคติทางศีลธรรมเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติว่าดีหรือชั่ว กล่าวถึงเสรีภาพแห่งเจตจำนง อิสรภาพของมนุษย์ ความรับผิดชอบ สิทธิ หน้าที่ และเป็นศาสตร์ที่เน้นคุณค่าทางศีลธรรมให้อิสระในการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ตนปรารถนา แนวคิดทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในความกตัญญูทเวที่ต่อประเพณีเช่นผีปู่ตาของชาวอีสานนี้ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดมโนธรรมนิยม หมายถึง การรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว เป็นความรู้สึกนึกรู้ขึ้นเองในใจหรือสามัญสำนึกของเราเอง เป็นคุณภาพทางศีลธรรม คือ ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด เราสามารถรับรู้ได้โดยผ่านทางมโนธรรม ประเพณีพิธีกรรมที่ชุมชนชาวอีสานได้ปฏิบัติต่อศาลปู่ตาหรือตาปุนั้นเป็นมโนธรรมที่แสดงออกเกี่ยวกับความกตัญญูเกี่ยวกับเรื่องที่ตนเองเชื่อและเคารพในอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังนั้น หลักความกตัญญูทเวที่ในประเพณีพิธีกรรมเช่นผีปู่ตาของประชาชนชาวอีสานจึงเป็นหลักมโนธรรม กิจกรรมที่ปฏิบัติในประเพณีพิธีกรรมเช่นผีปู่ตาเป็นเรื่องของการใช้เหตุผลทางศีลธรรม เป็นทั้งหลักเบญจศีล คือ การไม่เบียดเบียนทำร้ายชีวิต ไม่ลักขโมยผู้อื่นหลักเบญจธรรม คือ ความมีเมตตากรุณาต่อกัน ประกอบอาชีพสุจริต ส่วนหลักมโนธรรมที่ใช้เป็นเหตุผลในทางปฏิบัติ ก็คือการทำหน้าที่ของบุตรธิดาต่อบุพการี ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้ กระทรวงวัฒนธรรมควรสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการศึกษา อนุรักษ์ สืบสาน ต่อยอด เกี่ยวกับความเชื่อในประเพณีการสร้างศาลปู่ตาหรือตาปู่ส่งผลดีต่อการเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้เกิดความสมานสามัคคีต่อกัน รวมทั้งถอดแนวคิดเชิงปรัชญาที่มีอยู่ในประเพณีพิธีกรรมการ

สัการะบูชาศาลปูตามาประกฤตใให้เกิดประกโยชนใการอนรูกัษธรรมาตใการอยุ่รวมกันของคน
ในชุมชนใให้เกิดสันตสุขด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้ ควรศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อใ
ประเพณีพิธีกรรมการสัการะบูชาศาลปูตาระหว่างชุมชนที่มีชาติพันธุ์ต่างกันซึ่งตั้งชุมชนอยุ่ในท้องถิ่น
เดียวกัน เช่น ชาติพันธุ์ลาว เขมร ส่วย ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยุ่ทั่วไปในภาคอีสานตอนใต้ ควร
ศึกษาพัฒนาการและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อประเพณีพิธีกรรมการสัการะบูชาศาลปูตาหรือการ
บูชาผีอื่นๆ และควรศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อใประเพณีพิธีกรรมการสัการะบูชาศาลปูตา
หรือตาปูของชุมชนอีสานเหนือกับชุมชนใอีสานใต้ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพื่อถอด
แนวคิดเชิงปรัชญาที่มีอยุ่ใประเพณีพิธีกรรมการสัการะบูชาศาลปูตาหรือตาปูมาประกฤตใให้เกิด
ประกโยชนใการอนรูกัษธรรมาตใการอยุ่รวมกันของคนในชุมชนใให้เกิดสันตสุข เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ออตพัฒน์. (2543). **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ดนัย ไชยโยธา. (2548). **ประเพณี**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. (2554). **จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม**.
กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้า.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
วิทย์วิศทเวทย์. (2532). **จริยศาสตร์เบื้องต้นมนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
วศิน อินทสระ. (2549). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เมตตาธราย.

แนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์
OPERATION GUIDELINES OF COMMUNITY HONEST LIVELIHOOD PROJECT
BASED ON PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY IN CHON DAEN
DISTRICT, PHETCHABUN PROVINCE

ชงโค เกตุทิพย์¹, โชติ บดีรัฐ²
Chongkho Kettip¹, Chot Bodeerat²
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม¹⁻²
Pibulsongkram Rajabhat University¹⁻²
E-mail: chongkho.k@psru.ac.th

ได้รับบทความ: 24 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 28 พฤษภาคม 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 15 มิถุนายน 2562
Received: April 24, 2019; Revised: May 28, 2019; Accepted: June 15, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ และศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มเป้าหมายคือประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวม คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนานำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าสถิติ (t-test) และ (F-test) การวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่แบบ LSD ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ ในเขตอำเภอชนแดน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ พบว่าประชาชนกลุ่มที่มีอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และรูปแบบที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ ในเขตอำเภอชนแดน พบว่า ด้านลักษณะโครงการมีการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสมให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ มีผู้นำในพื้นที่ให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ด้านทรัพยากร มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการมีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และด้าน

ประโยชน์ทีได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ โครงการสร้างสัฒนาชีพชุมชนช่วยทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้พบปะ ช่วยเหลือกันในด้านกาประกอบอาชีพมากขึ้น ก่อให้เกิดการร่วมกลุ่มอาชีพทีหลากหลาย

คำสำคัญ: แนวทางการดำเนินโครงการ, สัฒนาชีพชุมชน, เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The current study aimed to study the results of the community honest livelihood project based on philosophy of sufficiency economy, to study the factors that affect the of community honest livelihood project based on philosophy of sufficiency economy, to and study the guideline of the community honest livelihood project based on philosophy of sufficiency economy in Chon Daen District, Phetchabun Province. This research is quantitative research. 300 subjects were chosen for quantitative samples. The data were collected by using a questionnaire and analyzed through descriptive statistics: frequency, percentage, average, standard deviation, t-test, and F-test including Fisher's Least Significant Difference (LSD) and descriptive analysis. The research findings were found that the level of peoples' opinions, who participated in the project were at a moderate level. When considered by items, it was found that support and cooperation from various groups were at a high level by ranking. For the factors affecting the implementation of the community building livelihood project, it was found that people in the age group, status, education level, monthly income and the adequacy of income and expenses had different opinions with statistical significance at the level of 0.05. And the format that can be used as a guideline for community building livelihood project, it was found that in terms of the project characteristics, it was appropriate publicity to be known generally. Regarding support and cooperation from various groups, leaders in the areas are very supportive in their work. In terms of resources, the personnel related to community building livelihood projects have knowledge and skills in transferring knowledge. And in terms of benefits of participating in the community building livelihood project, it helps the people in the area to meet and help each other more in their careers causing a variety of career groups.

Keywords: Operation Guidelines, Community Honest Livelihood, Project Based Sufficiency Economy

บทนำ

ปัจจุบันนี้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของประชาชนภาคการเกษตรในชุมชนมีภาวะความเสี่ยงของอาชีพภาคเกษตรกรรมที่เกิดจากการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิม เช่น ปลูกพืชเชิงเดี่ยว โรคพืช ราคาผลผลิตตกต่ำ การไม่มีอาชีพหรือรายได้เสริมหลังฤดูการผลิต และยังมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพค่อนข้างน้อย ส่วนกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม และพัฒนาอย่างเพียงพอ ส่งผลให้ประชาชนต้องเคลื่อนย้ายไปประกอบอาชีพในเมือง และมีส่วนราชการที่มีสถานที่หรือศูนย์ฝึกอบรมซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนเป็นศูนย์ฝึกอาชีพ/แหล่งเรียนรู้การประกอบอาชีพได้ แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ประกอบกับมีปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพที่เชี่ยวชาญและประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพด้านต่างๆ อยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน แต่มีส่วนน้อยที่สามารถถ่ายทอดให้คนอื่นนำไปทำตามให้สำเร็จได้

นโยบายรัฐบาลและนโยบายกระทรวงมหาดไทยด้านที่มุ่งแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับปากท้องของประชาชนในระดับล่าง โดยมีแผนงานที่สำคัญ คือ แผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งไดมอบให้กระทรวงมหาดไทยที่มีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักบูรณาการไปสู่การปฏิบัติ กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้กำหนดให้การพัฒนาอาชีพครัวเรือน เป็น 1 ใน 3 ปัจจัยขับเคลื่อนวาระกรมการพัฒนาชุมชน มุ่งผลให้ “เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข” โดยดำเนินการภายใต้ “โครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก คือ “รายได้” ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงและยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยการสร้างอาชีพ ผ่านกระบวนการ “สร้างสัมมาชีพชุมชน” ภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” สอนอาชีพที่เขาคือต้องการอยากทำ ประกอบการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษาพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เมื่อถึงฤดูแล้งทำให้น้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตร ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีอาชีพเกษตรกรไม่สามารถทำการเกษตรได้ ทำให้ขาดรายได้ และประสบกับปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน และใช้ในการลงทุนทำการเกษตร อำเภอชนแดนจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เข้าร่วมการขับเคลื่อนโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในระดับครัวเรือน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้โครงการดำเนินไปได้อย่างประสบผลสำเร็จ รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนของอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อหาข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

สำรวจข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อวัดระดับความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ซึ่งสร้างขึ้นภายใต้ 4 องค์ประกอบ คือ ลักษณะของโครงการ การสนับสนุนและความร่วมมือของกลุ่มต่าง ๆ ความเพียงพอของทรัพยากรในพื้นที่ และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยทำการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้กลับมา และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลออกมาเป็นประเด็นตามสมมุติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านอื่นจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ รองลงมา คือด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ด้านลักษณะโครงการ และสำหรับความคิดของประชาชนที่มีต่อแนวทางการดำเนินโครงการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทรัพยากร ดังตาราง

ตารางที่ 1 : ความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ
ในพื้นที่อำเภอนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งหมด 4 ด้าน

ข้อมูล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านลักษณะโครงการ	3.46	.59	ปานกลาง
2. ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ	3.58	.55	มาก
3. ด้านทรัพยากร	3.21	.77	ปานกลาง
4. ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน	3.47	.60	ปานกลาง
รวม	3.43	.63	ปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ประชาชนกลุ่มที่มีอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. รูปแบบที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ด้านลักษณะโครงการ มีการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสมให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ มีผู้นำในพื้นที่ของท่านให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ด้านทรัพยากร มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนมีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน การมีโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนช่วยทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้พบปะและช่วยเหลือกันในด้านการประกอบอาชีพมากขึ้น และก่อให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยมุ่งเน้น เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน และศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ในเขตอำเภอนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยประกอบด้วย การดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาชีพและสัมมาชีพชุมชน ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของอำเภอนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิด

และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนํานโยบายไปปฏิบัติ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาและการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ โดยผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุมากกว่า 40 ปี อยู่ในสถานภาพสมรสแล้ว การศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษา มีอาชีพเป็นเกษตรกร มีรายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาท โดยที่รายได้จะไม่เพียงพอกับรายจ่ายส่วนใหญ่เป็นประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ การรับรู้ข่าวสารของโครงการจะรับรู้จากการประชุมหมู่บ้าน สำหรับเหตุผลที่เข้าร่วมคือ ต้องการอาชีพหลัก และอาชีพเสริม

โดยภาพรวมผลการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก สามารถแยกเป็นรายด้านได้ดังนี้

- ด้านลักษณะโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ลำดับสูงสุด ได้แก่ โครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนมีการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม ให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับ แสงดาว น้ำฟ้า ได้กล่าวว่า ช่องทางการทราบนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการกองทุน หมู่บ้าน และชุมชนเมืองมากที่สุด คือ จากช่องทางการประชุม ซึ่งเป็นอีกช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนได้รับทราบข่าวสารต่าง ๆ (แสงดาว น้ำฟ้า, 2551)

- ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าลำดับสูงสุด คือ ผู้นำในพื้นที่ของท่านให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ นิสร ใจซื่อ ได้กล่าวว่า ผู้นำหมู่บ้านมีส่วน ผลักดันและสนับสนุนให้สมาชิกในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสมาชิกในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ก็มีส่วนร่วมในการศึกษาและค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวางแผน พัฒนาหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล งานพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สมาชิกในหมู่บ้านเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะผลักดันให้ หมู่บ้านประสบความสำเร็จ และความร่วมมือของทุกฝ่าย เป็นแรงสำคัญที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน (นิสร ใจซื่อ, 2557)

- ด้านทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าลำดับสูงสุด คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนมีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอด

องค์ความรู้ ซึ่งบุคลากรในที่นี้หมายถึง ปราศญ์ชุมชน ผู้นำสัมาชีพชุมชน วิทยาการสัมาชีพชุมชน รวมถึงประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับ อิสรา เสยานนท์ และ ไพรินทร์ สมภพสกุล ได้กล่าวว่า ธุรกิจจะสามารถดำเนินงานได้ต้องมีปัจจัยในการดำเนินธุรกิจโดยทั่วไปปัจจัยในการดำเนินธุรกิจมี 4 ประเภทดังนี้ คน (Man) ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินธุรกิจ เพราะธุรกิจต้องใช้ความรู้ความสามารถจากบุคลากรในการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เงิน (Money) เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจอีกสิ่งหนึ่งเนื่องจากการประกอบธุรกิจต้องมีการนำเงินมาลงทุน วัตถุดิบ (Material) ในกระบวนการผลิตสินค้าต้องใช้วัตถุดิบเป็นปัจจัยนำเข้าในการผลิต ธุรกิจจึงต้องกำหนดแนวทางในการใช้วัตถุดิบอย่างเพียงพอและไม่สูญเปล่าเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) การกำหนดวิธีการในการดำเนินธุรกิจจะทำให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ นอกจากการพิจารณาจากวิธีการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจแล้ว การบริหารจัดการก็จัดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ (อิสรา เสยานนท์ และ ไพรินทร์ สมภพสกุล, 2553)

- ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมาชีพชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าลำดับสูงสุด คือ โครงการสร้างสัมาชีพชุมชนช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ได้พบปะและช่วยเหลือกันในด้านการประกอบอาชีพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมาชีพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้กล่าวถึง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สนับสนุน ส่งเสริมให้ครัวเรือนเป้าหมายที่ผ่านการฝึกอบรมที่ประกอบอาชีพเดียวกันหรือประเภทเดียวกันและประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง ให้มีการรวมกลุ่ม และสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพตามหลัก 5 ก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบการลงทะเบียน OTOP (กรมการพัฒนาชุมชน, 2549).

2. เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการสร้างสัมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ปัจจัยด้านเพศ ไม่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะโครงการ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมาชีพชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เว้นแต่ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, 2554)

ปัจจัยด้านอายุ มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะ

โครงการ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของ ประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, 2554)

ปัจจัยด้านสถานภาพ ไม่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะโครงการ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวนารถ เล็กเลสินธุ์ ได้กล่าวว่าผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้โดยประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุก ๆ ด้านแตกต่างกัน ยกเว้น ประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน แต่มีการประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน (เสาวนารถ เล็กเลสินธุ์, 2560)

ปัจจัยด้านระดับการศึกษา มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะโครงการ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร ได้กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของ ประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, 2554)

ปัจจัยด้านอาชีพ ที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านลักษณะโครงการ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ เว้นแต่ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร ได้กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของ ประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, 2554)

ปัจจัยด้านรายได้ต่อเดือน มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านลักษณะโครงการ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ได้กล่าวไว้ว่า การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ โดย ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุก ๆ ด้านแตกต่างกัน ยกเว้น ประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพสมรส ที่แตกต่างกัน แต่มีการประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน (เสาวนารถ เล็กเลสินธุ์, 2560)

ปัจจัยด้านความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านลักษณะโครงการ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภมาส เหล็นเรือง, ภูวนัฐ สมใจ, พงศ์พีระ ชูชื่น, ธวัชชัย นามสมุทร, ยงยุทธ สวนทอง, ผดุงศักดิ์ อิ่มเอิบ, นิวัฒน์ สุพจิตร, วาทกานต์ ช่อแก้ว, วันชัย จงวิริยะ เจริญ และวิริยะ รามสมภพ ได้กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ของ อำเภอนาดูนจังหวัด มหาสารคาม กรณีที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีอาชีพรับจ้างรายวันการสละเวลาเข้าร่วมอบรมของผู้เข้าร่วมโครงการอาจจะทำให้เสียของรายได้ในวันนั้นไป อีกทั้งลักษณะโครงการเป็นการสะสมรายได้ในรูปแบบสหกรณ์จึงส่งผลให้รายได้ที่เกิดขึ้นไม่เพียงพอกับรายจ่ายในแต่ละวัน (ศุภมาส เหล็นเรือง และคณะ, 2560)

ปัจจัยด้านสถานะในโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ไม่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เว้นแต่ด้านลักษณะโครงการ ด้านทรัพยากร ที่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารในการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ไม่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะโครงการ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เว้นแต่ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้าง

สัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยด้านเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ไม่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะโครงการ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยด้านการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ไม่มีผลต่อแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะโครงการ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ด้านทรัพยากร และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. รูปแบบที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

- ด้านลักษณะโครงการ คือ มีการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสมให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป
- ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ คือ ผู้นำในพื้นที่ของท่านให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี
- ด้านทรัพยากร คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนมีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้
- ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน คือ โครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ได้พบปะและช่วยเหลือกันในด้าน การประกอบอาชีพมากขึ้น และก่อให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้ค้นสรุปได้ว่า การศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านลักษณะโครงการ 2. ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ 3. ด้านทรัพยากร 4. ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน สรุปดังนี้

- ด้านลักษณะโครงการ คือ มีการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสมให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป การดำเนินการจะต้องสอดคล้องกับความต้องการ เป็นที่ยอมรับของประชาชนในพื้นที่ด้วย เพื่อที่จะได้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและเกิดประโยชน์สูงสุด และยังส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทางด้านอาชีพแก่ประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำไปประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

- ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ คือ ผู้นำในพื้นที่ของท่านให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ซึ่งผู้เป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ รวมทั้งความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของประชาชน คนในครอบครัวก็มีส่วนในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

- ด้านทรัพยากร คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนมีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้ บุคลากรในที่นี้คือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตลอดจนในชุมชนมีกลุ่ม องค์กรที่คอยสนับสนุนและส่งเสริมด้านอาชีพ ส่งเสริมให้ประชาชนใช้วัตถุดิบเองในท้องถิ่นมาแปรรูปเพื่อเป็นการลดต้นทุน

- ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน คือ โครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ได้พบปะและช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพมากขึ้น ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย และประชาชนยังมีการได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยในแต่ละด้านมีข้อค้นพบ คือ ด้านผลการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้พบว่า การสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ประชาชนกลุ่มที่มีอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านลักษณะโครงการมีการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสมให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ มีผู้นำในพื้นที่ให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ด้านทรัพยากร มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการมีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ โครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ได้พบปะ ช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพมากขึ้น ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนในการเพิ่มความหลากหลายของการส่งเสริม สัมมาชีพระดับครัวเรือน และชุมชน โดยเฉพาะสัมมาชีพที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่ นำทรัพยากรต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนมาใช้ในการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลที่ได้รับจากการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้ คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป การดำเนินการจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในพื้นที่ เพื่อที่จะได้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนควรเป็นผู้มีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้ บุคลากรในที่นี้คือประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตลอดจนในชุมชนมีกลุ่ม องค์กรที่คอยสนับสนุนและส่งเสริมด้านอาชีพ ส่งเสริมให้ประชาชนใช้วัตถุดิบเองในท้องถิ่นมาแปรรูป เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการสร้างสัมมาชีพให้กับคนในชุมชน เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชนสู่คนรุ่นใหม่ การวิจัยเรื่องการสร้างสัมมาชีพให้กับกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพตลาดนัดเคลื่อนที่จตุจักร การวิจัยเรื่องการสร้างสัมมาชีพในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพขายอาหารริมทางสายหลักต่าง ๆ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2548). คู่มือการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามแผนปฏิบัติการ

กรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2559). แนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชน. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

นิสรา ใจชื่อ. (2557). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง.

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร. (2554). การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของ

ประชาชนในชุมชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
สถาบันวิจัยและพัฒนา.

แสงดาว น้ำฟ้า. (2551). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

เทศบาลตำบลแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. รัฐประศาสนศาสตร์
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อิสรา เสยานนท์ และ ไพรินทร์ สมภพสกุล. (2553). การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ

ธุรกิจโฮมสเตย์ : กรณีศึกษาโฮมสเตย์บริเวณตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน SUCCESS IN DRIVING COMMUNITY LIVELIHOODS

ชบาไพร ชัยหาเนตร¹, ภัคดี โพธิ์สิงห์²

Chabaprai Chaihaketra¹, Kakdee Phosing²

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม¹⁻²

Rajabhat Mahasarakham University¹⁻²

E-mail: tongsk43@gmail.com

ได้รับบทความ: 1 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 มีนาคม 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 6 พฤษภาคม 2562

Received: March 1, 2019; Revised: March 28, 2019; Accepted: May 6, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนให้เกิดความสำเร็จของโครงการสัมมาชีพชุมชนเป็นกิจกรรมภายใต้แนวคิดการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแผนชุมชนเป็นเครื่องกำกับการพัฒนา เมื่อได้ดำเนินการมีประสบการณ์มีความรู้จัดทำเป็นชุดความรู้มีหลักสูตรสำหรับการถ่ายทอดความรู้จัดเป็นแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้เพื่อการขยายผลในฐานหมู่บ้านต้นแบบต่อไป ซึ่งผลการจัดโครงการต่างๆ นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อป้องกันแก้ปัญหาอนุรักษ์เพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนแล้วยังสามารถสร้างภาวะผู้นำทักษะการจัดการสร้างและพัฒนากลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นหมู่บ้านและชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหมู่บ้าน“อยู่เย็น เป็นสุข”ตามยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งยึดหลักตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และเมื่อหมู่บ้านดำเนินการตามแนวทางนี้แล้ว ก็จะเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนมีคุณลักษณะ 3 ไม่ 2 มี กล่าวคือ 1) ไม่มียาเสพติด 2) ไม่มีคนยากจน 3) ไม่มีหนี้ในระบบส่วน 2 มี คือ 1) มีสวัสดิการชุมชน และ 2) มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น มีการจัดระเบียบชุมชน (ป้ายหมู่บ้าน/ป้ายคุ้ม/ป้ายสถานที่กลุ่ม/องค์กร/ป้ายครัวเรือนพัฒนา/ปรับภูมิทัศน์หมู่บ้าน ครัวเรือนให้น่าอยู่ ฯลฯ) มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ความสำเร็จ, สัมมาชีพชุมชน, การขับเคลื่อน

Abstract

This article is intended to guide the community to drive the success of the project occupations occupations community activities under the concept of sufficiency economy village. The plan is directed community development. When such an experienced, knowledgeable, organized a series of awareness programs for the transfer of knowledge is learning, or learning centers to expand the village next prototype. The results of the project will be held in addition to conserving solutions add value to the community, but also leadership skills, management and development groups. In a stronger community and village communities to manage their own philosophy of sufficiency economy to the village "cool. Blessed "strategy of the Department of Community Development. Which is based on the guidelines of the National Economic and Social Development Plan No. 12. The village implementation of this guide. It is a village / community features 3, 2, namely 1) no drugs, 2) poor 3) external debt of 2: 1) a welfare community, and 2) the management of natural resources and the environment. as an organized community (Village sign / label for label / venue. Group / organization / development label household / landscaped village. Household livable, etc.) with the conservation of natural resources and the environment.

Keywords: success, occupations, community-driven.

บทนำ

พัฒนาหมู่บ้านควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ชุมชนหรือกลุ่มองค์กรที่ร่วมปฏิบัติงานเพื่อสร้างสรรค์การทำงานบนฐานความรู้ การตัดสินใจกระทำการเพื่อเลือกอนาคตของหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งเกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน บูรณาการแผนงานการปฏิบัติ และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยใช้ทุนทางสังคมจากทั้งภายในและภายนอกชุมชนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นมีความสัมพันธ์สอดรับกัน เป็นระบบการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งหมู่บ้าน/ชุมชนใดที่คนในชุมชนได้ทำการพัฒนาด้วยตนเอง มีการทำงานเป็นระบบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ผลที่ได้จะทำให้ก่อเกิดคนที่มีความสามารถ มีกิจกรรมและการบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืน ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งมีภูมิคุ้มกัน และพึ่งตนเองได้การ

ดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยผลการทำงานที่สำเร็จแล้ว มีตัวอย่างสามารถเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ให้คนทั่วไปและหมู่บ้านอื่น โดยจัดเป็นต้นแบบ ๓ ระดับ คือ ระดับเริ่มต้น สามารถจัดกิจกรรมทำกินทำใช้ ลดคนยากจนเพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน เป็นลักษณะของการ “พออยู่ พอกิน” เมื่อครัวเรือนอยู่ได้ ต้นแบบระดับต่อไป คือ “อยู่ดี กินดี” หมู่บ้านพร้อมเป็นต้นแบบของการขยายงาน ด้วยการทำงานระบบกลุ่มที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหมู่บ้าน ระดับนี้จึงมีกลุ่มที่เข้มแข็ง สำหรับแก้ปัญหาที่ยากขึ้น สำหรับหมู่บ้านต้นแบบระดับ “มั่งมี ศรีสุข” มีลักษณะ ที่ใช้ความรู้ในการบริหารจัดการการพัฒนาที่มีความเข้มแข็งสามารถขยายกิจกรรมของกลุ่มต่างๆให้มีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย มีกิจกรรมในการแก้ปัญหาและพัฒนาการให้บริการมีการจัดสวัสดิการสำหรับคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ที่กว้างขวางยิ่งขึ้นนอกจากนี้ ยังมีแนวทางการดำเนินการในเรื่องหมู่บ้าน/ชุมชน ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น(สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอค่ายบางระจัน)โครงการสัมมาชีพชุมชนเป็นกิจกรรมภายใต้แนวคิดการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหมายถึง กระบวนการสร้างผู้นำและเป็นการค้นหาและนำปราชญ์ชุมชนมาทำหน้าที่ขยายชุดความรู้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่เป้าหมายของการสร้างชุมชนด้วยการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า การตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ จากการทำงานร่วมกันโดยใช้บุคคล กลุ่มคน ทรัพยากรรวมทั้งการออกแบบและรักษาบรรยากาศแวดล้อมในชุมชนให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันทำงานได้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชนคือ การนำอาชีพต่างๆ ที่ตนเองเชี่ยวชาญนัดมาสอนเป็นโค้ดให้ผู้อื่นในชุมชนในชุมชน กลุ่มคน หรือองค์กรของชุมชนเป็นมาฝึกทำร่วมกัน เป็นอาชีพที่สามารถเลี้ยงดูตนเองเพื่อนในชุมชนและพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มสินค้าชุมชน สู่การสร้าง สินค้า OTOP และสามารถนำไปสู่วิสาหกิจชุมชนที่มั่นคง และเรียนรู้ ผลักดันกิจกรรมการพัฒนาทั้งปวงโดยจัดให้มีและใช้ระบบข้อมูลใช้ข้อมูลเป็นฐานในการจัดประชุมคิดวิเคราะห์จัดทำแผนเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านดำเนินการกิจกรรมตามแผนพัฒนาและบูรณาการเงินทุนทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ซึ่งระบบการทำงานเช่นนี้ของชุมชนจะทำให้มีกิจกรรมเกิดขึ้นและมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงยกระดับเพิ่มขึ้นตลอดเวลาการจัดโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการนำหมู่บ้านที่มีความพร้อมมีผลการปฏิบัติที่สำเร็จชัดเจนอยู่แล้วมาเพิ่มเติมความสามารถในการเป็นการพัฒนาหมู่บ้านที่เข้มแข็งและถ้ามีความสำเร็จก็สามารถขยายผลแนวทาง/วิธีปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนรู้สำคัญให้กับหมู่บ้านอื่นที่ยังไม่ได้เริ่มต้นในการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจก็เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการเรียนรู้ให้กับหมู่บ้านที่มีจุดเริ่มหรือมีพื้นฐาน สถานการณ์ของหมู่บ้านใกล้เคียงกันสามารถเรียนรู้เลียนแบบได้โดยไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญที่ต่างกันมากนักจัดกิจกรรมในหมู่บ้านจึงมีขั้นตอนที่เริ่มจากการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนความรู้จากปราชญ์ และการสร้างบทบาทของปราชญ์ผู้นำที่ชุมชน

ยอมรับให้เป็นแกนนำหรือ หัวเรี่ยวหัวแรงหลักในการนำประชาชนในหมู่บ้านให้ลุกขึ้นทำกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคตส่งเสริมให้ผู้นำจัดกระบวนการทำกระบวนการสร้างอาชีพที่สุจริต อาชีพที่เป็นตัวอย่าง นำไปสู่การสร้างแผนชุมชนสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิดตัดสินใจกำหนดเป้าหมาย การทำงานโดยคนในชุมชนเองผลักดันสร้างความรับผิดชอบให้เกิดกับบุคคลในชุมชนในการดำเนินการบริหารจัดการในกิจกรรมตามแผนงานการพัฒนาซึ่งสามารถบูรณาการกิจกรรมต่างๆจากทุกหน่วยงานโดยมีแผนชุมชนเป็นเครื่องกำกับการพัฒนาเมื่อได้ดำเนินการมีประสบการณ์มีความรู้จัดทำเป็นชุดความรู้มีหลักสูตรสำหรับการถ่ายทอดความรู้จัดเป็นแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้เพื่อการขยายผล ในฐานะหมู่บ้านต้นแบบต่อไปซึ่งผลการจัดโครงการต่างๆนอกจากจะจัดขึ้นเพื่อป้องกันแก้ปัญหาอนุรักษ์ เพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนแล้วยังสามารถสร้างภาวะผู้นำ ทักษะการจัดการสร้างและพัฒนากลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นหมู่บ้านและชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหมู่บ้าน “อยู่เย็น เป็นสุข” ตามยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน

ประเด็นในการศึกษา

สัมมาชีพ หมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายได้มากกว่ารายจ่าย เป็นความพยายามที่จะปรับจากการ “ทำมาหากิน” เป็น “ทำมาค้าขาย” โดยไม่ได้เอากำไรสูงสุดเป็นตัวตั้ง หรือเป็นเป้าหมายสุดท้าย และต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม กรมการพัฒนาชุมชน ได้ส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และได้สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งการขับเคลื่อนจะใช้ปราชญ์ชุมชน ในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ปราชญ์ชุมชน หมายถึง ผู้ที่ประกอบสัมมาชีพ จนมีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ หรือมีความเชี่ยวชาญในอาชีพนั้นๆ ประสบความสำเร็จและมีความมั่นคงในอาชีพเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน พร้อมมีจิตอาสาที่จะถ่ายทอดและขยายผลไปยังบุคคลอื่นๆ ในชุมชนโดยให้ วิทยากรสัมมาชีพชุมชนที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตร “วิทยากรผู้นำสัมมาชีพ” เข้าไปเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้าน

จุดมุ่งหมาย 1) เพื่อพัฒนาผู้นำสัมมาชีพให้เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน 2) เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนให้เพิ่มสูงขึ้นร้อยละสาม 3) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ OTOP

ขั้นตอนการปฏิบัติ 1) คัดเลือกพัฒนาปราชญ์ผู้นำสัมมาชีพ เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนหมู่บ้านละ 1 คน เข้าร่วมอบรมรุ่นละ 4 วัน ณ ศูนย์ฝึกอบรม 2) ประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัด 1 วัน และคัดเลือกทีมวิทยากรอีกหมู่บ้านละ 4 คน 3) จัดอบรมระดับอำเภอเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอหมู่บ้าน ๆ ละ 5 คน (3 วัน) คัดเลือกครอบครัวพัฒนา จำนวน 20 ครอบครัว 4) ส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ๆ ละ

20 คน (หมู่บ้านละ 5 วัน) 5) สนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ (กลุ่มละ 1 วัน) และ
ครัวเรือนเป้าหมายในหมู่บ้านได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3

ขุมความรู้ 1) ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
ขับเคลื่อนกิจกรรมแก่ทีมงาน 3) การเชื่อมโยงกลไกระดับพื้นที่ เพื่อเป็นแกนกลางประสานขับเคลื่อน
และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระดับแกนนำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำ อช./อช. ปราชญ์
ชาวบ้าน ผู้นำกลุ่ม/องค์กรต่าง และ ครอบครัวพัฒนาตัวอย่าง รวมทั้งประชาชนใน
หมู่บ้าน ก่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติ 4) ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนมีวิถีชีวิต ด้วยหลักการ
การมีส่วนร่วม 5) ติดตามประเมินผลการดำเนินงานทุกระยะ ทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการดำเนินงาน

แก่นความรู้ 1) ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง 2) ให้ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจใน
การดำเนินงานและยึดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 3) ปฏิบัติจริง/การก่อเกิดอาชีพใหม่ในหมู่บ้าน
นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มอาชีพและชุมชนพึ่งตนเองได้ 4) ยึดแนวทางการดำเนินงานตามคู่มือสัมมาชีพ
ชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชน/ระเบียบที่เกี่ยวข้อง กลยุทธ์ ศึกษา ยึดแนวทางกรมฯ ชี้แจง
สอดแทรกและกระตุ้นให้คิดและยึดหลักการมีส่วนร่วม การเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน การ
ชี้แจงทำความเข้าใจ การทำงานเป็นทีม 5) การสร้างมนุษย์สัมพันธ์/การประสานงานกับทุกภาค
ส่วน 6) กระบวนการมีส่วนร่วม 7) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

วิธีการดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายต้องค้นหา ปราชญ์ชุมชนมาเป็นแกนนำหมู่บ้านและ
แสวงหา ให้มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ การประสานงานผู้นำชุมชนในพื้นที่ ค้นหา เชิงคุณภาพ ปราชญ์
แกนนำหมู่บ้าน ในการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน สู่การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 สร้างการมีส่วนร่วมเป็นทีมชุมชนเก็บรวบรวมข้อมูลปราชญ์ในหมู่บ้านทุก
อาชีพ องค์ความรู้ที่สามารถถ่ายทอดได้ นำไปสู่การนำมาเรียนรู้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น
กิจกรรม/โครงการของการสร้างอาชีพชุมชน

1.2 การสร้างทีมและร่วมเป็นทีมคัดเลือกวิทยากรสัมมาชีพเข้าร่วมโครงการ จำนวน 4
ตำบล 23 หมู่บ้าน วิทยากรสัมมาชีพที่ต้องค้นหาและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันจำนวน 115 คน

1.3 การออกแบบวิธีการร่วมเป็นวิทยากรกระบวนการในโครงการ

1.4 ร่วมเป็นผู้สร้างร่วมการกระตุ้น/สร้างความตระหนักของปราชญ์ชุมชน/หมู่บ้านในการ
จัดกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการ

1.5 ขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างวิทยากรสัมมาชีพชุมชน และสามารถค้นหาทีมครัวเรือน
วิทยากรสัมมาชีพ สู่ครอบครัวพัฒนา, การเรียนรู้ตนเองและกำหนดเป้าหมายการพัฒนา, การสาธิต
การสร้างอาชีพสู่วิถีสัมมาชีพชุมชน และออกแบบวิทยากรสัมมาชีพในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน

1.6 การมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

1.7 ร่วมติดตามตรวจสอบผลการพัฒนาครัวเรือนสมาชิกชุมชนเป้าหมายและร่วมการประเมินผล ๓๖๐ องศา

1.8 ร่วมเป็นกลไกในการประสานภาคีทั้งภาครัฐและเอกชน

1.9 เป็นผู้ดำเนินการถอดบทเรียนได้

องค์ประกอบที่ 2 ประชาชน ชุมชน วิทยาการสมาชิกชุมชน แกนนำหมู่บ้านต้องมีคุณสมบัติที่จะเป็นในการทำหน้าทีการพัฒนาอาชีพสู่การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมั่นคง

2.1 ต้องเป็นผู้ที่มีพื้นฐานของความเสียสละโดยสังเกตพฤติกรรมในหมู่บ้านเป็นทุนสำคัญทางสังคมของหมู่บ้าน

2.2 มีจิตอาสาสมัคร รักบ้านเกิด

2.3 มีความอดทนสูง การเป็นวิทยาการสมาชิกต้องออกแบบวิธีการ สื่อสาร การเป็นวิทยาการ และต้องใช้เวลาดูแลเรียนรู้ธรรมชาติหมู่บ้าน สร้างมูลค่าเพิ่มของสมาชิกชุมชน

2.4 มีภาวะผู้นำ

2.5 เป็นนักประสานงานทั้งแนวดิ่งและแนวระนาบเดียวกัน

องค์ประกอบที่ 3 คือ ความรู้ ความชำนาญในการทำหน้าทีวิทยาการสมาชิกชุมชน คือ วิทยาการสมาชิกชุมชน ต้องชัดเจน เป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้านสู่หมู่บ้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

3.1 แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความเข้าใจในการทำกิจกรรมที่เป็นการสร้างวิถีพอเพียงในหมู่บ้าน

3.2 ทักษะการพูดในหมู่บ้าน การสื่อสารทางการพัฒนาหมู่บ้าน

3.3 การคิดเชิงสร้างสรรค์ คิดเป็นบวก

3.4 เข้าใจในกระบวนการแผนชุมชนเชิงคุณภาพ

3.5 ทำบัญชีครัวเรือนได้และเรียนรู้การวิเคราะห์ข้อมูลมาสร้างเป็นระบบการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ของครัวเรือนได้

3.6 เรียนรู้การทำงานบูรณาการทั้งภาครัฐราชการ ภาคเอกชน มาพัฒนาหมู่บ้านโดยใช้ทุนชุมชนเป็นฐานการพัฒนาได้

3.7 ทำงานเชิงรุกแบบมีแผนงาน วัดผลการทำงานได้เป็นที่ยอมรับของหมู่บ้าน

ปราชญ์สมาชิกชุมชน คือ ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักในการชักชวนให้คนในหมู่บ้านลุกขึ้นมาร่วมคิดร่วมหาทางแก้ไขปัญหาและลงมือกระทำการกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาชีวิตตนเอง ครอบครัวและชุมชนให้ดีขึ้นและเป็นแบบอย่างที่ดี ในการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ปราชญ์สมาชิกชุมชนจะต้องมีหลายคนเพื่อมาช่วยเหลือกัน เรียกว่าทำงานเป็นทีมซึ่งในทีมปราชญ์ สมาชิกชุมชน

ควรประกอบด้วยปราชญ์ผู้รู้ด้านอาชีพต่างๆ อาจจะเป็นบุคคลหรือผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำอช.) อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการศูนย์ประสานงานตำบล (ศอช.ต.) อสม. อบต. ผู้ทรงคุณวุฒิผู้นำกลุ่มองค์กร อาสาสมัครอื่นๆ ของหมู่บ้าน ตำรวจบ้าน เป็นต้นหรืออาจจะเป็นผู้นำตามธรรมชาติ เช่นผู้นำคุ้มผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นต้น ปราชญ์สมาชิพชุมชนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการสื่อสารเพื่อกระตุ้นและสร้างความตระหนักแก่ครัวเรือนสมาชิพชุมชนและประชาชน ในการนำองค์ความรู้ด้านอาชีพที่ค้นพบและแสวงหาสื่อสารผ่านวิทยากรปราชญ์สมาชิพชุมชน ผ่านกระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ปราชญ์สมาชิพชุมชนต้องไปส่งเสริมให้ครัวเรือนสมาชิพเพื่อให้รู้จักวิเคราะห์ตนเอง มองเห็นปัญหา เห็นจุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง และเรียนรู้วิธีการสร้างอาชีพที่มั่นคง สร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน

เทคนิคการพัฒนาครัวเรือนสมาชิพด้วยระบบการบริหารจัดการข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ.

1. การบริหารจัดการเก็บข้อมูล จปฐ.
2. การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากข้อมูล จปฐ.
3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนสมาชิพตามแนวทางสมาชิพชุมชนของ

ครัวเรือนเป้าหมาย

มีแนวทางการบริหารจัดการข้อมูล จปฐ. เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ดังนี้

1. หลักการ PDCA

P (Plan) ประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำองค์กรชุมชน วิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค การดำเนินงานการบริหารจัดการข้อมูล จปฐ. และการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานการจัดเก็บข้อมูล จปฐ.

D (Do) การประชุม ผู้นำองค์กรชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ประสานหน่วยงานภาคีการพัฒนาเพื่อร่วมให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

C (Check) เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการดำเนินการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. ในห้วงเวลาที่กำหนด คณะทำงานติดตาม และ ประเมินผล ฯ ตรวจสอบ ความสมบูรณ์ ถูกต้อง ของข้อมูล

2. คณะทำงานติดตาม และ ประเมินผล ประชุมร่วมกันเพื่อให้การรับรองข้อมูล และร่วมให้กำลังใจ ช่วยเหลือให้ครัวเรือนยากจน ให้สามารถพัฒนาอาชีพและมีรายได้เพียงพอที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้

A (Action) นำผลจากขั้น C มาพัฒนาการดำเนินงานการสนับสนุนทางวิชาการต่อไป

กลยุทธ์ที่ใช้ในการบริหารจัดการ

1. หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์ และ ร่วมติดตามผล

2. การประสานงาน “พลังสร้างสรรค์” ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา

3. ยึด “พื้นที่” เป็นหลัก และ ใช้ “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการข้อมูล จปฐ.

4. ใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้าง “การเรียนรู้” และ “การจัดการ” ร่วมกันเพื่อการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากข้อมูล จปฐ. ในการแก้ไขปัญหาในระดับครัวเรือน การจัดทำแผนชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

สิ่งที่ได้รับการพัฒนาครัวเรือนสมาชิกด้วยระบบการบริหารจัดการข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ.

1. ข้อมูลได้ใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สามารถแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ปี 2559 ได้

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย สามารถวางแผน สนับสนุนสมาชิกชุมชนครัวเรือนยากจนได้

3. กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดความใกล้ชิดมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันส่งผลให้การแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิต มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุป

การสร้างทีมวิทยากรสมาชิกชุมชนเป็นหน่วยสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการสร้างสมาชิกชุมชน และเชื่อมมิติแกนนำหมู่บ้านเป็นผู้นำการพัฒนาบ้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนสมาชิกเป็นแกนนำ เป็นใคร มาจากไหน มีใครเป็นแกนนำบ้าง รวมถึงสิ่งสำคัญที่ประชาชนสมาชิกชุมชน ต้องรู้ หรือควรทำมีอะไรบ้างที่ทีมประชาชนสมาชิกชุมชนต้องทำคือ ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลัก ในการชักชวนให้คนในหมู่บ้านลุกขึ้นมาช่วยคิด ร่วมทำอาชีพหาทางแก้ไขปัญหาและลงมือกระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาชีวิตตนเอง ครอบครัวและชุมชนให้ดีขึ้นและเป็นแบบอย่างที่ดี ในการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายที่ทีมประชาชนสมาชิกชุมชนจะต้องมีหลายคนเพื่อมาช่วยเหลือกัน เรียกว่าทำงานเป็นทีมสมาชิก

ชุมชนซึ่งในทีมปราชญ์สัมาชีพชุมชนควรจะประกอบด้วย ปราชญ์ผู้รู้ด้านอาชีพต่างๆ อาจจะเป็น บุคคลหรือผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) คณะกรรมการกลุ่มออม ทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการศูนย์ประสานงานตำบล (ศอช.ต.) อสม. อบต. ผู้ทรงคุณวุฒิผู้นำ กลุ่มองค์กร อาสาสมัครอื่นๆ ของหมู่บ้าน ตำรวจบ้าน เป็นต้นหรืออาจจะเป็นผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ผู้นำคุ้มผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นต้น ปราชญ์สัมาชีพชุมชนจะต้องเรียนรู้และ เข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง การจัด กิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการสื่อสารเพื่อกระตุ้นและสร้าง ความตระหนักแก่ครัวเรือนสัมาชีพชุมชน และประชาชนในการนำองค์ความรู้ด้านอาชีพที่ค้นพบ และแสวงหาสื่อสารผ่านวิทยากรปราชญ์สัมาชีพชุมชน ผ่านกระบวนการตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตทีมปราชญ์สัมาชีพชุมชนต้องไปส่งเสริมให้ครัวเรือน สัมาชีพชุมชน ทำอาชีพ สร้างรายได้ เพื่อให้รู้จักการเพิ่มมูลค่าสำคัญของอาชีพของการสร้าง ความมั่นคงทางวิถีชุมชนและเรียนรู้วิถีคิดการสร้างอาชีพที่มั่นคง สร้างความอยู่เย็น เป็นสุข อย่าง ยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2559). **แนวทางการสร้างสัมาชีพชุมชน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- โกวิท พวงงาม. (2545). **การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. ม.ป.พ..
- จรรยารัตน์ หิรัญสุขหะ. (2542). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการวนศาสตร์ชุมชนที่สูงในลุ่มน้ำ ห้วยองผะ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.**
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2538). **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุมพล หนิมพานิช. (2547). **การวิเคราะห์นโยบาย: ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎีและกรณีตัวอย่าง**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชีรวัดน์ นิจนตร. (2528). **การศึกษากับการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศน์กรมการ ฝึกหัดครู.
- ณิชา เกษจำรัส. (2549). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัด เพชรบุรี**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- บัณฑิต อ่อนดำ. (2541). **รูปแบบการมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดให้โทษ.

ปนัดดา สุขเกษม. (2548). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด
สุเมธ ทรายแก้ว.(2536). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหา
บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษ

THE KNOWLEDGE OF ANCIENT CULTURES IN SISAKET MUSEUMS

ธัญพงศ์ สารรัตน์¹, คณิงชัย วิริยะสุนทร², สาคร แก้วสมุทร³

Thanyapong Sararat¹, Kanungchai Viriyasunthorn², Sakhorn Kaewsamuth³

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ¹⁻³

Sisaket Raajbhat University¹⁻³

E-mail: hithanyapongs@hotmail.com

ได้รับบทความ: 2 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 30 เมษายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 29 พฤษภาคม 2561

Received: April 2, 2019; Revised: April 30, 2020; Accepted: May 29, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษผ่านกรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดศรีสะเกษจำนวน 5 แห่ง คือ 1) พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง 2) พิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ 3) พิพิธภัณฑ์ชนเผ่าศรีสะเกษ (เกาะกลางน้ำ) 4) พิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์ และ 5) พิพิธภัณฑ์วัดสระกำแพงใหญ่ โดยได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่าชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษมี 2 ประการ คือ 1) ศรีสะเกษในบริบทความเป็นไทย ภายใต้ชุดความรู้ทางวิชาการประวัติศาสตร์และโบราณคดี และ 2) ท้องถิ่นศรีสะเกษในอดีตผ่านวิถีชีวิตชนชั้นนำหรือสามัญชนโดยเฉพาะวิถีชนบท อันมีทั้งแบบวิถีชีวิตทั่วไปกับเน้นเฉพาะส่วนที่ขายได้ โดยใช้วิธีการนำชุดความรู้พื้นบ้านมาใช้ตามที่คนในชุมชนรับรู้หรือผ่านการปรับให้เป็นข้อมูลทางวิชาการ

คำสำคัญ: ความรู้, ประวัติศาสตร์, ศรีสะเกษ, พิพิธภัณฑ์, พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

Abstract

This article aimed to investigate the characteristics of a knowledge set about ancient cultures in Sisaket Museums through a case study. There were 5 museums in Sisaket Province, namely: (1) Museum of Wat Ban Sang Rueang, (2) Museum of Sisaket Archives and Library, (3) Museum of Sisaket Tribe (KoKlang Nam), (4) Ban

KhunAmphaiPhanit Museum, and (5) Sa KamphaengYai Temple Museum. Documentary research, participant observations and in-depth interviews were all used in this study. The results of the study revealed that the knowledge of cultural past in Sisaket Museums had 2 aspects, namely: 1) Sisaket in the Thai context under academic knowledge, history, and archeology, and (2) Local Sisaket in the past through the way of life of the leading figures or common people, especially in rural areas and focusing on those which are profitable and compound with local folk wisdom through community people's perceptions or by converting it into academic data.

Keywords: Knowledge, History, Sisaket, Museum, Local museum

บทนำ

ภาพลักษณ์ของศรีสะเกษปรากฏเป็นภาพที่สำคัญอย่างน้อย 2 ด้าน ด้านแรกคือ เมืองเกษตรกรรม เมืองแห่งทุเรียนภูเขาไฟที่ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยของประชากรในศรีสะเกษสูงขึ้น และในอีกด้านคือ เมืองโบราณในยุคอารยธรรมขอม ในขณะเดียวกันหากพิจารณาถึงพื้นที่ที่มีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับตัวเองหรืออดีตของผู้คน/ชุมชน ที่กำลังเกิดขึ้นอย่างมากมายในศรีสะเกษ โดยในพื้นที่นี้ผู้ศึกษาได้คัดเลือกพิพิธภัณฑสถานซึ่งเป็นภาพตัวแทนของศรีสะเกษที่เล่าเรื่องอดีตทางวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้คนในท้องถิ่นที่เคยเกิดขึ้น และ/หรือผู้คนในท้องถิ่นเชื่อว่าเคยเกิดขึ้น ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานวัดบ้านสร้างเรือง พิพิธภัณฑสถานหอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ พิพิธภัณฑสถานเขื่อนศรีสะเกษ เขื่อนกลางน้ำ พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนอาไฟพาณิชย์ และพิพิธภัณฑสถานวัดสระกำแพงใหญ่ โดยพยายามที่จะเล่าถึงความเป็นมาของเมืองศรีสะเกษตั้งแต่ยุคอารยธรรมขอม วัฒนธรรมชนสี่เผ่า และบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนซึ่งได้นำไปสู่คำถามอันเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาครั้งนี้ คือ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นศรีสะเกษได้มีชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในมิติในบ้าง และสัมพันธ์กับบริบทท้องถิ่นอย่างไร

จากการศึกษาและประเด็นข้างต้น ผู้ศึกษาได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบงานศึกษาที่กล่าวด้วยเรื่องราวดังกล่าวโดยตรง มีเพียงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์สถานภาพพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” (พิเนตร ดาวเรือง นครินทร์ ทาโยธิ และปรีสนพงษ์ ภูเกิดพิมพ์, 2555) งานวิจัยเรื่อง “โครงการอบรมเรื่องการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” (อภินันท์ สงเคราะห์, 2550) งานวิจัยเรื่อง “รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โครงการออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านในภาคอีสาน” (ศักดิ์ชาย สิกขา, 2548) ซึ่งกลุ่มงานดังกล่าวได้ให้ภาพรวมเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของ

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย งานวิจัยเรื่อง “พระธาตุเรืองรองกับการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมในอีสานใต้” (ของวุฒิชัย นาคเขียว และศิริวุฒิ วรรณทอง, 2562) งานวิจัยเรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ” งานวิจัยเรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์” (อณัญพงศ์ สารรัตน์ และคณะ, 2561) งานวิจัยเรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ” และ เรื่อง “ภาพสะท้อนสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษาภาพเขียนฝาผนังที่วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ” (อณัญพงศ์ สารรัตน์ และคณะ, 2562) งานวิจัยเรื่อง “วาทกรรม ‘พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในสังคมไทย : ศึกษากรณีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในภาคอีสาน’ (ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, 2550) งานวิจัย เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ชนเผ่า จังหวัดศรีสะเกษ” (ธนากร ลาโพธิ์, 2555) งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาอิทธิพลของต่างประเทศจากสถาปัตยกรรมในเมืองศรีสะเกษ ระหว่าง พ.ศ.2468 – 2537 : กรณีศึกษาบ้านขุนอำไพพาณิชย์” (อณัญพงศ์ สารรัตน์ และคณะ, 2562) และงานวิจัยเรื่อง “การสื่อความหมายพระธาตุเรืองรองเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” (ของอณัญพงศ์ สารรัตน์และชำนาญ โสตา, 2561) ซึ่งงานวิจัยกลุ่มดังกล่าวได้ให้ข้อมูลบางส่วนในประเด็นที่ศึกษาเท่านั้น และข้างต้นจะเห็นว่าการศึกษาเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ผ่านมาไม่ได้ให้ภาพสะท้อนอดีตของเมืองศรีสะเกษได้ชัดเจนเท่าใดนัก ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาบทบาทของแต่ละพิพิธภัณฑ์ โดยไม่ได้วิเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อให้เห็นถึงลักษณะร่วมของพิพิธภัณฑ์ในฐานะแหล่งผลิตชุดความรู้เรื่องอดีตทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และแม้ว่าจะมีงานศึกษาเรื่อง “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างความรับรู้เรื่องอดีตของเมืองศรีสะเกษ” (อณัญพงศ์ สารรัตน์, 2563) ที่ได้ศึกษาเป็นแนวทางทั้งในเรื่องการให้ความหมายและการสร้างความรับรู้เรื่องอดีตของเมืองศรีสะเกษผ่านพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นแต่ยังไม่ได้มีการยกตัวอย่างหรือวิเคราะห์ตัวอย่างของชุดความรู้ที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์อย่างชัดเจน จะกล่าวไว้เพียงประเด็นกว้างๆ เท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาอย่างลุ่มลึกเพื่อให้เข้าใจสภาพของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นศรีสะเกษที่มีความสำคัญในฐานะแหล่งผลิตชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น และบทความวิชาการนี้ถือเป็นการขยายประเด็นเพิ่มเติมต่อยอดจากงานศึกษาของผู้เขียนที่เคยศึกษาไว้เป็นเบื้องต้นแล้วผ่านการศึกษาจากการศึกษาเอกสาร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยอาศัยกลุ่มงานข้างต้นเป็นแนวทางศึกษา

การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ

หากเริ่มต้นเล่าประวัติศาสตร์ของศรีสะเกษตามแนวทางของประวัติศาสตร์กระแสหลัก มักเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงบริบทการรับรู้ต่อศรีสะเกษในฐานะพื้นที่เก่าแก่ในวัฒนธรรมขอม กล่าวคือ จังหวัดศรีสะเกษเป็นเมืองโบราณตั้งแต่สมัยขอม จะเห็นได้จากโบราณสถานสมัยขอมที่ยังปรากฏอยู่ แต่ต่อมาขอมได้เสื่อมอำนาจลงในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวไทยพื้นเมืองที่เรียกตัวเองว่า “กวย”

หรือ “กุย” ได้อพยพข้ามลำน้ำโขงมาสู่ฝั่งขวาประมาณ พ.ศ.2256 และได้แยกย้ายกันออกไป 6 กลุ่ม กลุ่มที่มี “ตากะจะ” และ “เซียงซัน” ได้มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโคกลำดวนและมีพัฒนาการเรื่อยมาและสัมพันธ์กับบริบทของกลุ่มชนสี่เผ่าจนกลายเป็นจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน (สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2548) ซึ่งเนื้อความที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นประวัติศาสตร์โดยสังเขปที่คนทั่วไปรับรู้เกี่ยวกับศรีสะเกษ

การนำเสนอชุดความรู้เรื่องศรีสะเกษในปัจจุบันที่ปรากฏทั้งในงานเขียนของท้องถิ่น และในปรากฏการณ์ทางสังคมของศรีสะเกษนั้นเริ่มขยายตัวออกไปมากกว่าเรื่องของเมืองเก่าในวัฒนธรรมขอม มาสู่เรื่องที่ใกล้ตัวของชุมชนมากยิ่งขึ้น และยังมีความพยายามรื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชน 4 เผ่า ผ่านงานเทศกาลดอกคำดวนบานสืบสานประเพณี 4 เผ่าไทศรีสะเกษ ที่จัดขึ้น ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ศรีสะเกษ ประมาณเดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงที่ดอกคำดวน ต้นไม้ประจำจังหวัดผลิดอกบานสะพรั่ง มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การรื้อฟื้นอาหารการกิน การแสดงดนตรีพื้นบ้าน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ, 2552) การทอผ้าและวิถีชีวิตที่ยังดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย ทั้งนี้ยังมีการส่งเสริมกิจกรรมร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอยู่ห่างจากองค์การพัฒนาเอกชนหลายๆ องค์กร รวมถึงชุดความรู้ผ่านสื่อต่างๆ เช่น อนุสาวรีย์ หนังสือแนะนำเที่ยวหนังสือพิมพ์ แบบเรียน บทกวี และคำขวัญ เป็นต้น

ในส่วนการสร้างอนุสาวรีย์พระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนและอนุสาวรีย์แม่ศรีสะเกษ ซึ่งอนุสาวรีย์พระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนได้ถูกหน่วยงานในท้องถิ่นจัดสร้างใน พ.ศ.2547 และแล้วเสร็จในต้นปี 2548 หลังจากนั้นจึงมีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ให้สวยงาม โดยบริเวณอนุสาวรีย์ได้นำรูปหล่อครอบครว้ช้างเผือกมงคลมาตั้งประดับบารมีให้อนุสาวรีย์ด้วย เนื่องจากมีแนวคิดย้อนกลับไปว่า หากไม่มีช้างเผือกมงคลแด่โรงหนีเตลิดหลุดออกมาหาครอบครว้ที่บริเวณเมืองขุขันธ์นี้ ก็คงจะไม่มีเมืองขุขันธ์จนถึงทุกวันนี้ และตั้งชื่อบริเวณอนุสาวรีย์ว่า “สวนพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน (ตากะจะ)” และได้มีการจัดงานเฉลิมฉลององค์อนุสาวรีย์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2548 โดยเป็นวันจัดงานรำลึกพระยาไกรภักดี ประเพณีแซนโหม่งตา บูชาหลักเมือง ลือเลื่องกล้วยแสนหวี ซึ่งก็ได้จัดงานอย่างยิ่งใหญ่โด่งดังไกลไปทั่วประเทศ (หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ, 2562) โดยในพิธีเปิดมีการจัดแสดงแสง สี เสียง เรื่องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษ บทบาทของพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนในเขตเขมรป่าดง สุดท้ายคือการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยอย่างสมบูรณ์ เช่นเดียวกับเรื่องพระนางศรีสะเกษผ่านอนุสาวรีย์ของนาง เป็นตำนานเล่าที่ยกมาอ้างอิงในช่วงไม่เกิน 20 ปี ซึ่งสัมพันธ์กับที่มาของชื่อบ้านนามเมืองของศรีสะเกษจากเรื่องราวของผู้หญิงที่มาสระผม ณ ที่แห่งนี้ เพราะ “ศรีสะเก (ศรีษะ)” คือ “หัว” และ “เกษ (เกศ)” คือ “ผม” หรือ “หัว” ก็ได้ (รัตนะ ปัญญาภา, สัมภาษณ์, 2563) แต่ก็สามารถมาแทนที่ตำนานศรีสะเกษได้อย่างมีพลัง ที่จริงแล้วมีตำนานนางศรีอีกหลายเรื่องที่เป็นการรับรู้ของชาวศรีสะเกษยุค พ.ศ.2500 เป็นต้นมา แต่

ปัจจุบันนี้คนยุคใหม่มีความเชื่อและผูกพันกับพระนางศรีสะเกษอย่างที่ไม่มียุคสมัย (ประดิษฐ์ ศิลปบุตร, สัมภาษณ์, 2562)

นอกจากนี้ยังมีบทบาทของหลวงปู่เครื่อง หลวงปู่หมื่น หลวงปู่มุ่ย หลวงปู่เกลี้ยง และ หลวงปู่สรวย ที่ไม่ได้เป็นเพียงความหมายส่วนหนึ่งของความเป็นศรีสะเกษ แต่การกล่าวอ้างถึงพระ เกจิอาจารย์เหล่านี้ได้กลับมาปฏิบัติกรอยู่ในสังคม เป็นตัวแทนของผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น หลวงปู่ เครื่อง (ลาว) หลวงปู่หมื่น (ลาว) หลวงปู่มุ่ย (เยอ) หลวงปู่เกลี้ยง (ส่วย/ลาว) และหลวงปู่สรวย (เขมร) เป็นต้น เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเครือข่ายเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของกลุ่มชาติพันธุ์ใน ท้องถิ่น

การจัดแสดงและนำเสนอชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษ

1) พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง

พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง เป็นส่วนหนึ่งของพระธาตุเรืองรองอยู่ภายในวัดบ้านสร้าง เรือง บ้านสร้างเรือง ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอาคารสูง 6 ชั้น สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระอรหันต์ที่ชั้นบนสุด ชั้นอื่นๆ จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น โดยหลวงปู่ธัมมา พิทักษา หรือชื่อตามสมณศักดิ์คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ เจ้าอาวาสวัดอมร ทายการาม (วัดใหม่ยายมอญ) แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นชาวบ้าน สร้างเรืองโดยกำเนิด ได้ชักชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมสร้างพระธาตุเรืองรอง โดยเริ่มสร้าง พ.ศ.2524 แล้ว เสร็จ พ.ศ.2539 โดยตัวพระธาตุเรืองรองไม่ได้สร้างเป็นเจดีย์เหมือนพระธาตุทั่วๆ ไป แต่สร้างเป็น อาคารคอนกรีตทรงไทยประยุกต์ ผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 30 เมตร สูง 43.6 เมตร มีมุขยื่น ออกมาทั้ง 4 ด้าน เรียกว่า “จัตุรมุข” เรือนยอดเป็นทรงบุษบก

ภายในอาคารชั้นล่าง เป็นห้องโถงกว้างใช้ปฏิบัติธรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีภาพจิตรกรรมฝาผนังลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษ พร้อมคำบรรยายใต้ ภาพและภาพตำนานพื้นบ้านอีสาน วาดโดยนายฉัตรชัย สุวรรณพรหม จิตรกรและข้าราชการครูใน จังหวัดศรีสะเกษชั้นที่ 2-3 เปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จัดแสดงเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ใน จังหวัดศรีสะเกษ คือ ลาวอีสาน เขมรถิ่นไทย กูย (กวย ส่วย และเยอ) นอกจากนี้ยังแสดงข้าวของ เครื่องใช้โบราณ เช่น หวดนึ่งข้าว กระบองจุดไฟ และภาชนะต่างๆ ชั้นที่ 4 เป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูป ชั้นที่ 5 เป็นที่สำหรับนั่งสมาธิ และชั้นที่ 6 ประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระอรหันต์ที่ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ได้รับมาจากสมเด็จพระสังฆราช วัดเขี้ยวแก้ว ประเทศศรีลังกา และมีระเบียง ให้นั่งชมภูมิทัศน์มุมสูงของท้องถิ่นทุ่งนาโดยรอบ

จะเห็นว่า พื้นที่จัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีลักษณะเป็นห้องจัดแสดงถาวร มีแผ่นพับนำชมข้อมูลโดยสังเขปในเชิงการท่องเที่ยว โดยแกนเรื่องหลักที่สำคัญคือการเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์อันยาวนานของเมืองศรีสะเกษที่มีวิธีการเชื่อมโยงร้อยพัฒนาการทั้งหมดด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ศิลปะโบราณคดี โดยเฉพาะการจัดการเวลาเพื่อเข้าสู่เส้นทางวิวัฒนาการของชาติไทย ซึ่งประเด็นในเรื่องของเวลานี้มีปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแทบจะทุกแห่ง เพราะเวลาคือแกนหลักที่ใช้เชื่อมโยงประวัติศาสตร์อันยาวนานที่บางครั้งก็ไม่ได้มีเหตุการณ์ที่สืบเนื่องมาปะติดปะต่อเข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นหรือภูมิภาคใดล้วนแล้วแต่สามารถจัดการเข้าไว้ในกรอบของเวลาที่รัฐชาติสร้างไว้ได้ภายใต้กระบวนทัศน์ของยุคหลังสมัยใหม่ “เวลา” ถูกตั้งคำถามและหันกลับมาพิจารณากันเสียใหม่ในแง่ที่มองเวลาเป็นสิ่งที่สร้างทางสังคม (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2553) ซึ่งการอ้างหรือกล่าวถึงอดีตของผู้คนมักจะผูกติดอยู่กับเหตุการณ์หรือการกระทำที่ติดตรึงอยู่ในความทรงจำและช่วงเวลาที่เกิดขึ้น โดยในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นการจัดการประวัติศาสตร์ของเมืองศรีสะเกษเข้าสู่ส่วนหนึ่งของช่วงเวลา “ประวัติศาสตร์ชาติไทย” ได้อย่างสิ้นไหล เราจึงเห็นกรอบโครงของเส้นเวลาจากห้องจัดแสดงใหญ่ที่มีลำดับจากอายุเก่าแก่ที่สุดไปจนกระทั่งถึงใหม่ที่สุด ซึ่งการจัดการเวลาในรูปแบบดังกล่าวทำให้อดีตของศรีสะเกษที่แต่เดิมอาจปรากฏอยู่อย่างกระจัดกระจายในรูปแบบต่างๆ เช่น ตำนาน เรื่องเล่าท้องถิ่น คัมภีร์โบราณ ถูกนำมาจัดระเบียบเสียใหม่โดยการจัดเข้ากรอบของเวลา แต่จะอิงอยู่กับความเป็นชาตินิยมหรือประวัติศาสตร์ชาติเป็นหลัก ซึ่งแทรกอยู่วิถีชีวิตผู้คนในบางส่วน (วุฒิชัย นาคเขียว และศิริวุฒิ วรรณทอง, 2562;และ อรทัย อัยยาพงษ์, 2554)

อย่างไรก็ดี พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรื่องแห่งนี้ถือได้ว่าดำรงสถานะอันเป็นตัวแทนเชิงสถาบันของชาติที่เป็นทั้งผู้ผลิตและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย ตลอดทั้งมีภาระสำคัญในการสงวนรักษาสมบัติของชาติไทยและท้องถิ่นในฐานะส่วนหนึ่งของชาติไทย (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, 2536) ทำให้นโยบายที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ให้ความสำคัญอยู่ที่การสนับสนุน/เน้นย้ำถึงมรดกและอดีตของชาติที่เจริญรุ่งเรือง ความหมายของศรีสะเกษที่เสนออยู่ในพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงเป็นไปในแนวทางที่ประกาศถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมโบราณในศรีสะเกษที่ช่วยสนับสนุนถึงความร่ำรวยทางอารยธรรมของชาติไทยนับแต่อดีตกระทั่งถึงปัจจุบัน

2) พิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ

พิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุด จังหวัดศรีสะเกษ ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ.2555 เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาหาข้อมูลจากวัตถุที่สำคัญในอดีตโดยสิ่งของจัดแสดงต่างๆ ได้มาจากการขอรับบริจาควัตถุโบราณหรือเอกสารหลักฐานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จากทั่วประเทศ อาทิเช่น หนังสือเรียนโบราณที่บอกเล่าเรื่องราวของการก่อตั้งเมืองศรีสะเกษ พระพุทธรูปโบราณ ภาพถ่ายเก่าเมืองศรีสะเกษ เหรียญโบราณ ภาพวิถีชีวิตคน

เมืองศรีสะเกษ สิ่งของเครื่องใช้ประจำวัน เป็นต้น ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของอาคารภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ (สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรูแห่งชาติ, 2561) ซึ่งข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลของพิพิธภัณฑแห่งนี้ที่ผู้ศึกษาจำเป็นต้องชี้แจงไว้ในเบื้องต้น คือ พิพิธภัณฑแห่งนี้มีการบริหารจัดการที่ค่อนข้างอิสระ การปรับเปลี่ยนห้องจัดแสดงหรือเพิ่มชุดจัดแสดง ไม่จำเป็นต้องดำเนินงานขออนุมัติจากหน่วยงานราชการ จึงทำให้ห้องจัดแสดงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงกำหนดเนื้อหาการจัดแสดงไว้ที่การจัดแสดงในเดือนกันยายน พ.ศ.2562 มีภาพสะท้อนการเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาของศรีสะเกษที่องค์พระธาตุเรืองรอง และเศรษฐกิจของศรีสะเกษ ย่านการค้า บทบาทของคนจีน และสำนึกการเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ปรากฏอยู่ในหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของชนชั้นปกครองจากส่วนกลาง ภายใต้การปกครองของรัฐสยาม และต่อมาเป็นศรีสะเกษภายใต้การปกครองของรัฐสยาม และต่อมาเป็นศรีสะเกษภายใต้การปกครองของรัฐบาลไทย ซึ่งไม่ได้มีเพียงภาพขบวนการเรียกร้องดินแดนจากกรณีพิพาทเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร และงานฉลองรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่แสดงออกถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลไทย หากพิจารณาจากบริบทของภาพถ่ายนางสาวไทย จะพบว่าการประกวดนางสาวไทยเป็นกิจกรรมที่รัฐบาลส่งเสริมให้มีการจัดขึ้นในงานฉลองรัฐธรรมนูญ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนที่ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้หันมาให้ความสนใจกับเรื่องของการปกครองแบบใหม่มากขึ้น (ชาติรี ประกิตนนทการ, 2557; และสมิตรา กอบกิจสุขสกุล, 2531) นอกจากนี้ยังปรากฏเรื่องของการศึกษา โรงเรียน อันเป็นเครื่องมือหนึ่งที่รัฐไทยใช้ทั้งเพื่อสร้างสำนึกของพลเมืองไทยผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ และเพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพให้กับการพัฒนาประเทศ และยังมีห้องสมุดที่มีหนังสือด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไว้คอยบริการด้วย

3) พิพิธภัณฑชนเผ่าศรีสะเกษ เกาะกลางน้ำ

กลุ่มอาคารพิพิธภัณฑชนเผ่าจังหวัดศรีสะเกษ ณ บริเวณสวนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา จังหวัดศรีสะเกษ หรือที่ชาวศรีสะเกษเรียกกันว่าเกาะกลางน้ำ เป็นศูนย์บริการข้อมูลด้านการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนชาวศรีสะเกษตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งมีวิถีชีวิตของชนเผ่า 4 เผ่า เป็นหลัก เนื่องจากในปัจจุบันชนเผ่าต่างๆ ค่อยๆ ถูกกลืนเลือนจางหายไปทุกวัน ศูนย์บริการข้อมูลนี้จะทำให้ชนรุ่นหลังได้รู้ได้ศึกษาความเป็นมาของบรรพบุรุษของเราและสืบสานวัฒนธรรมประเพณี 4 เผ่าไทย จังหวัดศรีสะเกษ มีงานสถาปัตยกรรมอีสานประยุกต์ที่สื่อถึงอารยธรรมชนเผ่าดังนี้ เือนนิทรศการ ยุงข้าว หอแจก เือนถักทอ เือนหมอแคน เือนเกษตรสาธิต ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และส่วนหนึ่งยังมีความสัมพันธ์กับเรื่องราวของส่วนกลางและนโยบายของจังหวัดที่เข้ามาพัฒนาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชนดังกล่าวด้วยเช่นกัน (ธนานนท์ ลาโพธิ์, 2555) นอกจากนี้ ในบริเวณใกล้เคียงกันยังมีอาคารสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า หอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติเกะห้วยน้ำคำ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น มีภาพถ่าย

เก่า วิถีทัศน์ โมเดลจำลองปราสาทสระกำแพงใหญ่ นิทรรศการประวัติบุคคลสำคัญ และประวัติการสร้างอาคารจัดแสดง รวมทั้งนิทรรศการบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษด้วย

4) พิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์

พิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์ หรือ ตึกขุนอำไพพาณิชย์ อยู่ที่ถนนอุบล ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองศรีสะเกษจังหวัดศรีสะเกษ เป็นอาคารโบราณแบบจีนผสมยุโรปที่ปราศจากฐานรากที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม สร้างบนพื้นที่ 2 งาน 22 ตารางวา กรมศิลปากรเข้ามาบูรณะจนอยู่ในสภาพดี และขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2537 ซึ่งเดิมเป็นบ้านขุนอำไพพาณิชย์ (อินทร์ นาคสีหราช) คหบดีชาวศรีสะเกษ สร้างเมื่อ พ.ศ.2468 โดยช่างชาวจีน และญวน ที่เรียกว่าทรง ชิโน-เวียตนามีส และเมื่อขุนอำไพพาณิชย์ถึงแก่กรรม ทายาทได้ให้เช่าเป็นที่พักอาศัยและทำการค้าอยู่รวม 40 ปี ก่อนกรมศิลปากรจะเข้ามาบูรณะ และขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้นสีครีม ระเบียงลายปูนปั้นสีเหลืองเข้มและสีขาว แบ่งเป็น 6 คูหา ชั้นล่างปูพื้นด้วยไม้เนื้อแข็ง ทางเข้าทำเป็นบันได 6 บาน เปิดแยกข้างละ 3 บาน เหนือประตูเป็นกรอบวงโค้ง มีบันไดทางขึ้นชั้นบน 2 ทาง ชั้นบนมีระเบียงพื้นไม้ยื่นออกมา 1 เมตร ตลอดแนวอาคาร หลังคามุงสังกะสี หน้าจั่ว ก่ออิฐฉาบปูน จุดเด่นของอาคารคือ การประดับลายปูนปั้นอย่างสวยงาม ทั้งบริเวณกรอบประตู หน้าต่างเสา และผนังอาคารหน้า-หลัง เป็นลวดลายมงคลตามคติจีน เช่น ลายฮก ลก ชิว หมายถึง ทรัพย์สมบัติ สถิตปัญญา และอายุยืน ลายคางคกคายเงิน เหรียญ หมายถึง ความพรั่งพร้อมด้วยโชคลาภ นอกจากนี้ยังมีลายพรรณพฤกษา และลายดอกไม้ต่างๆ เช่น ลายดอกบัว ลายก้านขด ฯลฯ บริเวณชั้นสองของอาคารได้จัดแสดงเครื่องใช้ส่วนตัวของครอบครัวนาคสีหราช รวมถึงของที่ขุนอำไพพาณิชย์ได้รับบริจาคมา โดยเป็นการรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ที่นับวันจะสูญหายไปจากสังคมชนบทเข้าไปทุกที โดยเฉพาะเครื่องมือดักสัตว์ และเครื่องใช้ในครัวเรือน (โดยเฉพาะพวกเครื่องจักสานและภาชนะดินเผา) ส่วนโทรทัศน์ วิทยุ และจักรยานนั้นส่วนใหญ่เป็นของที่ตกุ่นไปแล้วในปัจจุบันเปลี่ยนไปเป็นของที่ทันสมัยกว่าที่แสดงอยู่ เป็นที่น่าเสียดายว่าวิธีการจัดแสดงวัตถุในกลุ่มนี้โดยเฉพาะประเภทเครื่องใช้ภายในบ้านนั้น คือนำมากองรวมกันไว้ไม่ต่างกับคลังหรือห้องเก็บของที่ชำรุดเสียหาย บางแห่งมีปลวกขึ้น ทั้งๆ ที่ข้าวของหลายชิ้นเป็นวัตถุที่ไม่ค่อยพบเห็นในปัจจุบัน เช่น บล็อกสำหรับทำอิฐใช้เอง และถาดไม้ที่ใช้สำหรับผึ่งข้าวเหนียวหลังจากหุงข้าวสุกแล้ว เป็นต้น รวมทั้งมีภาพประวัติการทำบุญทางศาสนาอยู่ เนื่องจากตัวขุนอำไพพาณิชย์เป็นชาวจีนที่ฝึกไฝธรรม (สุมาลี ช.วรณชัย, สัมภาษณ์, 2562) ซึ่งท่านมองว่าความเป็นชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์อยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ วิถีชีวิตของชาวชนบท (สังคมเกษตรกรรมและการทอผ้า) และพุทธศาสนา และในขณะเดียวกันพุทธศาสนาเองก็เป็นส่วนหนึ่งของ

โครงสร้างความเป็นชาติ ดังที่ปรากฏวัตถุที่สัมพันธ์ระหว่างผู้จัดแสดงกับองค์กรสงฆ์ส่วนกลาง (ศาสนา) และกษัตริย์ผู้อุปถัมภ์คำพุทศาสนา

5) พิพิธภัณฑวัดสระกำแพงใหญ่

พิพิธภัณฑวัดสระกำแพงใหญ่ อำเภอมุมพรีพิสัย เป็นอาคารทางศิลปะขอมประยุกต์ มีสระน้ำล้อมรอบ เชื่อมต่อกับพื้นที่บริเวณวัด ก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ.2556 แต่ยังไม่สามารถนำวัตถุโบราณที่ขุดได้จากปราสาทสระกำแพงใหญ่ ซึ่งอยู่ห่างจากอาคารพิพิธภัณฑเพียง 50 เมตร มาจัดแสดงได้ตามวัตถุประสงค์ เพราะกรมศิลปากรไม่อนุญาต และโบราณวัตถุจำนวนมากยังถูกเก็บบนพื้นดิน มีเพียงโรงเรือนขนาดเล็กที่กันแดดและฝนป้องกันความเสียหาย ปัจจุบันอยู่ในสภาพทรุดโทรม ขาดการดูแลเรื่องความสะอาดและสภาพภูมิทัศน์ แต่อย่างไรก็ดีภายหลังจากที่พิพิธภัณฑแห่งนี้เปิดทำการ ผู้ศึกษาเชื่อว่า พิพิธภัณฑแห่งนี้จะถูกนิยามว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานประเภทศิลปะและโบราณคดี อันมีแนวทางและหลักการจัดแสดงที่ให้ความสำคัญแก่ศิลปวัตถุ ทำให้นโยบายที่ตามมาคือไม่ควรที่จะมีคำบรรยายภาพถ่ายหรือแผนที่ประกอบอยู่ด้วยกับการจัดแสดงเป็นจำนวนมาก เพราะจะทำให้ศิลปะที่จัดแสดงอยู่นั้นถูกลดทอนความงามหรือคุณค่าลง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวปรากฏอยู่ชัดเจนในหลักและวิธีการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ดังนี้ “...ศิลปวัตถุที่มีความงามอย่างยิ่ง หากมีคำบรรยาย ภาพถ่าย แผนที่ประกอบอยู่ด้วย ศิลปวัตถุจะไม่มีคามหมายในทางศิลปะ แต่มีความหมายเป็นวัตถุที่สำคัญเพียงให้เรื่องราวเป็นหลักฐานทางโบราณคดีเท่านั้น...” (กรมศิลปากร, 2517)

ความหลากหลายของชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑจังหวัดศรีสะเกษ

1) พิพิธภัณฑวัดบ้านสร้างเรือง : มรดกของชาติ อดีตอันสูงส่งและมีคุณค่า

แกนเรื่องของพิพิธภัณฑเป็นการขยายความจากประวัติศาสตร์ของชาติไทยด้วยการลำดับเรื่องราวและเวลาตามราชธานีไทย อดีตของศรีสะเกษในพิพิธภัณฑแห่งนี้จึงได้มีพัฒนาการในรูปแบบเดียวกับภูมิภาคอื่นของประเทศไทย กล่าวคือ ชุมชนแรกเริ่มในยุคก่อนประวัติศาสตร์เป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางวิวัฒนาการของศรีสะเกษ ความมีอารยะของศรีสะเกษเริ่มต้นเมื่อกลุ่มคนและวัฒนธรรมจากขอมเข้ามาพร้อมกับวิทยาการต่างๆ และสุดท้ายเรื่องราวของศรีสะเกษจบลงที่การเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากหลวงปู่ธัมมา พัทธการ และผู้เขียนภาพ เคยมีประสบการณ์การดำรงชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ในช่วงปี 2490 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการยืนยันถึงความมีอารยธรรมของชาติไทย และภายหลังเครื่องมือเครื่องใช้ที่จัดแสดงบางส่วนต่างได้รับบริจาคจากประชาชนหรือพระภิกษุ ทั้งนี้เราสามารถเข้าใจการจัดแสดง “อดีต” ของพิพิธภัณฑได้ว่า เงื่อนไขของการจัดแสดงนั้น ตั้งอยู่บนนโยบายในการคัดเลือกวัตถุเพื่อขึ้นทะเบียนและเก็บรักษาว่าควรเป็น “โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีคุณค่าทางศิลปะ” ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมของ

ประเทศชาตินับแต่อดีตกาล ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสงวนรักษา อนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เหล่านี้ไว้มิให้สูญหายไปจากผืนแผ่นดินไทย (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา, สัมภาษณ์, 2562) ด้วยนโยบายดังกล่าวทำให้วัตถุที่นำมาจัดแสดงถูกผูกติดอยู่กับเรื่องของชนชั้นสูงหรือศาสนา ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่พิพิธภัณฑ์จะต้องทำหน้าที่ปกปักษ์รักษา รวมไปถึงจัดแสดงวัตถุเหล่านี้ให้แก่ชนรุ่นหลังได้ ภาควิไมใจสืบไป ความหมายดังกล่าวคืออดีตของศรีสะเกษที่สำคัญและควรค่าแก่การจัดแสดง/อนุรักษ์ จึงน่าจะเป็นอดีตในยุคที่ผลิตสร้างงานศิลปะอันทรงคุณค่า ซึ่งผูกติดอยู่กับสถาบันกษัตริย์และ พระพุทธศาสนา มากกว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนธรรมดาสามัญ อีกทั้งการจัดแสดงของ พิพิธภัณฑ์วัดแห่งนี้ไม่ได้เล่าเรื่องอย่างเป็นระบบ จึงเป็นการเปิดเสรีให้กับผู้เข้าชมในการศึกษาเรียนรู้ อย่างอิสระ และการจะได้ความรู้หรือไม่ เรื่องอะไร ลึกซึ้งแค่ไหนย่อมขึ้นกับความสนใจและความรู้ พื้นฐานของผู้ชมเป็นสำคัญ

2) พิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ : ประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ ยุคร่วมสมัย

การนิยามความหมายต่อศรีสะเกษในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ไม่ได้ย้อนไปไกลถึงอาณาจักร โบราณอายุกว่า 1,300 ปี ซึ่งความสนใจของพิพิธภัณฑ์อยู่ในช่วงเวลาประมาณ 100 ปีที่ผ่านมาเท่านั้น เรื่องราวที่จัดแสดงส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภายในเมืองศรีสะเกษนับตั้งแต่ก่อน การเปลี่ยนแปลงการปกครองจนมาสู่ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเฉพาะสิ่งที่จัดแสดงเป็น ภาพถ่ายที่บรรจุความทรงจำร่วมสมัยของศรีสะเกษในแต่ละช่วงเวลา เช่นภาพถ่ายที่แสดงเกี่ยวกับวิถี ชีวิตของชาวบ้านและงานเทศกาลต่างๆ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากวัตถุจัดแสดงชุดอื่นๆ อาทิ การจำลองบรรยากาศของโรงภาพยนตร์ ห้องถิ่น และร้านค้า กลับมองเห็นความเป็นส่วนหนึ่งของยุค สมัย (ร่วมสมัย) ทำให้ประเด็นของสำนักอดีตหรือประวัติศาสตร์ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีความกำกวมอยู่ ระหว่างด้านหนึ่งที่ยังคงแสดงออกถึงสำนักที่อยู่ภายใต้กรอบโครงของชาติ แต่ในขณะเดียวกันผู้จัด แสดงก็พยายามเสนอมุมมองจากท้องถิ่นที่อาจให้รายละเอียดแตกต่างไปจากที่ส่วนกลางให้อยู่บ้าง แต่ ก็ไม่ใช่ว่าการปฏิเสธถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชาติ

3) พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไท เกาะกลางน้ำ : มรดกของท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง

พิพิธภัณฑ์ชนเผ่าจังหวัดศรีสะเกษ เป็นสถานที่ที่รวบรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชน เผ่าจังหวัดศรีสะเกษ จัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ วัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิเช่น งานดอกลวดนครศรีพุทธเศรษฐ 4 เผ่าไทย (ส่วย ลาว เขมร เยอ) การละเล่นในวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเขมรที่เรียกว่า “ลึงอังกุล” คือ การทอยสะบ้า ในช่วง เทศกาลสงกรานต์หรือที่เรียกว่า “เทศกาลจะตึกเปรี๊ยะเลิงขันหม้ย” “ประเพณียะจั่ว” (บางหมู่คน เรียกว่า ผีฟ้าผีถน) ประเพณีลงแขกของเผ่าลาวที่แสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชนในอดีต เพื่อให้ ความรู้แก่ผู้สนใจและเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัย นิทรรศการที่จัดแสดงมีหลากหลายหัวข้อ

อาทิ นิทรรศการเกี่ยวกับช้าง ขาวส่วย ผ้าพื้นเมือง จิตรกรรมฝาผนัง เครื่องถ้วยและเตาเผาโบราณ วิถีชีวิตชาวอีสาน สถาปัตยกรรม ชุมชนโบราณ หมายถึง อาคารจัดแสดงวัตถุสิ่งของ สื่อดิจิทัลและการแสดงผลงานศิลปวัฒนธรรม ดนตรี นาฏศิลป์ ภาษา ศาสนา และประวัติความเป็นมาของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของชนเผ่าอันประกอบด้วยเผ่าส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมุมมองของอดีตผ่านเรื่องเล่าเหล่านี้กลับเสนอเรื่องราวและมุมมองในด้านที่ประวัติศาสตร์ไม่ค่อยกล่าวถึงนัก โดยเฉพาะเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มคนต่างๆ ในการเข้าถึงสิทธิการแสดงตัวตนหรือการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มมีการใช้สื่อสมัยใหม่เป็นหลัก เช่น โมเดลพร้อมภาพเคลื่อนไหว (Magic vision) หรือ วิดีทัศน์ ที่ให้ผู้เข้าชมมีปฏิสัมพันธ์ด้วยการกดปุ่มเพื่อเริ่มนำเสนอ เป็นต้น อันเป็นความพยายามเพิ่มความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินให้ผู้เข้าชมตามความคาดหวังที่มีต่อพิพิธภัณฑ์ในฐานะแหล่งท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้มีกาศัยความช่วยเหลือของคณะนักวิชาการในการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผสมผสานกับการศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ และการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับบริบทภายนอกท้องถิ่น โยมีการดำเนินการด้วยการจ้างเหมาบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินการจัดพิพิธภัณฑ์นำเสนอข้อมูลทั้งทางวิชาการและความรู้พื้นบ้านอย่างเป็นวิชาการ

4) พิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์ : อัตลักษณ์เงินภายใต้ประวัติศาสตร์ชาติไทย

เรื่องราวที่เล่าอยู่ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีทั้งการบอกเล่าถึงท้องถิ่น (ย่านการค้าตลาดเก่า) และการบอกเล่าถึงตัวตนของเจ้าของวัตถุ(ขุนอำไพพาณิชย์)ซึ่งสะท้อนถึงการรับรู้ต่ปัจจุบันของผู้จัดแสดง และสิ่งที่กำลังคาดหวังต่ออนาคต ในบริเวณชั้น 2 เป็นการจัดแสดงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในอดีตของบ้านหลังนี้และชุมชนย่านนี้ เป็นส่วนที่ไม่ได้กล่าวถึงช่วงเวลาในอดีตที่ชัดเจน แต่สำนักที่ค่อนข้างชัดเจน คือวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม การค้า มีการประดับภาพสถานที่สำคัญของชุมชนในเขตเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของเมือง ทำให้เห็นการจัดแสดงสินค้า และวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ (ร้านค้าแหล่งจับจ่ายซื้อของ โรงภาพยนตร์ โรงเรียน) ผู้ศึกษามองว่า พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ด้านหนึ่งพยายามจะเสนอจุดเด่นหรือความแตกต่างของชุมชนไปจากชุมชนอื่นๆ แต่พร้อมๆ กันนั้นก็ยังมีความพยายามที่จะจัดวางตนเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นสมาชิกของชุมชนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดหรือชาติ ดังนั้นจึงปรากฏการจัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชุมชนเข้ากับสถาบันกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีตั้งแต่สมัย ร.5 ถึง ร.10 ซึ่งเป็นการแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และในส่วนการนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีรูปแบบเป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคลค่อนข้างมาก (private museum) ตามที่ปรากฏจากการคัดเลือกวัตถุ และการดำเนินงาน ทำให้การนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรมจำกัดอยู่ที่ความสนใจส่วนบุคคลของผู้จัดแสดง (ทายาทขุนอำไพพาณิชย์) และอย่างไรก็ตาม แม้การคัดเลือกวัตถุจัดแสดงรวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินอยู่ในเขตพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะเกิดขึ้นจากบุคคลกลุ่มเล็กๆ เพียงกลุ่มเดียวคือ กลุ่มทายาท แต่ผู้ศึกษามองว่าอย่างน้อยก็เป็นเสียงหนึ่งที่สะท้อนถึงความคิดหรือการรับรู้ที่ดำรงอยู่ในศรีสะเกษเช่นเดียวกับเสียงจากพิพิธภัณฑ์แห่งอื่น

5) พิพิธภัณฑปราสาทสระกำแพงใหญ่ : องค์ความรู้ในวิชาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ

หากพิพิธภัณฑแห่งนี้เปิดทำการจะมีลักษณะเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ในวิชาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ ทำให้เรื่องเล่าและการนิยามอดีตของศรีสะเกษมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ทั้งจากอำนาจของความรู้ที่ใช้ศึกษา และจากฐานะที่เป็นสถาบันอันเป็นตัวแทนของชาติ การให้ความหมายต่อศรีสะเกษในยุคปัจจุบันอาจจะเรียกได้ว่าดำเนินการตามแนวทางที่สอดคล้องกับความหมายของศรีสะเกษที่ถูกให้จากกลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทย และเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือภูมิภาคเข้ากับชาติ และนักประวัติศาสตร์ศิลปะ กลุ่มที่มุ่งสร้างตัวแบบ (model) และเส้นทางวิวัฒนาการศิลปะในประเทศไทยรวมถึงของประเทศเพื่อนบ้านให้อยู่ภายใต้กรอบที่สามารถอธิบายได้อย่างครอบคลุมหรือเชื่อมโยงกับวิวัฒนาการของชาติไทย

การโต้ตอบของชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมที่หลากหลายระหว่างพิพิธภัณฑในจังหวัดศรีสะเกษ

1) อิทธิพลของประวัติศาสตร์ชาติและความเป็นไทย

แม้ว่าในแต่ละพิพิธภัณฑจะให้คุณค่าต่อดิตที่แตกต่างกัน แต่หากพิจารณาในกรอบของประวัติศาสตร์แห่งชาติ และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จะทำให้เห็นถึงการยื้อกันระหว่างประวัติศาสตร์ทั้งสองฝ่ายภายใต้การจัดแสดงที่ดูเหมือนจะต่างยุคต่างสมัยกัน กล่าวคือ พิพิธภัณฑวัดบ้านสร้างเรื่อง มีโครงเรื่องของประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีวิวัฒนาการเป็นลำดับขั้นจากยุคก่อนประวัติศาสตร์สู่สมัยประวัติศาสตร์ผ่านภาพเขียนฝาผนัง และวัตถุธรรมดาสามัญที่พบได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันของคนอีสาน และไหโบราณและโบราณวัตถุบางส่วน กรมศิลปากรได้มาขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกของชาติ ซึ่งก็สามารถเข้าใจได้จากภาระหน้าที่ในเชิงสถาบันของพิพิธภัณฑเองที่ต้องรักษาส่งที่ควรจะเป็นสมบัติของชาติให้คงอยู่สืบต่อ ดังนั้น พิพิธภัณฑแห่งนี้จึงมีความสอดคล้องต้องกันระหว่างประวัติศาสตร์ของชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของชาติไทย

ในส่วนพิพิธภัณฑหอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ จะเลือกยุคสมัยเริ่มต้นในการจัดแสดงที่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมีการแสดงถึงมุมมองและเสียงจากท้องถิ่นให้แตกต่างไปจากเรื่องเล่าของชาติ ด้วยการเสนอชุดภาพถ่ายเหตุการณ์จากช่างภาพในท้องถิ่น รวมไปถึงพยายามให้ผู้ชมจากท้องถิ่นเป็นผู้เล่าเรื่องจากภาพถ่ายเอง แต่ในท้ายที่สุดพิพิธภัณฑแห่งนี้ก็ยังไม่สามารถขยับพ้นไปจากประวัติศาสตร์ชาติได้ด้วยเสียงของท้องถิ่นดังกล่าว เป็นได้เพียงการเสนอรายละเอียดของเหตุการณ์หรือสถานที่อาจเพิ่มเติมหรือแตกต่างไปจากที่ประวัติศาสตร์ชาติเสนอไว้

พิพิธภัณฑสี่เผ่าไทย เกาะกลางน้ำ จะให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่น โดยเล่ารายละเอียดที่แตกต่างเพียงเล็กน้อยภายใต้โครงเรื่องหลักของประวัติศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะการ

พัฒนาวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นจากนโยบายของรัฐ แต่ด้วยมุมมองของการเล่าที่พลิกให้ผู้เล่ากลายเป็นฝ่ายท้องถิ่นเองก็ทำให้มองได้ว่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับกลุ่มชน 4 เผ่าที่แตกต่างกันจากมุมมองที่ผู้เล่าคือชาติหรือข้าราชการจากส่วนกลาง ซึ่งจะแตกต่างจากพิพิธภัณฑสถานภายในหอศรีนครลำดวน ซึ่งมีเรื่องราวสัมพันธ์กับส่วนกลางและสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นหลัก

ในส่วนพิพิธภัณฑสถานบ้านขุนอาไฟาณิย์ เป็นการสะท้อนสำนึกความเป็นคนจีนผ่านประวัติศาสตร์การค้าของท้องถิ่นศรีสะเกษ ไม่ได้เป็นสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์จีนที่ย้อนกลับไปสู่ถิ่นฐานบ้านเกิดในเมืองนครราชสีมาก่อนที่จะอพยพมาสู่เมืองศรีสะเกษ หากแต่เป็นสำนึกของชุมชนชาวจีนที่ผูกพันกับอาชีพการค้าภายในการอุปถัมภ์ของส่วนกลาง และสัมพันธ์กับเส้นทางรถไฟอันเป็นผลจากนโยบายของรัฐบาลไทย ซึ่งสำนึกดังกล่าวดำเนินอยู่ภายใต้เรื่องเล่าของประวัติศาสตร์ชาติไทย และสัมพันธ์กับโครงการจัดการด้านวัฒนธรรมเพื่อสนองต่อนโยบายการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ในที่นี้คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ) ด้วยการแนะนำถนนสายวัฒนธรรมและการส่งเสริมในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นสถานที่จัดจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของศรีสะเกษเกือบทุกประเภท ซึ่งการชูความโดดเด่นดังกล่าวจึงเป็นไฮไลท์หนึ่งที่ถูกสนับสนุน

พิพิธภัณฑวัดสระกำแพงใหญ่ จะเน้นเรื่องวัฒนธรรมขอมในดินแดนไทยที่ขุดพบที่ปราสาทสระกำแพงใหญ่เป็นสำคัญสะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติและอารยธรรม ผ่านวัตถุที่คัดสรรมาแล้วว่ามีความงามอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเป็นวัตถุที่หาได้ยาก ใช้เทคนิคในการสร้างที่สลับซับซ้อน มีความประณีตงดงาม อาทิ งานหล่อโลหะ ปูนปั้น งานหินและไม้แกะสลัก อาจกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑแห่งนี้ให้ความสำคัญเฉพาะวัตถุที่ควรต่อการเป็นภาพแทนของชาติมากกว่าจะเป็นวัตถุธรรมดาสามัญที่สามารถพบได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันภายใต้อาคารทรงศิลปะขอมประยุกต์

2) สำนักทางพุทธศาสนาในบริบทของความเป็นไทย

โดยผู้ศึกษาได้ยกพิพิธภัณฑวัดบ้านสร้างเรือง ซึ่งมีสำนักของพุทธศาสนาของผู้จัดแสดงอันเป็นพระสงฆ์มาเปรียบเทียบกับให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะบทบาทของหลวงปู่ธัมมา พิทักษ์กับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง มีวัตถุประเภทคัมภีร์ใบลาน หีบพระธรรม เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม และปรากฏวัตถุที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัดภายใต้การปกครองขององค์กรสงฆ์ เช่น ภาพถ่าย ประกาศนียบัตรแสดงการเลื่อนชั้นยศ และการรับรางวัลของเจ้าอาวาสในโอกาสต่างๆ กับรับรางวัลจากเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์จักรี ถือได้ว่าเป็นสำนึกภายใต้อุดมการณ์ชาติ

สรุป

พิพิธภัณฑที่ศึกษา 5 รูปแบบนี้ มีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกันในการเลือกใช้ชุดความรู้และแนวทางการจัดแสดงซึ่งความพึงพอใจต่อความรู้ในพิพิธภัณฑแต่ละแห่งย่อมแตกต่างกันไปตามจริตของผู้ชมแต่ละคน จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเพิ่มทางเลือกให้ผู้ต้องการเข้าชมพิพิธภัณฑ

ทั้งนี้ผู้เขียนตระหนักดีว่า การใช้พิพิธภัณฑ์แห่งเดียวเป็นตัวแทนของแต่ละแนวอาจไม่เพียงพอ จึงควรได้มีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อความชัดเจน

การนิยามถึงศรีสะเกษผ่านห้วงกาลเวลาที่ยาวนานนั้นได้ก่อให้เกิดมุมมองที่ประกอบสร้างความหมายขึ้นจากผู้คนหลากหลายกลุ่มและการขยายต่อสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันในรูปแบบของชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะความหมายของศรีสะเกษที่ปรากฏในห้องจัดแสดง เช่น พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง และพิพิธภัณฑ์วัดสระกำแพงใหญ่ อดีตของศรีสะเกษที่ได้รับการยกย่องเพื่อประกาศถึงความเป็นศรีสะเกษ ถูกนำเสนอผ่านวัตถุจัดแสดงที่แสดงออกถึงความรุ่งเรืองในศิลปวิทยาการ เป็นงานช่างชั้นครูชิ้นเลิศ (master piece) ซึ่งส่วนใหญ่มักจะแนบสนิอยู่กับความรุ่งเรืองของชาติไทย สถาบันกษัตริย์หรือศาสนา และยุคสมัยดังกล่าวครอบคลุมระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่เมื่อกว่า 3,000 ปีมาแล้ว จนไปสิ้นสุดอยู่ที่เมื่อเกือบ 100 ปีที่ผ่านมา หลังจากที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย สำนักทางประวัติศาสตร์และการนิยามมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงมีความสอดคล้องต้องกันอยู่ที่สนับสนุนความยิ่งใหญ่ของชาติผ่านวัตถุที่คัดเลือกมาแล้วว่ามีคุณค่าและความงามคู่ควรต่อการเป็นมรดกของชาติ

พิพิธภัณฑ์จดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองศรีสะเกษที่นำเสนอช่วงเวลาที่ย้อนกลับไปเพียงเมื่อกว่า 100 ปีที่ผ่านมา จนกระทั่งถึงเวลาเมื่อ 30-40 ปีที่แล้ว ในแง่ของยุคสมัยจึงดูเหมือนว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีความต่อเนื่องจากยุคสมัยที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ข้างต้น แต่สาระที่จัดแสดงนั้นมีแนวทางแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง นับตั้งแต่วัตถุที่ถูกคัดเลือกมาจัดแสดง เป็นการนำวัตถุของคนธรรมดาสามัญที่สามารถหาได้ตามบ้านเรือนของคนทั่วไป ไม่ใช่งานชิ้นเดียวในโลกหรืองานศิลปะชั้นยอดในพื้นที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ แสดงถึงสำนักทางประวัติศาสตร์ที่ดูเหมือนเป็นการพลิกไปมาระหว่างสำนักของประวัติศาสตร์ชาติ และการพยายามนำเสนอประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่แตกต่างไปจากมุมมองเล่าของชาติ ด้วยรายละเอียดของเหตุการณ์และการนำเอาชีวิตของคนในท้องถิ่นมาจัดแสดงแทนที่จะเสนอวัตถุที่เป็นภาพแทนของชาติ แต่ในท้ายที่สุด สำนักของความเป็นศรีสะเกษที่ปรากฏก็ยังคงอยู่ภายใต้สำนักของการเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย ส่งผลให้การนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรมก้าวพ้นจากการเป็นมรดกอันเก่าแก่และมีคุณค่าของชาติไปสู่เรื่องของวิถีชีวิตอันดีงามในอดีต และความรู้สึกโหยหาอดีตในความทรงจำของชาวศรีสะเกษ อย่างไรก็ตามการนิยามถึงมรดกที่แตกต่างออกไปนี้มิใช่เกิดจากความสำนึกท้องถิ่นนิยมของผู้จัดแสดงดังที่แสดงออก หากยังได้รวมเอามิติของนโยบายด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการแสดงออกกลุ่มวัฒนธรรมย่อย ในที่นี้คือกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดแสดง

พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย เกาะกลางน้ำ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มชนสี่เผ่า โดยเฉพาะการเน้นย้ำถึงคำว่า "กูย" ในศรีสะเกษ คือใช้คำว่า "ส่วย" ที่แม้ในหนังสือราชการหรือชาวส่วยเรียกตัวเอง แต่ในช่วง 20 ปีมานี้ ลูกหลานชาวส่วยได้รับข้อมูลจากนักประวัติศาสตร์บางสาย ระบุ

ว่า "ส่วย" เป็นคำที่ถูก จึงหันกลับไปใช้คำว่า "กวย" หรือ "กวย" เหมือนชาวส่วยในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ส่วนเยอ นับเป็นกวย (กวย) สาขานี้ หากใช้คำว่า "กวย" หรือ "กวย" ก็จะเหลือเพียง 3 เผ่าคือ เขมร ลาว กวยส่วยและกวยเยอ และการนิยามถึงเมืองศรีสะเกษ และพิพิธภัณฑสถานบ้านขุนอาไฟาณชัย มีจุดมุ่งหมายหลักของการจัดแสดง อาจดูเหมือนจำกัดที่เรื่องราววิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนชาวจีน และแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นสำคัญของศรีสะเกษในยุคภายหลังการเข้ามาของทางรถไฟ ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชาติไทย ในขณะเดียวกันการขับเน้นอัตลักษณ์ความเป็นชาวจีนของชุมชนย่านนี้น่าจะมีที่มาสำคัญจากนโยบายด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เป็นทางเลือกกับนักท่องเที่ยวกรณีของพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ได้รับการสนับสนุนได้ด้วยการเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของท้องถิ่นบนย่านถนนสายวัฒนธรรม

อาจกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานจังหวัดศรีสะเกษ โดยคนในท้องถิ่นผ่านมุมมองของปัจจุบันมองย้อนกลับไปสู่อดีต และผู้ศึกษาใครจะขอเสนอให้พิจารณาในแง่ที่ว่า การรับรู้อดีตและความหมายที่ปรากฏอยู่คือ การขยายความ การนิยามความหมาย หรือแม้แต่การโต้ตอบกับความเป็นศรีสะเกษในมุมมองอื่นๆ ซึ่งทำให้อดีต และความรู้เรื่องเมืองศรีสะเกษไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หากมีมิติทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเชื่อมโยงอยู่ด้วย ทั้งนี้การศึกษาครั้งถัดไปอาจศึกษาชุดความรู้ภายในพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นอื่นๆ เช่น พิพิธภัณฑวัดจำปาบ้านหัวนา ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑชุมชนโรงเรียนบ้านเพียนามพิพิธภัณฑวัดบ้านปราสาท หรือประเด็นอื่นๆ ที่ไม่ปรากฏในพิพิธภัณฑของจังหวัด เช่น ครั้งหนึ่งศรีสะเกษเคยเป็นจังหวัดที่ยากจนในอีสาน เป็นต้น และอาจใช้วิธีการศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางในการศึกษาพื้นที่อื่นๆ ต่อไปได้ และเมื่อพูดถึงชุดความรู้ผู้คนทั่วไปจะนึกถึงความรู้ทางวิชาการที่เคยเป็นเรื่องไกลตัว แต่ในที่นี้กลับเป็นเรื่องราวที่ด้วยสิ่งที่คุณเคยในชีวิตประจำวัน จากของใช้ในครัวกลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้แบบพื้นบ้านที่เคยถูกปฏิเสธจากโลกทัศน์ทางวิชาการในช่วงก่อนหน้านี้ จะสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงนี้และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาระบบความรู้พื้นบ้านได้อย่างไร เป็นสิ่งที่น่าจะได้มีการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2517). **ประวัติศาสตร์กับงานพิพิธภัณฑ**. กรุงเทพฯ: กรมฯ.
- ชาติรี ประกิตนทการ. (2547). **คณะราษฎรฉลองรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี. (2550). **วาทกรรมพิพิธภัณฑท้องถิ่นในสังคมไทย : ศึกษากรณีพิพิธภัณฑในภาคอีสาน**. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนานนท์ ลาโพธิ์. (2555). **พิพิธภัณฑชนเผ่าจังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2553). **วันวาร กาลเวลา แลนานาศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- วุฒิชัย นาคเขียว และศิริวุฒิ วรรณทอง. (2562). **วัดพระธาตุเรืองรองกับการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมในอีสานใต้ พ.ศ.2510 จนถึงปัจจุบัน**. สุรินทร์: การประชุมวิชาการระดับชาติมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ วันที่ 22-23 สิงหาคม 2562.
- สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ. (2561). **พิพิธภัณฑในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กรุงเทพฯ: สถาบันฯ.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. (2548). **ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ.
- สุมิตรา กอบกิจสุขสกุล. (2531). **การประกวดนางสาวไทย (พ.ศ.2477 – 2530)**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ. (2562). **เอกสารแนะนำจังหวัดชุมชน**. ศรีสะเกษ: หอการค้าฯ.
- อภินันท์ สงเคราะห์. (2550). **โครงการอบรมเรื่องการจัดตั้งพิพิธภัณฑท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. อุบลราชธานี: โครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- อรทัย อัยยาพงษ์. (2554). **การศึกษารูปแบบการจัดแสดงพิพิธภัณฑพระธาตุเรืองรอง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

การพัฒนานวัตกรรมชุมชนกับแผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับที่ 12

THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY INNOVATIONS FOR THE 12TH NATIONAL STRATEGIC PLAN

ภาสินี โกมลมิศร¹, ปณณวิชญ์ แสงหล้า², พระครูปริยัติกิตติวงศ์³,
พระสามารถ จตุตมโล⁴, พระยัทธนา มาลาวังโส⁵, ชัญญุชญา ธรรมาเวทย์⁶
Bhasinee Komalamisr¹, Pannawitch Saengla², Phrakhrupariyattikittiwong³,
Phrasamath Chantamalo⁴, Phrayutthana Malawangso⁵, Chanchaya Dhammawet⁶
มหาวิทยาลัยบูรพา¹
Burapha University¹
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²⁻⁶
Mahachulalongkornrajavidyalaya University²⁻⁶
E-mail: jipim0022@hotmail.com

ได้รับบทความ: 10 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 10 พฤษภาคม 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 8 มิถุนายน 2562
Received: April 10, 2019; Revised: May 10, 2019; Accepted: June 8, 2019

บทคัดย่อ

การพัฒนานวัตกรรมต้องมีการจัดการองค์ความรู้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 โดยยึดหลัก 6 ประการ คือ ความรู้ที่จำเป็น การพัฒนาองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ การปรับปรุงและสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสม การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ การพัฒนานวัตกรรมสู่การปฏิบัติให้เกิดนวัตกรรม การปรับปรุงพัฒนาและต่อยอดแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเชื่อมโยงฐานข้อมูลการพัฒนาของชุมชนไปสู่ภายนอกด้วยแนวคิด 3 ประการที่เป็นรากเหง้าทางเศรษฐกิจทั้งอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติผสมผสานเทคโนโลยี นำไปสู่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสร้างคุณค่าโดยเฉพาะเรื่องความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การพัฒนานวัตกรรมตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมกับชุมชนนั้นมีแนวทาง 7 ประการ คือ 1) นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว 2) การสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน 3) การสร้างความสามารถในการแข่งขัน 4) การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 5) การสร้างโอกาสและความเสมอภาค 6) การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นกับสิ่งแวดล้อม 7) การปรับสมดุลและการบริหารจัดการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนา, นวัตกรรมชุมชน, แผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับที่ 12

Abstract

The development of community innovation must have the managing knowledge in accordance with the Twelfth National Economic and Social Development Plan. These consist of 6 principles namely the necessary knowledge, the development of knowledge in accordance with the needs, the improving and creating suitable knowledge and the applying knowledge. Furthermore, the community innovations development to implementing innovation, the improvements based on the Philosophy of Sufficiency Economy. These are connecting the database of community development bring about to the outside with the 3 concepts as an economic roots namely identity, culture, traditional, life style and natural resources. And also blend with technology go to be the basic structure development and value creation, especially, the stability, prosperity and sustainability. Moreover, the following of the development of community innovation to the 20-year National Strategy Framework generate the creation of community innovations which consists of 7 principles namely 1) Using the Sufficiency Economy Philosophy as a long-term strategy 2) Creating participation from all sectors 3) Creating competitiveness 4) Human resource development 5) Creating opportunities and equality 6) Environmental quality of life development and 7) Balance adjustment and management. That all will result in the sustainable development.

Keyword: Development, Community Innovations, 12th National Strategic Plan

บทนำ

คำว่า นวัตกรรมเกิดจากนำคำว่า “นวัตกรรม” ผสมกับคำว่า “วิถีชีวิต” ซึ่งเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้นำนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการพัฒนาสนับสนุนเพื่อไปสู่ความโดดเด่นของชุมชนไปสู่ผู้คนข้างนอกได้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหารการกิน และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ๆ เป็นการพัฒนาแบบระเบิดจากภายในสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นของตนเองให้เข้มแข็ง ดึงเอาอัตลักษณ์ชุมชนดั้งเดิมที่เน้นความเรียบง่ายซึ่งดำเนินมาหลายชั่วอายุคน มาสร้างเสน่ห์ให้นักท่องเที่ยวประทับใจ พร้อมมีสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในชุมชนติดไม้ติดมือกลับบ้านไปด้วย (ธีระพงษ์ โสดาศรี, 2563) ดังนั้นการจะพัฒนานวัตกรรมชุมชนต้องคำนึงถึง เอกลักษณ์ สังคม วัฒนธรรม องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนา นวัตกรรมแต่ละชุมชนพึงมีองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบได้แก่ ศักยภาพคน ศักยภาพพื้นที่ ศักยภาพบริหารจัดการ ศักยภาพคน เริ่มจากคนใน

ชุมชนต้องรู้จักวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองให้ดีเพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนและคนในชุมชนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชุมชน เนื่องจากชุมชนจะต้องมีการร่วมคิด ร่วมวางแผนดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ศักยภาพพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมาคนในชุมชนต้องรู้จักรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตนเองสามารถนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ศักยภาพด้านการจัดการ ชุมชนจะต้องมีผู้นำเป็นที่ยอมรับมีความคิด วิสัยทัศน์ ความเข้าใจในการพัฒนาและมีความพร้อมในการประสานงานกับหน่วยงานราชการ

การนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการพัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนานวัตกรรมชุมชน จะทำอย่างไรที่จะพัฒนานวัตกรรมเกิดการขับเคลื่อนเป็นรูปธรรมโดยการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยอันดับแรกจำเป็นจะต้อง พัฒนาระบบฐานข้อมูล การจัดทำฐานข้อมูล การบริหารฐานข้อมูล การเข้าถึงและการนำข้อมูลนวัตกรรมออกไปสู่ภายนอกให้เกิดความสนใจ ระบบฐานข้อมูล การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการพัฒนานวัตกรรม ไม่ว่าจะเป็นฐานข้อมูลที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน สามารถเชื่อมต่อกับระบบส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และอื่น ๆ การจัดทำฐานข้อมูลคือการส่งต่อข้อมูลให้ผู้รับเข้าใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะสมาชิกที่อยู่ในชุมชน การจัดการข้อมูลคือการถ่ายทอดข้อมูลที่จะทำอย่างไรให้ชุมชนได้เข้าใจและสามารถถ่ายทอดต่อกันได้ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลสารสนเทศ องค์ความรู้ เหล่านี้จะมีขั้นตอนอย่างไรที่จะนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมได้ (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน, 2561) ซึ่งในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ตั้งแต่ปีพ.ศ.2561 – พ.ศ.2580) ในประเด็นของการสร้างความสามารถในการแข่งขันโดยเฉพาะมุ่งเน้นยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติบนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ในการต่อยอดจากอดีตไปยังรากเหง้าของระบบเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาตินำมาประยุกต์ผสมผสานกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อปูทางไปสู่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสร้างคุณค่า การพัฒนานวัตกรรมจึงมีความสำคัญและสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 โดยเฉพาะแผน 12 โดยเฉพาะการนำนวัตกรรมมาช่วยการพัฒนาวิถีชีวิตนำไปการกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่สามารถสร้างมาเป็นจุดเด่นในการต่อยอดสิ่งที่มีอยู่โดยเฉพาะอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณีนำไปสู่การสร้างมูลค่าและรายได้ที่ยั่งยืนต่อไป

บริบทของการพัฒนานวัตกรรมชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในประเด็นที่ 2 การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะ

ของคนในชุมชน และการส่งเสริมให้ชุมชน จัดสวัสดิการและบริการในชุมชน อีกทั้งการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น ให้สามารถเข้าสู่ตลาดงานเพิ่มขึ้น ได้แก่ พัฒนาและส่งเสริมทักษะอาชีพที่เหมาะสมกับวัย ทักษะ การเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันระหว่างรุ่น สนับสนุนมาตรการจูงใจทางการเงินและการคลังให้ผู้ประกอบการมีการจ้างงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และสนับสนุนช่องทางการตลาด แหล่งทุน และบริการข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน และยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม คือ 1) การเสริมสร้างการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยและการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่เชิงพาณิชย์ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้าง การจัดการความรู้ในชุมชน 2) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ การประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับ ชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน การส่งเสริมการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายอุตสาหกรรม (cluster) ในพื้นที่กับเศรษฐกิจชุมชน การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในการร่วมกันพัฒนาความรู้ในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติเพื่อการสร้างองค์ความรู้รูปแบบการจัดการในการเพิ่มสร้างศักยภาพการบริหารจัดการให้กับชุมชนในการประกอบธุรกิจ การสนับสนุนการประกอบธุรกิจแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นและ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 1 และ 2 เป็นการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชน เพื่อดึงศักยภาพของชุมชนให้เป็นแหล่งการถ่ายทอดองค์ความรู้และแก้ปัญหารายได้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและให้ชุมชนมีการสร้างสรรค์รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อไม่ให้เกิดการสูญหายของความเป็นตัวตนเชื่อมโยงมาถึงการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยเฉพาะการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวเห็นความสำคัญของการพัฒนาอัตลักษณ์ของตนจากอดีตมาสู่ปัจจุบันนำมาสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการสร้างสรรค์ของชุมชนเองโดยผ่านการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเป็นพื้นฐานและต่อยอดไปสู่การเพิ่มรายได้เข้ามาสู่ชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนหลากหลายมากขึ้นโดยยึดโยงกับความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง

ความคล่องของการพัฒนานวัตกรรม

อัตลักษณ์ชุมชนไม่ว่าจะเป็นทางด้านวัฒนธรรม สังคม สิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่สามารถนำมาพัฒนาให้ชุมชนมีศักยภาพดึงดูดรายได้เข้าสู่ชุมชนโดยเฉพาะการจัดการการท่องเที่ยวที่นำเม็ดเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของชุมชนได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การพัฒนานวัตกรรมชุมชนของ

หมบับนแกก่าปอง จ้งหวดเชยงใหม่ ที่ร้บความนยมอย่างมกทำห้มีนท่งเทยวเดทนทางเข้าม
จ่านวมก รวมถ้งมีนท่งท่นหรือผู้ประกอบการจากภายนอกชมนเข้ามทำธรกกจมากข้นไม่ว่าจะ
เป็นร้านกาแฟ ร้านอาหาร หรือที่พทโฮมสเตย ซึ่งทำห้หมบับนแกก่าปองเริ่มเกดปัญหาส้งคมตามมา
เช่น วถชวตดั่งเดมของค่นในชมนเริ่ม เปลย่นไปเริ่มมการย่ายออกของค่นในชมนอันเกดจากการ
ขายที่ดินหรือปล่อยเช่าที่ดินให้กบค่นภายนอกมากข้น ปัญหาความแอ้อดของนท่งเทยว ปัญหา
การจรรจรแอ้อดในช่วงวันหยุด ปัญหาการจัดการขยะ หรือ แม้แต่ปัญหาการรูก้าพ่นที่ป่าอนรูกษ์
เป็นต้น ต่อมานห่วยงานภาครฐที่เกยวข้องได้เข้ามาช่วยเหลอโดยใช้หลักการ การท่งเทยวโดยชมน
ค้อ การให้ชมนมีส่วนร่วมในการคดการบรหารจ้ดการและการแก้ปัญหาด่างๆ ผ่านการประกษ
ร่วมนกระหว่นห่วยงานและค่นในชมน เพอร่วมคดถ้งปัญหาและวถการแก้ปัญหาด่างๆ ที่ หมบับน
เผชญ ทำห้หมบับนได้ข้อตกลงเพื่อเป็นหลักภฏบฏร่วมนก่นภายในชมนซึ่งเป็นการแก้ปัญหาด่างๆ
ผ่านการมีส่วนร่วมของค่นในชมน ทำห้หมบับนแม่ก่าปองสามารถรักษาวถชวตดั่งเดมของชมน
ร่วมถ้ง ทรพยากรและธรรมาตคของหมบับนไว้ได้ (บทความเร่องระเบดจากข้างนงานวถยเพื่อท่งถ่น,
กรงเทพธรกก, 2561) ดั่งตัวอย่างที่ได้กล่าวมานั้นการพัฒนานวตวถชมนจ้งมความส้าคัญในการด้ง
ศกยภาพชมนที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นด้านส้งคม วัฒนธรรม และส้งแวดลอมที่เป็นเอกลักษ์ณของตนเอง
ให้เห่นความเช่อมโยงกบการสร้างรายได้ของชมน โดยเฉพาะแหล่งด้งคุดการท่งเทยวที่มีความเป็น
ชมนดั่งเดมของตนเอง ให้เห่นความแตกต่างและร่วมมือก่นแก้ปัญหามาจากการเข้ามาของ
บุคคลภายนอกในรูปแบบการท่งเทยวและผลกระทบที่จะทำห้วถชวตของชมนเปลย่นแปลงอาจจะ
ทำห้้อลลักษ์ณของชมนสูญเสยความเป็นชมนดั่งเดม

ดั่งนั้นการพัฒนานวตวถชมนจ้งบต้องมการจัดการความรู้ให้กบชมนควรเริ่มมาจากการ
ทำความเข้าใจเกยวกับเร่องที่เกยวข้องโดยตรงค้อการจัดการความรู้ (Knowledge Management)
ซึ่งเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชมนและจากตัวบุคคลนำมาพัฒนาให้เป็นระบบ ทุกคน
สามารถเข้าถึงและนำความรู้ไปพัฒนาได้ การจะนำนวตกรรมมาใช้ในการพัฒนาความรู้จ้งบต้อง
มการ จ้ดการความรู้ด้าเนนการอย่างนอย 6 ประการ ค้อ 1) การกำหนดความรู้หลักที่จ้งบและ
ส้าคัญต่อการท้งงานโดยเฉพาะการพัฒนาชมน 2) การเสาะแสวงหาความรู้ที่ด้องการ ค้อ การพัฒนา
องค์ความรู้ให้สอดคล้องกบความต้องการของชมนในการพัฒนานวตวถที่จะทำห้ชมนก้อให้เกิดความ
มันคงและวถคดที่ถุกด้องสอดคล้องกบ้อลลักษ์ณของตนเอง เพอยกระดับศกยภาพชมนให้
บุคคลภายนอกได้เข้ามาและรับฐความเป็นตัวตนของชมนนำไปสู่การสร้างสรค้ท้งทางด้านเศรษฐกก
ส้งคม และรายได้ 3) การปรบปร้งดัดแปลงหรือการสร้างความรู้ให้เหมาะสมกบชมนที่มี
ทรพยากรธรรมาตจ้งกัดหรือเพยงพอต่อการนำมาพัฒนาปรบปร้งและสร้างสรค้ให้ด้งข้นกว่าเดม
โดยให้ชมนมการพัฒนาพ้ันฐานที่เป็นองค์ความรู้ในการนำมาต่ออยอด 4) ประยุกต์ใช้ความรู้ในกการ
งานของชมนที่ด้าเนนในการพัฒนานวตวถถ้นเป็น้อลลักษ์ณของตนเองให้มความหลากหลายเพื่อด้งคุด

บุคคลภายนอกได้เข้ามาสัมผัสความเป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้เป็นความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนได้ 5) สกัดขุมความรู้สำหรับการนำไปใช้งาน นำความรู้ที่ได้จากการพัฒนามาสู่ภาคปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมสามารถต่อยอดและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องโดยยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง 6) ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นเชื่อมกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อต่อยอดการพัฒนานวัตกรรมให้มีความต่อเนื่องคงที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนของสังคมเพื่อสร้างจุดเด่นของตนเองให้สังคมได้รับทราบและจดจำ

สำหรับเป้าหมายในปี พ.ศ. 2561 – 2565 ภาครัฐได้กำหนดแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มศักยภาพและทักษะของชุมชนให้มีความรู้ และความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชนบนฐานความพอเพียงอีกทั้งยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีมาตรฐานคุณภาพภายใต้ขีดความสามารถ การรองรับของชุมชน และเพื่อเพิ่มจำนวนเครือข่ายและความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่ง สอดคล้องกับแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มีเป้าหมายหนึ่งคือการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำ ของประเทศผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างร่วมมือผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านโครงการต่างๆ อาทิ โครงการพัฒนาแบรนด์ CBT Thailand ภายใต้แนวคิดท่องเที่ยววิถีไทย สุขใจวิถีชุมชน โดยคณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อผลักดันให้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นที่รู้จักและมีมาตรฐานไปในทางเดียวกัน โครงการ Trawell Pass และ มูฟ (MuV) รถตุ๊กตุ๊กคนเมืองพลังงานไฟฟ้าเพื่อการท่องเที่ยวท้องถิ่น โดยสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวท้องถิ่นได้สะดวกขึ้น โครงการพัฒนาสังคมดิจิทัลเพื่อสนับสนุน การท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ เช่น การทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยความร่วมมือของกลุ่มบริษัทซีดีจีและมหาวิทยาลัยมหิดล โครงการเที่ยวเมืองรองลดภาษีของรัฐบาล

นอกจากการท่องเที่ยวตามรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน จะทำให้ชุมชนกลับมาเข้มแข็ง และได้รับความนิยม ก่อเกิดรายได้จากการท่องเที่ยวหมุนเวียนในชุมชนเพิ่มขึ้นแล้วนั้น แต่อีกด้านหนึ่งก็อาจสร้างผลกระทบในด้านลบต่อชุมชนด้วย เพราะแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับความนิยมจะดึงดูดให้ นายทุนหรือผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาลงทุนในชุมชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชน ในขณะที่คนในชุมชนเองก็อาจจะยังไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ การวางแผนเพื่อความยั่งยืน หรือแม้กระทั่งการปรับตัวต่าง ๆ ของชุมชนที่อาจจะไม่ทันตามสภาพเหตุการณ์ภายในชุมชนที่ เปลี่ยนแปลงไปเช่น วิถีชีวิตดั้งเดิมอาจถูกกลืนหายไปตามผู้ที่เข้ามาใหม่จากการที่ผู้ประกอบการจากภายนอก เข้ามาทดแทนผู้คนในชุมชนเดิมที่ย้ายออกไปอันอาจเกิดจากการขายที่ดิน หรือปัญหาทรัพยากรของชุมชน เสื่อมโทรม การจัดการขยะ/ของเสียในชุมชนที่มีมากขึ้น

เป็นต้น ทำให้ต่อมาเกิดการผลักดันให้การท่องเที่ยว ชุมชนเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเรียกว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เพื่อให้เกิดการรักษาวิถีชีวิต ดั้งเดิมของชุมชนรวมถึงทรัพยากรต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวชุมชนแบบเดิม

จากรายงานการสำรวจเทรนด์การท่องเที่ยวในประเทศไทย ปี 2562 โดย Airbnb พบว่าร้อยละ 84 ต้องการท่องเที่ยวแบบใช้ชีวิต เหมือนคนท้องถิ่นและใช้จ่ายไปกับร้านอาหารในชุมชนมากที่สุดกว่า 1.7 พันล้านบาท และจากข้อมูลของ Expedia ที่ทำการเจาะลึกข้อมูล การท่องเที่ยวในปี 2561 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเป็นแหล่งชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในเมืองรอง เช่น สกลนคร นครพนม น่าน เป็นต้น และมีอัตราการท่องเที่ยวลักษณะนี้ เพิ่มขึ้นสูงกว่าร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับปี 2560 สะท้อนให้เห็นว่า ในปัจจุบันการท่องเที่ยวตามรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนต่างๆ ซึ่ง เป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ศศิชา หมดมลทิล, 2563) จากรายได้ที่ได้หยิบยกมานั้นเป็นผลสะท้อนให้เห็นการพัฒนานวัตกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากการตั้งศักยภาพของชุมชนได้โดยการพัฒนาการจัดการความรู้ให้ชุมชนก่อนเพื่อให้ชุมชนสามารถเตรียมความพร้อมและรองรับความต้องการของบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาสัมผัสความเป็นชุมชนที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองและฟื้นฟูวิถีดั้งเดิมที่กำลังจะสูญหายนำไปสู่การเชื่อมโยงความต้องการของบุคคลทั่วไปที่ต้องการจะมาสัมผัสความเป็นชุมชนดั้งเดิมจนทำให้ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นภาครัฐได้ดำเนินการสนับสนุนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาไม่ว่าจะทางด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกระทรวงมหาดไทยตลอดจนกระทรวงต่าง ๆ อาทิเช่น กระทรวงกีฬาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ชูนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรอง สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนโดยการนำเอาวิถีชีวิตชุมชนมาเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวทำให้เกิดความตื่นตัวและนิยมกันมาเป็นลำดับแต่ก็มีทั้งข้อดีและข้อเสียตามมาเหมือนกัน ถ้าหากไม่เตรียมความพร้อมและองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนโดยเฉพาแหล่งชุมชน นายทุนหรือผู้ประกอบการที่เข้ามาลงทุนต่างก็แสวงหาผลประโยชน์ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างรวดเร็วจนลืมความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง จนนำไปสู่ความเป็นชุมชนเมืองที่ความรู้ในด้านการบริหารจัดการ การวางแผนเพื่อความยั่งยืนหรือแม้กระทั่งการปรับตัวต่างๆ ชุมชนอาจจะไม่ทันต่อสภาพเหตุการณ์ภายในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิเช่น วิถีชีวิตดั้งเดิมถูกกลืนหายไปตามผู้ที่เข้ามาใหม่ ผู้ประกอบการหรือนายทุนที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ การเคลื่อนตัวของสมาชิกในชุมชนที่เข้ามาทดแทนผู้คนในชุมชนเดิม อันเนื่องมาจาก การขายที่ดิน การปรับตัวเองไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบด้าน ปัญหาการเสื่อมโทรม การจัดการของเสียที่เกิดขึ้นกับการเข้ามาของนายทุนและผู้ประกอบการ

ดังนั้นจำเป็นจะต้องผลักดันให้มีการพัฒนานวัตกรรมชุมชนโดยการจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนโดยชุมชน เพื่อให้เกิดการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนรวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนที่มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบเดิม ๆ โดยการนำนวัตกรรมที่เกี่ยวกับระบบสารสนเทศเข้ามาสนับสนุน จำเป็นจะต้องพัฒนาระบบฐานข้อมูล พัฒนาระบบรายงานข้อมูล พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนให้มีความเป็นอัตลักษณ์พื้นที่ พัฒนากิจกรรมในการนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนเข้าใช้ในการให้บริการ

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) มีกรอบแนวคิด ด้านการสร้างความสามารถ ในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชน มีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกระทรวงมหาดไทยเป็นแม่ข่ายในการนำร่องการพัฒนานวัตกรรมชุมชนในการส่งเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีแนวทางในการจัดทำ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยกย่องระดับสวัสดิการ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสร้างโอกาสในอาชีพ และการจ้างงาน 2) พัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคม การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ในการพัฒนาอาชีพ และสร้างรายได้ในชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น 3) ปฏิรูปการโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรทั้งระบบ ควบคุมการสร้าง มูลค่าเพิ่มสินค้าทางการเกษตร และส่งเสริมการตลาดสมัยใหม่ ดังนั้น โอกาสในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้ชุมชนตามแนวทางดังกล่าว จำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคม ให้ชุมชน เข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน ด้วยการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริม การท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น โดยนำไปสู่ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมจากการเปลี่ยนผ่านยุคผลิตภัณฑ์ OTOP สู่การเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ ทั้งนี้ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกัน ไม่ต้องแข่งขันนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชน เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิด ชวนกันทำ ผลิตภัณฑ์และบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยง เส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชน ที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและ ใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน

(Strength with in) และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง (กองแผน กรมการพัฒนาชุมชน, 2561 : 12)

จะเห็นได้ว่าความเชื่อมโยงการพัฒนานวัตกรรมของรัฐจากการมีโครงการรองรับในการพัฒนา นวัตกรรม แต่ก็ยังขาดการจัดการความรู้ที่เป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่องโดยเฉพาะการเชื่อมโยงไปสู่ภายนอก ความต่อเนื่องของการประชาสัมพันธ์ยังไม่เพียงพอ ภาครัฐจำเป็นต้องสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาชุมชนให้มีความต่อเนื่องอย่างจริงจังจึงจะทำให้เกิดความพึงพอใจและเป็นแรงจูงใจให้ชุมชนหันมามีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมมากขึ้น และกระจายทั่วถึงครอบคลุมไปทุกภาคส่วนของชุมชน เหนืออื่นใดถ้าชุมชนยังไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงอย่างแท้จริงและมีความเป็นรูปธรรมแล้วก็จะทำให้การส่งเสริมและพัฒนานั้นมีความยุ่งยากมากกว่าเดิม เพราะประชาชนไม่ได้รับประโยชน์ตลอดจนการเปลี่ยนทางรายได้ที่เป็นรูปธรรมแต่ถ้าหากเกิดเป็นรูปธรรมและเกิดรายได้ก็จะทำให้การพัฒนาส่งเสริมมีความต่อเนื่องเกิดการมีส่วนร่วมภาคประชาชนนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนานวัตกรรม นวัตกรรมที่จะช่วยสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการวางแผนโดยเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงไปยังภายนอกไม่ว่าจะเป็น การถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นในการดำเนินการ การจัดการความรู้บุคลากรในชุมชนสามารถเข้าถึงและใช้ระบบสารสนเทศ โดยภาครัฐเข้าไปสนับสนุนระบบและฝึกสอนการใช้งานเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนในการสร้างมูลค่ากับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนจากการพัฒนานวัตกรรม โดยเฉพาะการสร้างสรรคต่าง ๆ จากภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมาสร้างให้มีมูลค่าและก่อให้เกิดรายได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 กับการส่งเสริมนวัตกรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีพระราชบัญญัติจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และ พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาพื้นฐานของประเทศ เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นประเทศที่หลุดจากกับดักรายได้ปานกลาง โดยการพัฒนาศักยภาพของคน ปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความทันสมัย
2. เป้าหมายการเจริญเติบโตของประเทศปีละ 5 % ระยะเวลา 5 ปี ต่อเนื่อง
3. ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยปีละ 15 %
4. เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว สังคมมีความน่าอยู่ มีความมั่นคง
5. สร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน
6. ประเทศไทยเป็นชาติการค้า (ผลิตได้ ขายเป็น)
7. พัฒนา BIO Economy

8. ประเทศฐานการบริการ

กรอบการพัฒนาระยะยาวของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ ดังนี้

1. ด้านความมั่นคง
2. ด้านการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน
3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน
4. ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม
5. ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
6. ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

การพัฒนา 6 ด้าน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประกอบด้วย

1. การเพิ่มประสิทธิภาพและธรรมาภิบาลของภาครัฐ
2. ความมั่นคง
3. การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
4. การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน
5. การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
6. การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

ปัจจัยที่สนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ดังนี้

1. การต่างประเทศ ประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาค
2. การพัฒนาภูมิภาค เมือง และพื้นที่พิเศษ
3. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม
4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์

ภายใต้กรอบระยะเวลาของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศในระยะสั้นที่มีลักษณะแผนที่เป็นขั้นตอน จึงกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เป็นกลไกการขับเคลื่อนประเทศในระยะเริ่มต้น ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ อีกทั้งเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมคน สังคม และ ระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางที่เกิดประสิทธิภาพ และเป็นไปตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ปัทมา เอียววิศิษฐ์สกุล, 2555)

สถานการณ์ แนวโน้ม วิสัยทัศน์และเป้าหมายในการพัฒนาประเทศของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ทำทลายจากจุดเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งส่งผลให้มีการพัฒนาหลายมิติของประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านรายได้ สังคม สิ่งแวดล้อมจากการยกระดับความให้หลุด

พ้นจากประเทศยากจนมาสู่ประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางจากความหลากหลายทางด้านเชิงนิเวศน์ ประเทศไทยยังมีความท้าทายต่อการพัฒนาที่สำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องการขยายตัวของเศรษฐกิจในปี 2560 ที่ร้อยละ 3.9 ที่ถือว่าอยู่ระดับต่ำกว่าศักยภาพ สาเหตุมาจากการชะลอตัวของการลงทุนในประเทศและสถานการณ์ต่างประเทศเศรษฐกิจโลก โครงสร้างเศรษฐกิจไทยยังไม่สามารถขับเคลื่อนนวัตกรรมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ สิ่งที่ทำท้าทายต่อการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงระบบบริการสาธารณะ การศึกษา บริการสาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และการคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ ของคนไทยมีความครอบคลุมเพิ่มมากขึ้น แต่ยังคงมี ปัญหาเรื่องคุณภาพการให้บริการที่มีมาตรฐานแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ ซึ่งเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักที่ทำให้ประเทศไทยยังคงมี ปัญหาความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ

นอกจากนี้ยังมีโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัยอาจทำให้เกิดความต้องการแรงงานต่างชาติเพิ่มมากขึ้นเพื่อทดแทนจำนวนแรงงานไทยที่ลดลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคาดว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้น ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นตลอดจนระบบผลิตทางการเกษตรที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกับความมั่นคงด้านอาหารและน้ำ ขณะที่ระบบนิเวศน์ต่าง ๆ มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง การจ้างงาน การผลิต อาชีพ และภัยคุกคามต่าง ๆ ทั้งทางเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีทั้งสภาพภูมิอากาศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อาจส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำที่รุนแรงมากขึ้น หากไม่มีการป้องกันและรองรับผลกระทบต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนความมั่นคงทางด้านพลังงานและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศโดยเฉพาะรากหญ้าจำเป็นต้องมีการวางแผนและพัฒนาอย่างรอบคอบและครอบคลุมจำเป็นจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นฐานของประเทศที่จะนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมของชุมชนโดย

1. นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาระยะยาว เพื่อให้เกิดมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศทุกมิติ โดยเฉพาะเศรษฐกิจฐานรากอันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ คือ ชุมชน ความมั่นคงทางรายได้ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ ยกกระดับไปสู่การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนานวัตกรรมชุมชนให้มีความยั่งยืน การสร้างความสมดุลกับพื้นที่ เช่น การจัดกลุ่ม การแยกประเภท ความเป็นอัตลักษณ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร กระบวนการการปรับปรุงและวิธีการขั้นตอนลดความซับซ้อนสามารถถ่ายทอดให้กันและกันได้

2. การสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ทำให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนของตนเองมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยกกระตบการสร้างสรรคและแกไขปัญหาด้วยตนเอง จากองค์ความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนและการพัฒนาของภาครัฐโดยการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม การพัฒนานคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนหรืองบประมาณที่นำมาสนับสนุน ตลอดจนระบบฐานข้อมูลและกลไกในการแก้ไข

ปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนงานราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคมโดยมีหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส จึงจะทำให้การพัฒนาเป็นไปด้วยดีและเกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ สร้างจุดเด่นอันเป็นอัตลักษณ์ของตนในการนำไปสู่การสร้างมูลค่าทั้งทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อม รายได้และความยั่งยืน และการพัฒนาพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประยุกต์ใช้ปรับเปลี่ยนการใช้งานต่อไป

3. การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ที่มีเป้าหมายมุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของชุมชนบนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) การต่อยอดจากภูมิปัญญาของตนในอดีตโดยมองไปที่รากเหง้าที่มีความเป็นมาและนำมาเป็นจุดเด่นในการพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและการจัดการด้านทรัพยากรที่มีอยู่หลากหลายนำมาประยุกต์ผสมผสานกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของนวัตกรรมวิถีชุมชน 2) ปรับปัจจุบันเพื่อปูทางสู่นาคตของการพัฒนานวัตกรรมที่มีความต่อเนื่องเป็นรูปธรรม โดยผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในหลาย ๆ เช่น ระบบการคมนาคมและขนส่ง เทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อเชื่อมต่อกับภายนอกได้รับรู้ความเคลื่อนไหวของการพัฒนานวัตกรรม การสนับสนุนจากภาครัฐ ความร่วมมือกับภาคเอกชน การตั้งศักยภาพชุมชนชูความเป็นเอกลักษณ์ของตนนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม 3) การสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต คือ การเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวกันอย่างหลากหลาย การพัฒนาคนรุ่นใหม่ในชุมชนรวมถึงการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นด้านการแปรรูป หรือการเพิ่มมูลค่าวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ การสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐโดยการสร้างโอกาสทางรายได้ การขยายช่องทางการส่งเสริม รวมถึงการยกระดับฐานะทางสังคมและลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของชุมชน การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ที่ได้รับจากการพัฒนานวัตกรรมเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและวิถีชุมชน เชื่อมโยงไปยังกรมส่งเสริมการส่งออก หรือผ่านระบบออนไลน์ที่เป็นลักษณะวีดีโอ เป็นต้น

4. การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะบุคลากรในชุมชนในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นช่วงวัยให้มีคุณภาพโดยพัฒนาทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา มีสุขภาวะที่ดีต่อความมุ่งมั่นในการต่อยอดการพัฒนานวัตกรรมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการสื่อสาร การรักษาขนบธรรมเนียมภาษาท้องถิ่น การอนุรักษ์ฟื้นฟูรักษาความเป็นตัวตนของชุมชน เพื่อสร้างจุดเด่นในการนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างนิสัยรักการเรียนรู้การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสามารถบริหารจัดการและมีความเป็นภาวะผู้นำในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองที่จะส่งผลต่อพัฒนานวัตกรรมของชุมชนในการคิดสร้างสรรค์ผลงาน โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาทักษะและการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างเป็นมูลค่าเพิ่มได้จากการเรียนรู้และคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน

5. การสร้างโอกาสและความเสมอภาค ของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกับขับเคลื่อนการพัฒนาวิถีชีวิตโดยการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ กระจายอำนาจโดยเฉพาะภาครัฐต้องให้โอกาสชุมชนได้เสนอแนวทางการพัฒนาและความ ต้องการของชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาหรือวิถีทางที่มีอยู่ในชุมชนไปสู่กลไกการบริหารระดับ ท้องถิ่นและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ

6. การสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนานวัตกรรม ที่ยั่งยืนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นสังคม เศรษฐกิจ ชุมชน และความมีธรรมาภิบาล ความร่วมมือของภาค ประชาชนกับภาครัฐโดยการบูรณาการการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนงานโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมใน แบบทางตรงมากที่สุดจึงจะทำให้การพัฒนานวัตกรรมชุมชนสอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ โดยอยู่บนพื้นฐานการเติบโตร่วมกันไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมคุณภาพชีวิตโดยให้ ความสำคัญ การสร้างสมดุล 3 ด้าน ที่นำไปสู่ความยั่งยืนและมั่นคง

7. การปรับสมดุลในการพัฒนาการบริหารจัดการ เป็นการพัฒนาการปรับเปลี่ยนการเน้น การมีส่วนร่วมและประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก การกำหนดบทบาทของแต่ละกลุ่มในชุมชนที่ทำหน้าที่ ในการบริหารจัดการภาระงานของตนเอง ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่ง ผลสัมฤทธิ์และประโยชน์ส่วนรวม เน้นการพัฒนานวัตกรรมชุมชน การนำนวัตกรรม เทคโนโลยีมา ประยุกต์ใช้ เปิดโอกาสทุกภาคส่วนร่วมในการตอบสนองความต้องการของชุมชนในพื้นที่ได้อย่าง สะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยการปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์ สุจริต มัธยัสถ์ และสร้างจิตสำนึกใน การประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างของคนรุ่นต่อไป

สรุป

สิ่งที่ได้กล่าวมาเบื้องต้นทั้งหมดนั้น สามารถยึดโยงเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมให้ไป ในทิศทางของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการนำไปสู่ความยั่งยืนของ การพัฒนานวัตกรรมในเรื่องของความมั่นคงตามกรอบแนวคิดความมั่นคงในมิติที่เกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความก้าวหน้าและการผสมผสานทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการ พัฒนานวัตกรรมโดยการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา เป็นฐานการพัฒนาแนวคิดที่เหมาะสมกับการพัฒนานวัตกรรม การสร้างการมีส่วนร่วม การสร้าง ความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ การสร้างโอกาสและ ความเสมอภาค การสร้างความเติบโตบนพื้นฐานชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การปรับสมดุลและ การบริหารจัดการ เหนือสิ่งใดสิ่งจะเกิดขึ้นได้เป็นรูปธรรมจำเป็นต้องมีการจัดการความรู้ให้กับ ชุมชนควบคู่กันไปกับหลัก 7 ประการที่ได้กล่าวมามานั้นจำเป็นต้องให้เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะภาค ประชาชนและภาครัฐต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา อย่างไรก็ตามภาครัฐต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของ

การพัฒนานวัตกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมทั้ง ภาครัฐ เอกชน โดยเฉพาะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

กองแผน กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). **คู่มือบริหารโครงการ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี**.

กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

กรุงเทพธุรกิจ. (2561). **บทความเรื่องแม่กำปองร้องทุกข์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.

_____. (2562). **บทความเรื่องระเบิดจากข้างในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ กรุงเทพธุรกิจ.

พจนานุกรม. (2538). **ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปกรณ์ ปรียากร. (2538). **ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ใน การบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สามเจริญพานิช.

สนธยา พลศรี. (2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ธีระพงษ์ โสตาศรี (2561). **OTOP นวัตวิถี**. แหล่งที่มา: <https://www.thailandplue.tv>. (5 มกราคม 2563)

ปัทมา เขียววิศิษฐ์สกุล. **อนาคตประเทศไทยกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี**. แหล่งที่มา: http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/08c2/T_00p01.PDF. (10 มกราคม 2563)

ศศิชา หมดมลทิล. **หน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจฐานราก ส่วนเศรษฐกิจฐานราก**. แหล่งที่มา: https://www.gsbresearch.or.th/wpcontent/uploads/2019/10/GR_report_travel_detail.pdf. (10 มกราคม 2563).

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก. **การท่องเที่ยวชุมชน**. แหล่งที่มา: <https://www.bangnomko.go.th/>. (15 ธันวาคม 2562).

วิเคราะห์ ศรัทธาในระบบความเชื่อจากคำสอนของพระพุทธศาสนา

ANALYZE OF FAITH IN THE BELIEF SYSTEM FROM THE TEACHINGS OF BUDDHISM

พระอธิการสมพร อนาลโย¹, พระสุวิจักษ์ โชติวโร², อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์³

Phra Adhikan Somporn Analayo¹, Phra Suvicak Jotiwaro², Isarapong Kraisin³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹⁻³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹⁻³

E-mail: Kraisin_2528@hotmail.com

ได้รับบทความ: 10 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 30 พฤษภาคม 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2562

Received: May 10, 2019; Revised: May 30, 2019; Accepted: June 29, 2019

บทคัดย่อ

ศรัทธามีความสำคัญต่อศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะโดยภาพรวมแล้วศาสนาทุกศาสนา สอนบุคคลให้ละความชั่วและประพฤติความดี โดยวิธีการสอนนั้นศาสนิกชนของศาสนานั้นๆ ต้องมีความเชื่อเป็นพื้นฐาน หลังจากมีศรัทธาแล้วบุคคลจะให้ความสนใจและประพฤติตามกฎเกณฑ์และหลักธรรมของศาสนานั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ อันก่อให้เกิดเป็นประสิทธิผลทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม พระพุทธศาสนา หลักคำสอนเรื่องศรัทธาจัดเป็นหลักคำสอนที่สำคัญเช่นเดียวกับศาสนาอื่นๆ ศรัทธามีความสำคัญในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นก้าวแรกที่สำคัญในการนำบุคคลเข้าสู่การศึกษา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา ถ้าปราศจากศรัทธา การศึกษาหรือการยอมรับคำสอนและการปฏิบัติตามคำสอนก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ แต่ศรัทธาตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ศาสดาได้ประกาศไว้ โดยปราศจากการบังคับให้เชื่อแบบขาดเหตุผล

คำสำคัญ: ศรัทธา, คำสอน, พระพุทธศาสนา

Abstract

The Faith is very important to religion. Because, overall, all religions teach people to turn away from evil and to do good By means of teaching, the religion of that religion must have faith as the basis After having faith, a person will pay attention and act according to the rules and principles of that religion. Efficiently The cause is effective both for themselves and the public. The Buddhism doctrine of faith is

considered to be an important doctrine like other religions. Faith is important as a starting point and is an important first step in bringing people into education and following religious teachings. Without faith Studying or accepting.

Keywords: faith, Teach, Buddhism.

บทนำ

การดำรงชีวิตของมนุษย์ในโลกนอกจากจะมีปัจจัยสี่อันได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหารและยารักษาโรคเป็นพื้นฐานแล้ว ยังต้องอาศัยสิ่งที่จะมายึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีปกติสุข โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์ผู้แสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจนั้น ต้องมีความเชื่อในเรื่องนั้น ๆ เสียก่อน ความเชื่อที่เป็นไปในทำนองคลองธรรมแห่งคุณงามความดีที่ประกอบด้วยกุศลนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นสะพานให้บุคคลดำเนินชีวิตไปสู่จุดหมายปลายทางแห่งความสำเร็จได้ แต่ถ้าความเชื่อนั้นเป็นความเชื่อที่ไร้เหตุผลและเป็นความมกมายที่จะทำให้ชีวิตของบุคคลดำเนินไปสู่หนทางแห่งความหายนะได้เหมือนกัน คำว่า “ความเชื่อ” ที่ว่านี้ตรงกับภาษาสันสกฤตว่า “ศรัทธา” ตรงกับภาษาบาลี “สัทธา” ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ศรัทธาของมนุษย์ในสมัยพุทธกาล

มนุษย์มีความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนาต่าง ๆ และมีความสนใจทั้งในด้านการศึกษา และด้านการประพฤติปฏิบัติตามเจ้าลัทธิและศาสดาของศาสนาต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาสัจธรรมความจริงบางอย่างที่ทำให้เข้าถึงความหลุดพ้นทุกข์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ความ เป็นพระอรหันต์ เพื่อที่ จะนำพาชีวิตให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้ เจ้าลัทธิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีชื่อเสียงในขณะนั้นมีมากมาย ซึ่งมักก่อให้เกิดข่าวลือขึ้นบ่อย ๆ ว่ามีพระอรหันต์เกิดขึ้นแล้วในโลก ความสนใจ เป็นอย่างมากต่อคำสอนทางศาสนาของคนอินเดียสมัยนั้น จะเห็นได้จากภายหลังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว และแสดงธรรมพร้อมทั้งข้อวัตรปฏิบัติ อันเป็นทางสายกลางที่เรียกว่า อริยมรรคมีองค์แปด ทำให้มีผู้เลื่อมใส และขออุปสมบทในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก มีผู้ได้รับผลจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้นมากมาย (สุนทร ณ ริงสี, 2530)

พระพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้นในยุคที่อินเดียเต็มไปด้วยเจ้าลัทธิต่าง ๆ ที่อวดอ้างว่า ลัทธิของตนเท่านั้นที่สามารถทำผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้เข้าถึงความหลุดพ้นได้จริง ในขั้นต้น พระพุทธเจ้าสมัยยังทรงเป็นพระโณสัถได้เข้าไปศึกษาหาความรู้ และประพฤติปฏิบัติในสำนักของคณาจารย์ที่มีชื่อเสียงในขณะนั้น แต่เมื่อพระองค์ประพฤติปฏิบัติตามแล้วไม่สามารถทำให้พระองค์บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง คือความหลุดพ้นจากทุกข์ได้ พระองค์จึงได้ทรงศึกษาค้นคว้าแนวทางและหลักปฏิบัติ ด้วยวิธีการของพระองค์เอง และภายหลังจากที่พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะแล้ว พระองค์กล้าที่จะประกาศพระองค์เองว่า เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริง พระองค์เป็นศาสดาเอกในโลกที่ไม่มีใคร

ยิ่งกว่าพระองค์ในขณะนั้น พระองค์ล้าที่จะคัดค้านลัทธิและคำสอนของศาสนาต่าง ๆ ในขณะนั้นอย่างไม่ทรงเกรงกลัวสิ่งใด (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2529) เพื่อให้ได้เข้าใจในหลายแง่ หลายมุมเกี่ยวกับความเชื่อ คือศรัทธาของคนอินเดียในขณะนั้น จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงวัฒนธรรมความเชื่อพร้อมทั้งลัทธิศาสนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องมาถึงสมัยที่พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นและแพร่หลายในอินเดียในขณะนั้น พร้อมทั้งวิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับหลักคำสอนเรื่องศรัทธาของพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อชนชาวอินเดียในยุคนั้นตามสมควร

ประวัติศาสตร์อินเดีย เริ่มจากเรื่องอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ เพราะความเสื่อมโทรมภายในบ้านเมือง และจากการรุกรานของพวกอริยกะ หรือชาวอารยันที่อยู่ทางตอนเหนือของอินเดีย เมื่อหนึ่งพันห้าร้อย ปีก่อน พ.ศ. อารยันซึ่งเป็นชนเผ่าเร่ร่อน เลี้ยงสัตว์ได้ค่อย ๆ คืบคลานเข้ายึดครองอินเดียทางตอนกลางโดยผ่านมาทางลุ่มแม่น้ำสินธุในแคว้นปัญจาบ เจ้าสถาปนาอารยธรรมของตนบนพื้นฐานของอารยธรรมพวกมิลักกะ และยกเอาภาษาพูดของตน คือสันสกฤต เป็นภาษากลางของการติดต่อสื่อสารกันในยุคนั้น การพัฒนาอีกอย่างหนึ่งก็คือความมีกำลังทางด้านสติปัญญา กำลังพล และกำลังอาวุธ ทำให้พวกอารยันสามารถเอาชนะชนชาวมิลักกะได้โดยง่าย และยกพวกตนให้มีสภาพที่เหนือกว่า ทั้งในด้านการปกครองและในด้านความคิดความเชื่อ หรือแม้แต่เชื้อสายก็ออกบัพัญญุตินำห้ามการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ ระบบนี้เรียกว่า ระบบวรรณะ อันได้แก่ วรรณะทั้ง 4 คือ

1. วรรณะพราหมณ์ ได้แก่ นักบวช นักปราชญ์ ครูอาจารย์ มีหน้าที่สอนทำพิธีกรรม บวงสรวงบูชาโยธ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า เป็นผู้ที่มีสิทธิจัดระบบการศึกษา และบัญญัติระเบียบพิธีกรรม ตามที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์พระเวท พวกพราหมณ์อ้างว่าเป็นผู้เกิดจากปากของพระพรหม

2. วรรณะกษัตริย์ ได้แก่ พวกนักรบ นักปกครอง คนวรรณะอื่นจะไปเป็นวรรณะปกครองไม่ได้ มีหน้าที่จับอาวุธขึ้นต่อสู้กับศัตรู เพื่อป้องกันรักษาประเทศชาติ คัมภีร์พระเวทบัญญัติว่า วรรณะกษัตริย์เกิดจากแขนของพระพรหม

3. วรรณะแพศย์ เป็นพวกที่มีอาชีพเกษตรกรรม ศิลปหัตถกรรม พาณิชยกรรม ฯลฯ มีหน้าที่ดูแลคุ้มครองรักษาของชาติ ดุจขาทั้งสองข้างที่เลี้ยงหรือพยุงร่างกายให้ทรงอยู่ได้ คนวรรณะอื่นจะเข้ามาทำหน้าที่นี้ไม่ได้ ตามบัญญัติของคัมภีร์พระเวทมีว่าวรรณะแพศย์เกิดจากขาของพระพรหม

4. วรรณะศูทร ได้แก่ ชนชั้นต่ำ มีหน้าที่คอยรับใช้พวกวรรณะอื่น ๆ เปรียบเหมือนเท้าซึ่งเป็นอวัยวะต่ำที่สุด บทบัญญัติของคัมภีร์พระเวทกล่าวว่า วรรณะศูทร เกิดจากเท้าของพระพรหม เนื่องจากพวกพราหมณ์ซึ่งเป็นชนเผ่าอริยกะ เป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จึงเกิดเป็น ศาสนาพราหมณ์ ขึ้นและเป็นต้นเค้าของศาสนาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นชั้นหลัง ๆ เช่น ศาสนาพุทธ และศาสนาเชน (ไชนะ) อีกด้วย ศาสนาพราหมณ์ไม่มีศาสดาผู้ให้กำเนิดเหมือนศาสนาพุทธ คริสต์และเชน แต่นับถือเอาคัมภีร์พระเวท (VEDAS) เป็น

หลัก และนับถือเทพเจ้าเป็นสิ่งที่เคารพบูชา แต่เดิมนั้นนับถือพระอินทร์ว่าเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่สูงสุด แต่ต่อมาได้วิวัฒนาการหันมานับถือ พระพรหม พระอิศวร (ศิวะ) และพระนารายณ์ (พระวิष्ณุ) เพิ่มขึ้น ทั้งสามองค์นี้ถือว่า เป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่และนับถือกันไปตามศรัทธามากหรือน้อยกว่ากันแล้วแต่บุคคลผู้นับถือ จึงทำให้เกิดนิยายที่ใหญ่ ๆ 3 นิยายด้วยกัน คือ

- 1) นิยายไศวะ นับถือพระอิศวรเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่สูงสุด
- 2) นิยายไวษณะ นับถือพระวิष्ณุหรือพระนารายณ์เป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่สูงสุด
- 3) นิยายศากยะ นับถือบูชาพระเทวีของพระเป็นเจ้า ได้แก่ พระอุมาและพระลักษมี

(สุนทร ณ รังสี, 2535)

นอกจากนี้ พวกอารยันยังนับถือโลกธาตุ ธรรมชาติ และสมมติธรรมชาติ เป็นเทพไปหมด เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระคงคา มฤตยู วรุณ เป็นต้น ฉะนั้น เพื่อให้เทพเจ้าเหล่านั้นโปรดปราน จึงต้องมีพิธีกรรมสวดอ้อนวอน และทำพิธีกรรมบูชาขอความช่วยเหลือคุ้มครองจากเทพเจ้า ผู้ที่ประกอบพิธีนั้น นับว่าเป็นบุคคลผู้มีความสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าได้

รูปแบบศรัทธาในพระพุทธศาสนา

1. กัมมัสสกตาสัทธา

ความเชื่อในเรื่องกรรมที่เป็นเหตุเป็นผล คือเชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรม ตนจะต้องรับผิดชอบเสวยผลแห่งกรรมของตน เหมือนการรับประทานอาหาร ใครรับประทานอาหารคนนั้นก็อิ่ม แต่จะให้คนที่ไม่รับประทานอิ่มด้วยไม่ได้ เพราะเขาไม่ได้รับประทาน กรรมนี้ก็เหมือนกัน ใครทำไว้ก็ได้รับเอง สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความบริสุทธิ์หรือความไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์หาได้ไม่”

กัมมัสสกตาสัทธานี้ ตรงกันข้ามกับอเหตุกทวิฏฐิ คือเห็นว่าเหตุของความดีความชั่วไม่มี คนจะได้ดีได้เอง คนจะได้ชั่ว ก็ได้ชั่วเอง อันเป็นการปฏิเสธทั้งกรรม และผลของกรรม คำว่า กัมมัสสกตาสัทธานี้ ไม่มีรูปศัพท์โดยตรง มีแต่กัมมัสสกตาทฎาณ มีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องสัตว์มีกรรมเป็นของตนไว้ว่า การกระทำของสัตว์โลก ทำกรรมที่เป็นเหตุไว้อย่างไร ก็ย่อมได้รับผลที่ตอบสนองอย่างนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องกรรมและผลของกรรมไว้น่าชัดโดยไม่ผิดเพี้ยนและไม่บิดเบือนโดยแสดงเป็นคู่ ๆ ไว้ 7 คู่ คือ

- 1) เกิดมาเป็นคนมีอายุสั้น เพราะมีการฆ่าสัตว์เป็นเหตุ เกิดมาเป็นคนมีอายุยืน เพราะการไม่ฆ่าสัตว์เป็นเหตุ
- 2) เกิดมาเป็นคนมีโรคมากเพราะการเบียดเบียนสัตว์ ทำให้สัตว์ได้รับทุกข์ทรมาน เกิดมาเป็นคนมีโรคน้อยเพราะการไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ทำให้สัตว์ได้รับทุกข์ทรมาน
- 3) การเกิดมาเป็นคนมีผิวพรรณทราม เพราะเป็นคนมักโกรธ อุนเฉียวง่าย การเกิดมาเป็นคนมีผิวพรรณงาม เพราะเป็นคนไม่มักโกรธ มีจิตเมตตา

4) การเกิดมาเป็นคนมีศักดาน้อย เพราะเป็นคนมีใจริษยาในลาภ และ เกียรติยศ ชื่อเสียงของผู้อื่น การเกิดมาเป็นคนมีศักดานุภาพมาก เพราะเป็นคนมีใจริษยาในลาภ และเกียรติยศ ชื่อเสียงของผู้อื่น

5) เป็นคนเกิดมียากจนขัดสน เพราะการไม่บริจาคทาน ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่น เป็นคนเกิดมั่งคั่ง มีทรัพย์สินมากเพราะการบริจาคทาน ยินดีในการให้ทานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น (กองวิชาการมหาภูมิบาลวิทยาลัย, 2515)

2. วิปากสัทธา

ความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องผลของกรรมนี้เป็นความเชื่อที่เกิดจากการกระทำที่เป็นเหตุ คือ เกิดจากการกระทำกรรมมาก่อนแล้ว กรรมดีกรรมชั่ว กับความดีความชั่ว เป็นไฉนของกันและกัน ความเชื่อในเรื่องของผลกรรมว่า ใครทำดีก็ได้ดี ใครทำชั่วก็ได้ชั่ว ทำกรรมใดไว้จะต้องได้รับผลของ กรรมนั้นไม่เร็วก็ช้า กาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ผลของกรรม เหมือนคนปลูกพืชชนิดใดก็ได้ผลของ พืชชนิดนั้น ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นกรรมวาที คือ เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม กัมมวิปากสัทธานี้ ตรงกันข้ามกับนัตถิกทฤษฎี ซึ่งมีความเห็นว่า บาปบุญไม่มี อันเป็นการปฏิเสธวิปาก ในมัชฌิมนิกาย มูล ปิณฑสกรกล่าวถึงวิปากสัทธาไว้ในรูปของ วิปากญาณซึ่งเป็นพระญาณของพระตถาคตเจ้า เป็นข้อ หนึ่งในทศพลญาณ 10 ในมหากรรมวิภังคสูตร พระสูตรต้นปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก พระผู้มี พระภาคตรัสถึงการให้ผลของกรรมตามความเป็นจริงไว้ว่า “ดูกรอานนท์ ในบุคคลที่ทำการ 4 พวก นั้น บุคคลที่มักทำกุศลกรรม

“ตายไปแล้วเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก นี่เป็นเพราะว่า เขาทำการชั่ว ที่ให้ผลเป็น ทุกข์ไว้ในกาลก่อนบ้าง ในกาลภายหลังบ้าง หรือความเห็นผิด ยึดถือแล้ว ในเวลาใกล้จะตายบ้าง เพราะฉะนั้น เมื่อเขาตายไปจึงเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ก็แล บุคคลที่มักจะทำอกุศลกรรมสืบ ประการนี้ ย่อมเสวยวิบากของอกุศลกรรมนั้น ในชาตินี้หรือในชาติหน้า หรือในชาติต่อ ๆ ไป”

คนที่มักทำชั่วอยู่เสมอ ตายไปแล้ว เกิดในอบายนั่นอาจจะไม่ใช่เป็นผลของกรรมชั่วที่ทำ อยู่ในชาตินี้ ที่เรียกว่า ทิฏฐธรรมก็ได้ แต่อาจเป็นผลของกรรมชั่วที่ได้ทำไว้ในชาติที่แล้ว ที่เรียกว่า ปุพพกรรมบ้าง หรือเป็นผลของกรรมชั่วที่เขาได้ทำไว้ หลังจากชาติที่แล้วบ้าง หรือผลของกรรมชั่วที่ได้ ทำไว้ในเวลาใกล้ตายบ้าง เพราะฉะนั้นการที่บุคคลที่ได้ทิพยจักขุญาณ เห็นคนที่ทำอกุศลกรรมใน ชาตินี้เสมอ ๆ ตายไปแล้วเกิดในอบายแล้วเชื่อว่าเป็นผลของอกุศลกรรมที่ทำในชาตินี้เพียงชาติเดียว ความรู้ของเขาจึงเป็นความรู้ ที่ถูกต้องเพียงส่วนเดียวไม่ถูกต้องทั้งหมด แต่พระผู้มีพระภาคทรงรู้แจ้ง ถึงกรรม และการให้ผลของกรรมอย่างถูกต้องทั้งหมด ทั้งนี้เพราะ พระผู้มีพระภาคทรงมีมหากรรม วิ ภังคญาณ แต่คนอื่นไม่มี

กรรมดีแม้จะมีมากมาย ก็ไม่อาจลบล้างกรรมชั่วเพียงครั้งเดียวได้ กรรมดียังคงเป็นกรรม ดี กรรมชั่ว ก็ยังคงต้องเป็นกรรมชั่วไม่เคยปะปนกันเลย และผลของกรรมดีต้องเป็นความสุข ผลของ

กรรมชั่วต้องเป็นความทุกข์อย่างแน่นอน แต่ไม่ควรชี้ชัดลงไปว่า ผลเหล่านี้เกิดขึ้นจากกรรมที่ทำไว้แต่เมื่อไร เพราะเราไม่มีหากัมมวิกังคญาณ เหมือนอย่างพระพุทธเจ้า

3. กัมมสัทธา

ความหมายของกรรม คำว่า “กรรม” แปลว่าการกระทำ แต่การกระทำไม่จำเป็นต้องเป็นกรรมเสมอไป การกระทำที่จะจัดเป็นกรรมและมีผลในทางศีลธรรมนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความจงใจในการกระทำ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เจตานั้นเองจัดเป็นกรรม ดังพระพุทธพจน์ว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย ๑6/6๔; ๑6/๑๔๔)

“เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ เจตยิตวา กมมํ กโรติ กาเยน วาจาเย มนสาฯ”³¹

แปลว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม

บุคคลจงใจแล้วย่อมกระทำทางกาย ทางวาจา (หรือ) ทางใจ”

พระพุทธพจน์นี้ แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การกระทำที่จัดเป็นกรรม ไม่ว่ากรรมนั้นจะเป็นฝ่ายกุศลหรือฝ่ายอกุศลกรรม จะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความจงใจในการกระทำใดที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเจตนาหรือมิได้ตั้งใจ การกระทำใดที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเจตนาหรือมิได้ตั้งใจ จึงไม่จัดว่าเป็นกรรม เป็นเพียงสักแต่ว่ากิริยาหรืออาการที่สักแต่ว่าทำเท่านั้น ไม่ก่อให้เกิดผลดีหรือผลชั่ว แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นมีได้หมายเอาการกระทำที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด (พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตตญาณ), 2522) เพราะการกระทำที่เกิดจากความประมาทนั้น เกิดจากการกระทำที่ขาดการใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบและไม่ประกอบด้วยความรู้คิดชอบจึงทำให้เกิดเป็นผลเสียหายได้ ทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่นและรวมไปถึงสัตว์อื่นได้ด้วย การกระทำที่ไม่ได้เจตนาหรือจงใจที่จะทำอันเรียกว่าเป็น กตัตตากรรม หรือกรรมสักแต่ว่าทำ เป็นกรรมที่มีกำลังอ่อน จะส่งผลให้ก็ต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นที่มีกำลังแรงกว่าให้ผลแล้วเท่านั้น กรรมชนิดนี้ได้ตั้งแต่ระดับปุถุชนถึงชั้นพระอนาคามี แต่สำหรับพระอรหันต์แล้ว ถึงแม้จะมีเจตนา กระทำกรรมก็ไม่จัดว่าเป็นกรรม เพราะกิเลสซึ่งเป็นเหตุให้เกิดกรรมของท่านนั้นได้สิ้นไปแล้ว

1) ประเภทของกรรมกำหนดโดยทางแห่งการกระทำ

การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือความจงใจที่จัดเป็นกรรมเกิดได้ 3ทาง คือ ทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจาเรียกว่า วาจากรรม ทางใจเรียกว่า มโนกรรม การกระทำที่แสดงออกทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี จะต้องมิเจตนาหรือความจงใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพราะพฤติกรรมทางกายทางวาจาของมนุษย์เรานั้นถูกกำหนดขึ้นที่ใจ คำภาษิตไทยกล่าวเปรียบเทียบในเรื่องนี้ไว้ว่า จิต (ใจ) เป็นนาย (ผู้สั่งการ) กาย (และวาจา) เป็นบ่าว (ผู้สนองคำสั่ง) เป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่าการกระทำทุกอย่างที่แสดงออกทางกายทวารก็ดี ทางวจีทวารก็ดี ล้วนเกิดจากจิตหรือมโนที่คิดที่มีเจตนาหรือจงใจจะกระทำมาก่อนแล้วทั้งสิ้น มีพุทธภาษิตที่แสดงถึงความสำคัญของใจไว้ ดังนี้

“มโนบุพพงคมา ธมมา	มโนเสฏฐา มโนมยา
มนสา เจ ปทุญฺเฐน	ภาสติ วา กโรติ วา
ตโต นํ ทุกขมเนวติ	จกํ วโธ ปทํ ฯ
มโนบุพพงคมา ธมมา	มโนเสฏฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนเนน	ภาสติ วา กโรติ วา
ตโต นํ สุขมเนวติ	ฉายาว อนุปายินิ ฯ

แปลความว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจร้ายแล้ว พุดอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เพราะเหตุนั้น เหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้า โคตัวที่ลากเกวียนไปอยู่ฉะนั้น

“ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใสแล้ว พุดอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี ความสุขย่อมติดตามเขาไป เพราะเหตุนั้น เหมือนเงาไปตามตัวฉะนั้น”

สภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่กำลังเป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านประวัติศาสตร์ การปกครอง เศรษฐกิจ การศาสนา พัฒนาการการเป็นอยู่ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ล้วนเกิดจากอิทธิพลของความคิดอันเกิดจากจิตของมนุษย์ทั้งสิ้น (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2530)

2) ประเภทของกรรมกำหนดโดยเจตนาในการกระทำ

การแบ่งประเภทของกรรม กำหนดด้วยลักษณะของเจตนาที่เป็นเหตุให้กระทำ กรรมในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ แบ่งไว้ 3 ประเภท คือ

(1) กุศลกรรม แปลว่า กรรมดี เป็นการกระทำที่เกิดขึ้น จากกุศลเจตนาหรือเจตนาที่ดี กุศลกรรมนี้ อาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นทางกาย ทางวาจา หรือทางใจก็ได้ เช่น คิดที่จะทำบุญ ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ ก็จัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศล การออกปากพูดชักชวนผู้อื่นให้ช่วยกันบริจาคทรัพย์เพื่อตั้งเป็นกองทุนก็จัดเป็นวจีกรรมฝ่ายกุศล บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือด้วยตนเองก็จัดเป็นกุศลฝ่ายกายกรรม เป็นต้น

(2) อกุศลกรรม แปลว่า กรรมไม่ดีหรือกรรมชั่ว เป็นการกระทำที่เกิดจากอกุศลเจตนาหรือเจตนาที่ไม่ดี อกุศลกรรมนี้อาจเกิดขึ้นทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ เช่นเดียวกับกุศลกรรม คิดจะปล้นทรัพย์ก็เป็นอกุศลกรรมฝ่ายมโนกรรม ชักชวนผู้อื่นให้ร่วมปล้นทรัพย์ของบุคคลอื่นก็จัดเป็นอกุศลกรรมฝ่ายวจีกรรม ปล้นทรัพย์ผู้อื่นด้วยตนเองก็จัดเป็นอกุศลกรรมฝ่ายกายกรรม เป็นต้น

(3) อพยากตกรรม แปลว่า กรรมที่เป็นกลาง ๆ หรือการกระทำที่ไม่อาจจัดได้ว่าดี หรือชั่วทางศีลธรรม เป็นการกระทำที่เกิดจากอพยาคตเจตนา หรือเจตนาที่เป็นกลาง ๆ ซึ่งไม่จัดอยู่ในฝ่ายกุศลหรือฝ่ายอกุศล เช่น การมองดูนกหรือแมลงบินไปในอากาศ เป็นต้น แต่ถ้าเมื่อใดคิดและลงมือหยิบก้อนหินขว้างป่านกหรือแมลงที่บินไปนั้น อกุศลเจตนาเกิดขึ้น ก็เป็นอกุศลกรรมทันที

การกระทำทั้งหมดที่กล่าวมานั้น เป็นข้อที่แสดงให้เห็นว่า กรรมคือการกระทำนั้นมีจริง เพราะถ้าหากบุคคลไม่เชื่อในเรื่องของการกระทำแล้วก็เท่ากับว่า คนเราเกิดมาก็ไม่ต้องทำอะไร และก็ไม่ควรต้องเกิดขึ้นมาด้วย ฉะนั้น ความเชื่อในเรื่องกรรมนี้ (กัมมสัทธา) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเป็นไปจริงอยู่ในโลก สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเป็นไปอยู่นั้น มีสาเหตุมาจากการกระทำของเราเอง หรือมีสาเหตุมาจากสิ่งภายนอกที่ประกอบกันขึ้นก็ได้ (พระราชสุมนมุนี (แบน กิตติสาโร), 2525)

4. สังฆสัทธา

พระสงฆ์ คือหมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและปฏิบัติตามคำสั่งสอนนั้น จากนั้นสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามด้วย พระสงฆ์ในความหมายของพระสูตร หมายถึงหมู่บุคคลผู้เป็นอริยะที่เรียกว่าพระอริยสงฆ์ แต่ในความหมายในทางพระวินัยนั้น ท่านหมายถึงภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์ ในด้านสังฆคุณและสังฆรัตนะ ความหมายกลับครอบคลุมพระอริยบุคคลทุกระดับ ทุกภาวะ เพราะท่านใช้คำว่า คู่แห่งบุรุษ 4 บุรุษบุคคล 8 นี่คือนิสาวของพระผู้มีพระภาคเจ้า จะอย่างไรก็ตาม พระสงฆ์โดยภาพรวมเป็นสถาบันบุคคลที่ทำหน้าที่ปฏิบัติตามหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามด้วย แล้วยังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาจากยุคสู่ยุคมาจนถึงปัจจุบัน ในสมัยพุทธกาล การอุปัติคือการบังเกิดขึ้นของพระสงฆ์นั้น จะต้องผ่านกรรมวิธีการอุปสมบทที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ในกาลนั้น ๆ กล่าวคือ ในครั้งแรก หลังจากที่พระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมจักรกับปวัตตนสูตร โปรดท่านปัญจวัคคีย์ จนท่านได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ได้กราบทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา พระองค์ตรัสพระพุทธานุญาตว่า “จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” ด้วยพระพุทธานุญาตเพียงเท่านี้ ท่านผู้ขอบวชในพระพุทธศาสนาก็ได้ชื่อว่าเป็นภิกษุอันชอบด้วยธรรมวินัยแล้ว การบวชด้วยวิธีนี้ทรงใช้ด้วยพระองค์เองในตอนต้นพุทธกาล ท่านเรียกการบวชด้วยวิธีนี้ว่า เอหิภิกขุอุปสมบท เป็นการบวชที่พระศาสดาทรงเองด้วยพระพุทธานุญาตว่า จงเป็นภิกษุมาเถิด

ต่อมา เมื่อทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาในส่วนต่าง ๆ ของชมพูทวีปแล้ว เกิดปัญหาในการบวชของท่านผู้มีศรัทธา จนอาจารย์และลูกศิษย์ต้องเดินทางมาเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อขอให้พระพุทธองค์ทรงพระประทานการอุปสมบทให้ พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้ท่านเหล่านั้นทำหน้าที่บวชให้กับกุลบุตรที่มีศรัทธาเหล่านั้นได้ วิธีนี้เรียกว่า ดิสรณคมนูปสัมปทา คือ การอุปสมบทด้วยการประกาศตนถึงพระรัตนตรัย

หลักธรรมที่มีศรัทธาเป็นบุพภาคของปัญญา

ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ศรัทธาจัดเป็นองค์ธรรมสำคัญที่กำหนดทิศทางการปฏิบัติ เพื่อทำให้มีชีวิตดำเนินไปสู่เป้าหมาย หากศรัทธาตั้งไว้ไม่ดี ก็อาจนำชีวิตไปสู่ความทุกข์หรือความพินาศล่มจมได้ ตรงกันข้ามถ้าศรัทธาตั้งไว้ดีแล้ว ก็จะนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง

และความสุขในที่สุด เพื่อให้การใช้ศรัทธาเป็นไปอย่างถูกต้องและถูกทาง พระพุทธศาสนาจึงสอนให้ใช้ปัญญาเป็นองค์ธรรมกำกับ นั่นคือหมวดใดก็ตามที่มีศรัทธาเป็นส่วนประกอบอยู่ด้วยในธรรมหมวดนั้นจะต้องมีปัญญาเป็นข้อหนึ่งอยู่ด้วยเสมอไป และตามปกติแล้ว ศรัทธาจะต้องมาเป็นข้อแรก ปัญญานั้นจะเป็นข้อสุดท้ายของธรรมหมวดนั้น ๆ ดังที่ปรากฏในหมวดธรรมต่าง ๆ คือ

1. วุฒิธรรม คือธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติก่อเกิดความเจริญ 4 อย่าง

- 1) สัทธา วุฒิ ความเจริญด้วยศรัทธา
- 2) สีลวุฒิ ความเจริญด้วยศีล
- 3) ปัญญาวุฒิ ความเจริญด้วยปัญญา

2. วิตตธรรม คือ ธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติก่อเกิดความปลื้มใจ มี 3 อย่างคือ 3

- 1) สหธิธ วิตตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ. ศรัทธาเป็นเครื่องปลื้มใจอย่างประเสริฐของคนในโลกนี้
- 2) ธมฺโม สุฉินฺโน สุขมาวหาติ. ธรรมอันบุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้
- 3) สจฺจํ หเว สาธุตฺรํ รสาณํ. สัจจะแล ดีกว่ารสทั้งหลาย
- 4) ปญฺญาชีวี ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ คนที่อยู่ด้วยปัญญา ปราชาญว่าเป็นชีวิตประเสริฐสุด

เป็นที่น่าสังเกตว่า พวกเทวดานั้น ถ้าเปรียบกับบุคคลแล้ว เปรียบได้กับบุคคลชั้นพระราชามหากษัตริย์ ผู้มีอำนาจวาสนามีสมบรูณ์ด้วยโภคทรัพย์ และกามคุณ 5 เป็นผู้มีการศึกษาและประสบการณ์ต่าง ๆ มาก แต่เพราะเห็นว่าชีวิตของสัตว์และสิ่งต่าง ๆ ตกอยู่ในสภาพอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จึงทำให้เกิดความสงสัยว่า ความยินดีและความประพฤติในโภคทรัพย์ การได้เสพรส ความมีสุข การทำให้คนเป็นปราชญ์ เช่นไร ดีกว่าและประเสริฐกว่า พระพุทธเจ้าจึงตรัสธรรมอันเลิศให้เทวดาได้ถือปฏิบัติดังกล่าวนั้น โดยที่พระบรมศาสดาทรงยอมรับคำที่เทวดากล่าวสรรเสริญและทรงแสดงธรรมคือศรัทธาซึ่งเป็นธรรมเบื้องต้นที่บุคคลจะต้องปลูกขึ้นในตน และการศึกษาธรรมก็เพื่อเป้าหมายคือการประพฤติปฏิบัติชอบเพื่อความสุขความเจริญของชีวิต ตลอดทั้งทรงแสดงให้เห็นว่าการเจริญปัญญาของบุคคลและเทวดา ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งประเสริฐสุดของชีวิต คือเป็นธรรมที่ชักนำให้บุคคลและเทวดาเข้าสู่หนทางแห่งความหลุดพ้นได้

3) อปริหานิยธรรม หรือสัทธรรม หรือสัปปุริสธรรม หรือจรรยาธรรม มี 7 อย่าง คือ

- 1) สัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
- 2) หิริ ความละอายต่อบาปทุจริต
- 3) โอตตปปะ ความสะดุ้งกลัวต่อบาปทุจริต
- 4) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมามาก
- 5) วิริยะ ความเป็นผู้มี ความเพียร
- 6) สติ ความเป็นผู้มีสติมั่นคง
- 7) ปัญญา ความเป็นผู้มีปัญญา

ในหลักธรรมข้างต้น แต่มีข้อที่ควรทำความเข้าใจโดยเฉพาะ คือหลักธรรมที่เรียกว่า อปริหานิยธรรม เพราะเป็นธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติไม่เสื่อม ย่อมได้รับประโยชน์ คือความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ที่เรียกว่า สัทธรรม เพราะเป็นธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติรู้แจ้งเห็นจริง และได้รับประโยชน์สุขตามสมควรแก่การปฏิบัติ ที่เรียกว่า สปัจริยธรรม เพราะเป็นธรรมของสัตบุรุษ คือคนดี บัญญัติและปฏิบัติเพื่อให้ได้รับผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

หลักธรรมที่กล่าวถึงปัญญา ไม่กล่าวถึงศรัทธา

อนึ่ง มีหลักธรรมในบางหมวดที่กล่าวถึงปัญญา ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงศรัทธาไว้ด้วยโดยแสดงให้เห็นว่า ปัญญามีความสำคัญกว่าศรัทธา ทั้งในฐานะเป็นตัวคุณและในฐานะเป็นองค์ประกอบที่จำเป็น แม้ในแง่คุณสมบัติของบุคคลผู้ที่ได้รับยกย่องสูงสุดในพระพุทธศาสนานั้น ก็คือพระสาวก ซึ่งเป็นผู้มีสติปัญญาสูงสุด และเป็นพระอัครสาวก เป็นต้น ซึ่งไม่ได้ถือเอาศรัทธาในศาสนาเป็นเกณฑ์ นอกจากนั้น ในนิคัณฐสูตร แห่งคัมภีร์สังยุตตนิกาย ก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ปัญญามีค่าสูงกว่าศรัทธา หมวดธรรมที่ปรากฏว่ามีเพียงปัญญาอยู่ เช่น

1. จักขุ 3 อย่าง

- 1) มังสจักขุ ตาเนื้อ
- 2) ทิพจักขุ ตาทิพย์
- 3) ปัญญาจักขุ ตาปัญญา

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงการยกย่องการเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตา คือ ปัญญาว่าเป็นสิ่งประเสริฐสุด เพราะทำให้ผู้เห็นสามารถหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสตัณหาและความทุกข์ได้จริง ดังที่กล่าวไว้ในจักขุสูตร

2. อธิษฐานธรรม คือ ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ 4 อย่าง

- 1) ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้
- 2) สัจจะ ความจริงใจ คือ ประพฤติสิ่งใดก็ให้ได้จริง
- 3) จาคะ สละสิ่งที่ เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจ
- 4) อุปสมะ สงบใจจากสิ่งที่ เป็นข้าศึกแก่ความสงบ

สำหรับหลักธรรมในอธิษฐานธรรมนี้ เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง เพื่อให้ภิกษุมีความสุขความเจริญและตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาท และเป็นไปเพื่อความตรัสรู้ และเพื่อสันติสุขอันจะพึงมีในตนและสังคม

3. ปฏิสัมภิตา คือ ปัญญาแตกฉาน 4 อย่าง

- 1) อัถลปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในอรรถ
- 2) อัมมปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในธรรม
- 3) นิรุติปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในนิรุกติภาษา

4) ปฏิภาณปฏิสัมภทา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ

ข้อความแห่งคำอธิบายโดยละเอียด มีปรากฏในพระสูตรแห่งขุททกนิกาย ในที่นี้จะนำเอาข้อความอธิบายคำแห่งญาณและปัญญา การบรรลุคุณธรรมอันสูงสุดของพระพุทธศาสนานั้น สำเร็จได้ เพราะมีปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้อย่างเดียวเท่านั้น แต่จะมีเจตนา หรืออุปนิสัยหรือปฏิบัติหนักไปในทางใดนั้น ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ เช่น ถ้าหนักไปในทางความเชื่อ ก็เรียกว่าสัทธาวิมุตติ ถ้าหนักไปในทางปัญญาก็เรียกว่าปัญญาวิมุตติ หรือถ้าหนักไปด้วยการบำเพ็ญเพียรทางจิตก็เรียกเจโตวิมุตติ ถ้าใช้วิธีการทั้ง 2 อย่างเรียก อุภโตภาควิมุตติ

4. นาถกรณธรรม คือ ธรรมที่เป็นที่พึง 10 อย่าง

- 1) สีส รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย
- 2) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้สดับตรับฟังมาก
- 3) กัลป์ยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเพื่อนดีงาม
- 4) โสวจิตตสา ความเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย
- 5) กิงกรณียสุทักขตา ความขยันเอาใจใส่ ในกิจธุระของเพื่อนพระภิกษุสามเณร
- 6) ธัมมกามตา ความใคร่ในธรรมที่ชอบ
- 7) วิริยารัมภะ เพียรเพื่อจะละความชั่ว ประพฤติความดี
- 8) สันตุลลิสฺสึ ยินดีด้วยผ้านุ่ง ผ้าห่ม อาหาร ที่นอน ที่นั่ง และยาตามมีตามได้
- 9) สติ จำการที่ได้ทำ และคำพูดที่พูดแล้ว แม้นานได้
- 10) ปัญญา รอบรู้ในกองสังขาร ตามเป็นจริงอย่างไร

สำหรับหลักธรรมในหมวดนี้ จะมีเพียงปัญญาที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ร่วมกับธรรมข้ออื่น ๆ โดยมีได้ทรงแสดงหลักธรรมข้อศรัทธาร่วมเข้ามาด้วย ทั้งนี้ เป็นเพราะพระพุทธประสงค์จะทรงชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีปัญญาอยู่ในหลักธรรมหมวดใดแล้ว ปัญญาจะมีบทบาททำหน้าที่ควบคุมดูแลธรรมข้ออื่น ๆ ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง ทำให้ผู้ปฏิบัติไม่เผลอออกไปนอกทาง อันจะทำให้เกิดอันตราย เพราะความหลงผิดได้

สำหรับอัจฉริยะบางคน ผู้รู้เห็นทุกซัด่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับชีวิตแล้ว สามารถใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองแยกแยะ และค้นคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาล่าง ๆ นั้นด้วยสติปัญญาอันชาญฉลาดบริสุทธิ์ได้เลย โดยไม่มุ่งเน้นถึงความเชื่อที่ว่า จะต้องปลูกสร้าง ความเชื่อความพอใจให้เกิดขึ้นในตอนก่อนหรือไม่ เปรียบเหมือนครู-อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในการสอนในการแก้ปัญหาล่างของนักเรียนนักศึกษา โดยไม่ต้องอาศัยการเปิดตำรา เหมือนกับนักรบผู้ฝึกฝนเตรียมพร้อมเพื่อรอคำสั่งรบอย่างเดียว ดังนั้น ผู้มีปัญญา คืออาวุธ จึงสามารถรบกับทุกซัด่างได้ โดยไม่ต้องอาศัยกำลังสนับสนุนคือศรัทธา

หลักธรรมที่ปรากฏว่ามีเฉพาะศรัทธา ไม่มีปัญญากำกับ

1 ทางไปสู่เทวโลก 3 ประการ

- 1) การให้ทานด้วยศรัทธา
- 2) การให้ทานด้วยหิริ
- 3) การให้ทานอันหาโทษมิได้

ศรัทธาเป็นเพียงธรรมขั้นพื้นฐานที่ทำให้คนได้สวैयाโศทรรพ์ แต่โศทรรพ์นั้นก็สามารถทำให้คนหลงติดอยู่กับทรรพ์ ทำให้มัวเมา เพลิดเพลินไม่ยอกจากโศทรรพ์นั้นไป เมื่อตัดความอยาก ความมัวเมาไม่ได้ จึงเป็นทุกข์ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2529)

2. องค์ธรรมของพระโศดาบัน 4 อย่าง

- 1) ชื่อมั่นในพระพุทเจ้า
- 2) ชื่อมั่นในพระธรรม
- 3) ชื่อมั่นในพระสงฆ์
- 4) มีศีล 5 บริบูรณ์เป็นสมุจเฉท

ศรัทธาในพระรัตนตรัย ตลอดถึงศีลที่ปฏิบัติแล้วนี้ทำให้บุคคลสามารถบรรลุผลได้เพียงโศดาบันเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะได้สมาธิ คือ ฌาน และตณหา รวมถึงทัญญู จะไม่ถูกต้องลุลค่าแล้วก็ตาม แต่ก็ยังต้องใช้ปัญญาและสังโยชนในขั้นสูงต่อไป

สรุป

การปฏิเสธในเรื่องดี ชั่วในมุมมองของผู้เขียนในบทความนี้ เป็นการกล่าวตามความเป็นจริงที่เห็นในชาติปัจจุบันและอนาคต พระพุทเจ้าก็ทรงรับรองเกี่ยวกับข้อนี้ และมีความเห็นที่ตรงกัน คำสอนของ ที่จะสอนให้คนคำนึงถึงอนาคตที่มองไม่เห็น ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่มีผลส่งให้ไปบังเกิดในภพหน้าเมื่อยังไม่สามารถทำที่สุดทุกขได้นั้น เชื่อว่าศรัทธาเป็นธรรมที่เป็นบุพภาคของปัญญา เพราะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลได้คิดพิจารณา วิจารณ วิจัย เพื่อให้เกิดความแตกฉานในอรรถ ในธรรม และปัญญาก็เป็นตัวส่งผลทำให้ศรัทธานั้นเป็นความเชื่อที่หยั่งรากฝังลึกลงในจิตใจของบุคคลนั้นอย่างแน่นแฟ้น และเป็นศรัทธาที่ไม่ยึดติดหลงมกมาย แต่จะเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยเหตุผล ความกระจ่างชัด และความถูกต้อง เป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยที่ไม่มีความหลงเคลือบแคลงสงสัยหลงเหลืออยู่เลย อนึ่ง สำหรับบางกรณีที่ได้มีการกล่าวถึงหมวดธรรมที่มีแต่ปัญญา แต่ไม่มีศรัทธาร่วมอยู่ด้วย และกรณีที่ยกเว้นเป็นพิเศษสำหรับบุคคลที่เป็นอัจฉริยะบุคคลบางคนนั้น ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นที่ศรัทธา แต่สามารถเริ่มต้นที่การใช้ปัญญาพิจารณาเลือกเฟ้นธรรมและนำไปปฏิบัติ ก็สามารถบรรลุผลได้ตามปรารถนา ดังนั้น ปัญญาชนิดนี้ จะต้องเป็นปัญญาชนิดที่ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ มีสติ มีสมาธิอยู่ด้วย และจะต้องเป็นปัญญาที่เป็นสัมมาทัญญู จึงสามารถกระทำให้แจ้งในมรรคผลต่าง ๆ นั้นได้ตามประสงค์ ส่วนหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงเรื่อง

ศรัทธาไว้โดยไม่มีปัญญากำกับนั้น เมื่อพิจารณาแล้วก็จะพบว่า เป็นธรรมที่สามารถทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติเข้าถึงความสุขได้จริงในระดับหนึ่งเท่านั้นซึ่งได้แก่การบรรลุฌานสมาบัติ และการบรรลุคุณธรรมเบื้องต้นในชั้นโสดาบันเท่านั้น ยังต้องไปเกิดในภุมิภพใหม่อีกจนกว่าจะได้พิจารณาธรรมและเห็นด้วยปัญญาญาณอันเป็นเครื่องข้ามพ้นอสังขารได้เด็ดขาด จึงไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

เอกสารอ้างอิง

- กองวิชาการมามกุฏราชวิทยาลัย. (2515). **มลินทปัญหา**. โปรดเกล้าพระราชทานจัดพิมพ์ เนื่องในงานพระศพ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย,
- พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2522). **พระพุทธศาสนาปริทรรค**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระราชสุนมนี (แบน กิตติสาโร). (2525). **ธรรมาวลี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กิตติธรรม, มามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนทร ณ รั้งสี. (2530). **ปรัชญาอินเดีย: ประวัติและลัทธิ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2535). **พุทธปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2529). **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. รวบรวมโดย สุขเขวณ พลอยชุม. กรุงเทพฯ: มามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2530). **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพฯ: มามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2529). **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. รวบรวมโดย สุขเขวณ พลอยชุม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

บัณฑิตศึกษา ห้อง 434 ชั้น 3 อาคารพระพรหมบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 305 หมู่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
โทรศัพท์ 09-4514-1161, 08-3374-8741, 086-4654195, 08-1725-8693
E-mail: Vanamdr@hotmail.com

2. ประเภท การส่ง การตรวจสอบ การเตรียม และการพิจารณาคัดเลือกบทความ

วารสารวรมัญญองแหรพุทธศาสนาตรปริทรรศน์ มีการกำหนดประเภท การส่ง การตรวจสอบ การเตรียม และการพิจารณาคัดเลือกบทความตีพิมพ์ในวารสารดังนี้

2.1 ประเภทบทความ

วารสารวรมัญญองแหรพุทธศาสนาตรปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ บทความที่เขียนขึ้นเป็นผลงานที่ได้จากการทำวิจัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน รูปแบบบทความวิจัยโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลของการวิจัย อภิปรายผล สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

2.1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ได้แก่ บทความที่เสนอเนื้อหาความรู้ ลักษณะวิเคราะห์ วิจารณ์ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี หรือนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจทั่วไป ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน รูปแบบบทความวิชาการโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง

2.1.3 บทความในลักษณะอื่น เช่น ๑) บทความพิเศษ (Special Article) ได้แก่ บทความที่นำเสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ อย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการหรือวิชาชีพ ๒) บทความปริทรรศน์ (Review Article) ได้แก่ บทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ วารสาร จากผลงานหรือประสบการณ์ ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจารณ์ เปรียบเทียบกัน ๓) บทความปกิณกะ (Miscellany Article) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล

ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ เป็นต้น สำหรับรูปแบบบทความในลักษณะอื่นโดยทั่วไปมักใช้เช่นเดียวกับบทความทางวิชาการ (Academic Article)

2.2 การส่งบทความ

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวณิภรณ์แห่งพุทธศาสตร์ปริทัศน์ของบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434 และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

2.3 การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนส่งบทความให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

2.4 การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้แบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง สำหรับบทความภาษาอังกฤษให้ใช้แบบอักษร Time Ex Roman ขนาดอักษร 12 และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย ขนาด 3.81 ซม., ขอบด้านขวาและด้านล่าง ขนาด 2.54 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้าทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

2.5 การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind peer review)

3. รูปแบบบทความวิจัย

รูปแบบบทความวิจัยโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลของการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ชื่อบทความ (Article) ให้เขียนชื่อของบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 ชื่อผู้นิพนธ์ (Name and Surname of Author) ให้เขียนชื่อผู้นิพนธ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 หน่วยงานต้นสังกัด (Affiliated agency) ให้เขียนว่าผู้เขียนบทความมีหน่วยงานต้นสังกัดจากที่ใด (สาขาวิชา คณะ มหาวิทยาลัย) หรือกรณีเป็นนิสิต นักศึกษา ควรมีรายละเอียด เช่น หลักสูตร สาขา มหาวิทยาลัย ปีดำเนินการวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และตำแหน่งวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยเขียนคำอธิบายเพิ่มเติมไว้เป็นเชิงอรรถแสดงไว้ตอนบนทางด้านขวาของหน้ากระดาษใต้ชื่อบทความที่เป็นภาษาอังกฤษ

3.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนให้ได้ใจความทั้งหมด บทคัดย่อของบทความไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง ให้มีเนื้อหาเขียนไว้ในบทคัดย่อที่สำคัญเพียง 2 ส่วน คือ วัตถุประสงค์และผลการวิจัย เท่านั้น

3.5 คำสำคัญ (Keyword) คือ คำที่เขียนขึ้นให้ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา ปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ละคำเขียนคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;) ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำ

3.6 บทนำ (Introduction) ข้อเขียนเบื้องต้นที่นำเข้าสู่เนื้อหา เขียนให้เห็นประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัยว่ามีภูมิหลังอย่างไร ปัญหาดังกล่าวมีผู้เสนอแนวคิด ทฤษฎี ใดอย่างไร มีประเด็นใดที่ยังมิได้คำตอบ หากวิจัยเรื่องนี้แล้วคาดว่าจะได้คำตอบปัญหานี้อย่างไร เขียนให้ชัดเจน มีข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนความเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล

3.7 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน ควรเขียนแยกกันให้เห็นเป็นข้อ ๆ

3.8 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด รูปแบบการวิจัย ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง (วิจัยเชิงปริมาณ) กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (วิจัยเชิงคุณภาพ) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล (ถ้ามี) แต่ละประเด็นมีรายละเอียดชัดเจน

3.9 ผลการวิจัย (Results) เป็นการนำเสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ในการนำเสนอผลการวิจัย อาจใช้ภาพถ่าย ตาราง หรือแผนภูมิประกอบได้

3.10 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการอภิปรายผลการวิจัยเข้ากับหลักแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อค้นพบการวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาการ วิจัย หรือทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.11 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการวิจัย ในข้อ 3.7 ควรจำแนกผล ออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการวิจัย โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรืออาจ แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.12 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้ นิพนธ์ควรเขียนให้ได้ทั้ง ๓ ประเด็น คือ ๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ๒) ข้อเสนอแนะในการนำ ผลการวิจัยไปใช้ และ ๓) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.13 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ใน เครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์ การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่ง่าย ทันสมัย ถูกต้อง การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่มีใช้ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ได้แปล เป็นภาษาอังกฤษไว้ถูกต้อง เป็นรูปแบบเดียวกัน

4. รูปแบบบทความวิชาการ หรือบทความในลักษณะอื่น

รูปแบบบทความวิชาการโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

4.1 ชื่อบทความ ชื่อผู้นิพนธ์ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อ คำสำคัญ ให้ปรับใช้ตามที่ได้ แนะนำไว้ในบทความวิจัย ข้อ 3.1-3.5 โดยอนุโลม

4.2 บทนำ (Introduction) ข้อเขียนเบื้องต้นที่นำเข้าสู่เนื้อหา เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัย การทบทวนข้อมูลจากเอกสาร รายงานวิจัย และหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทความในเรื่องนี้ และ กล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาที่ต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้รับทราบ เขียนให้ชัดเจน โดย นำข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนความเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล

4.3 เนื้อหา (Content) คือ ส่วนเป็นเรื่องราวหรือเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้ผู้อ่าน ได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีการกำหนดประเด็นและรายละเอียดชัดเจน น่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ สมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

4.4 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มี ความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

4.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์
APA (American Psychological Association) ซึ่งได้นำเสนอไว้แล้วใน (ข้อ 3.13)

รูปแบบบทความวิจัย

1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม.

(ชื่อบทความ)ภาษาไทย (พิมพ์ตัวหนา, 20 pt)

(ชื่อบทความ)ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ตัวหนา, 18 pt)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์บทความภาษาไทย (14 pt)

Name and Surname of Author (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (16 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

Keyword:

บทนำ (ทุกหัวข้อให้ขีดซ้าย) (18 pt)

(16 pt)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

สรุปผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(ไทย) (16 pt)

1.5 นิ้ว

หรือ

3.81 ซม.

1 นิ้ว

หรือ

2.54 ซม.

รูปแบบบทความวิชาการ

1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม.

(ชื่อบทความ)ภาษาไทย (พิมพ์ตัวหนา, 20 pt)

(ชื่อบทความ)ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ตัวหนา, 18 pt)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์บทความภาษาไทย (14 pt)

Name and Surname of Author (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (16 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

Keyword:

บทนำ (ทุกหัวข้อให้ขีดซ้าย) (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(ไทย) (16 pt)

(อังกฤษ) (16 pt)

1.5 นิ้ว

หรือ

3.81 ซม.

1 นิ้ว

หรือ

2.54 ซม.

1 นิ้ว หรือ 2.54 ซม.

5. การเขียนเอกสารอ้างอิง ตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (แทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ)

5.1 หนังสือ

5.1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

ตัวอย่าง

อ้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี (ที.สี. (บาลี), 9/276/97)

อ้างพระไตรปิฎกภาษาไทย (ที.สี. (ไทย), 9/276/97)

5.1.2 หนังสือ และวารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง)

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่า พระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วย ฉายานาม (ชื่อภาษาบาลี) และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะ ชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่าง

(ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, 2561)

(Taweesak Tongtip, 2018)

(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, 2544)

(Phra Maha Somjin Sammapanno, 2001)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014)

ผู้แต่งมากกว่า 1 คน แต่ไม่เกิน 6 คน ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่าง

(ดอกจันทร์, พรหมกุล และ โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่าง

(รัฐสินธุ และคณะ, 2525)

(Ratsin, et al., 1982)

6. การเขียนเอกสารอ้างอิง (ท้ายบทความ)

6.1 หนังสือ:

ชื่อ-นามสกุล./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี))/ เมืองที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

จุมพต สายสุนทร. (2552). **กฎหมายระหว่างประเทศ**(พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไข เพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.

6.2. วารสาร:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ ชื่อวารสาร, /ปีที่(ฉบับที่)/ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปิยะวิทย์ ทิพรส. (2553). การจัดการป้องกันและลดสารให้กลิ่นโคลน Geosmin ในผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ. วารสารสุทธิปริทัศน์, 24(72), 103- 119.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*. 16(2), 298.

6.3 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ ระดับวิทยานิพนธ์/ ชื่อคณะ:/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

ก้องเกียรติบุรณศรี. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้ประกอบการขององค์กรสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและผลการดำเนินงานในพื้นที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Phra channa Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district,

Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. Master of arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

6.4 สัมภาษณ์:

ชื่อ-นามสกุล. /(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)/ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สัมภาษณ์

ตัวอย่าง

พระสมุห์หาญ ปญฺญารโ, (17 มีนาคม 2562). เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง หมู่ 14 ตำบลกระโพ
อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.

PhraKrusuvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

6.5 สื่อดิจิทัล:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./ชื่อเว็บไซต์./(วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).จาก

<http://www.xxxxxxxxxx>.

ตัวอย่าง

สุนันทา เลาวัญศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบบเข้มข้นจากขยะครัวเรือน.

วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (17 มีนาคม 2562). จาก

http://www.journal.msu.ac.th/index.php?option=com_

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus
Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. (12 February
2014).

[http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;](http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03)
[jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03.](http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03)

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น สำหรับ คำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือ
ภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวณิฏของแหรกพุทธศาสตร
ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการ” วารสารวณิฏของแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์ บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 305 หมู่ที่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอ
เมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434

E-mail: Vanamdr@hotmail.com

โทรศัพท์ 09-4514-1161 นางสาวจิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

08-3374-8741 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บรรจง โสดาดี

086-4654195 ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

081-7258693 รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

อัตราค่าวารสาร

จำหน่ายราคา ฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน “วารสารนันทมืองแหวกพุทธศาสตรปริทรรศน์”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้าชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....

2. สถานภาพผู้เขียน

○ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....

โปรแกรม.....คณะ.....

○ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน).....

3. มีความประสงค์ขอตีพิมพ์ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง
ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

4. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....

5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....เขต/
อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....E-mail.....

6. สิ่งที่ส่งมาด้วย

○ แผ่นดิสก์หรือไฟล์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

○ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

7. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 อ่านอีก ข้าพเจ้ายินดียอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มและหากเมื่อ
ข้าพเจ้าแก้ไขแล้วแต่ยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้ให้ลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใด ๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการ
พิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด และไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืน

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Author Ethical Responsibilities)

1. บทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนและไม่ส่งต้นฉบับ บทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. เนื้อหาของบทความจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร
3. บทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในบทความของตัวเอง ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานเหล่านั้น
4. ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องของบทความ ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหาตามแบบฟอร์ม (template) ของวารสาร
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการและรับผิดชอบบทความจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนจะต้องระบุในบทความ และแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้เขียนควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากเกินไป
8. การกล่าวขอบคุณในกิตติกรรมประกาศ ผู้เขียนควรขออนุญาตจากผู้ที่กล่าวขอบคุณเสียก่อน
9. บทความของผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
10. กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลองในคนอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความปลอดภัย และสุขภาวะของคน ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้ การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ถือเป็นที่สุด

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Editor Roles and Responsibility)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
2. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและให้ผลที่น่าเชื่อถือ มีคุณค่าทั้งด้านวิชาการและสังคม
4. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

5. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง

6. เมื่อบรรณาธิการตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น จะต้องระงับการประเมินและติดต่อผู้เขียน เพื่อพิจารณาตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์การตีพิมพ์

7. บรรณาธิการมีเอกสิทธิ์ในการตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์ และรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Reviewer Roles and Responsibilities)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

2. หากผู้ประเมินบทความมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความจะต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ

3. ผู้ประเมินบทความควรรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ